

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra archeologie

Archeologické nálezy z hradu Skály

Bakalářská práce

Autor: Kateřina Fleknová
Studijní program: B7109 Archeologie
Studijní obor: Archeologie

Vedoucí práce: Mgr. Pavel Dmowski, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor:	Kateřina Fleknová
Studium:	F15BP0225
Studijní program:	B7109 Archeologie
Studijní obor:	Archeologie
Název bakalářské práce:	Archeologické nálezy z hradu Skály
Název bakalářské práce AJ:	Archaeological finds from castle Skály

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Práce se bude věnovat zaniklému hradu Skály (okr. Náchod), který byl založen patrně v průběhu 14. století. V roce 1447 byl po vykoupení slezskými městy zbořen, nicméně byl posléze znovu vystavěn a definitivně zaniká až okolo poloviny 16. století. Před tím však byl ještě během roku 1513 neúspěšně obléhán. Z lokality pochází četné kolekce archeologických movitých nálezů (zejména kuchyňská a stolní keramika). Cílem práce bude tyto artefakty vyhodnotit dle současných standardů a propojit získané poznatky s kontextem obdobných kolekcí ze středověkých sídel severovýchodních Čech, zejména jiných hradů zaniklých během tažení organizovanými slezskými městy v roce 1447. Vyhodnocení nálezů pomůže bližšímu poznání této lokality.

Blažková, G. 2013: Současný stav poznání vývoje raně novověké kuchyňské a stolní keramiky. Památky archeologické 104, 183-230. Brych, V. 2004: Kachle doby gotické, renesanční a raně barokní. Výběrový katalog Národního muzea v Praze. Praha. Čapek, L. 2015: Okruhy studia (středověké) keramiky aneb Keramika jako archeologický pramen. Acta Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni 7/2, 13-38. Durdík, T. - Sušický, V. 2012: Zříceniny hradů, tvrzí a zámků - Východní Čechy. Praha. Ernée, M. 2008: Gotické kamnové kachle z hradu a zámku v Českém Krumlově. Archeologické výzkumy v jižních Čechách Supplementum 5. Nekuda, V. - Reichertová, K. 1968: Středověká keramika v Čechách a na Moravě. Brno. Fišera, Z. 2004: Skalní hrady zemí Koruny české. Praha. Košťál, J. a kol. 2013: Vízmburk. Příběh ztraceného hradu. Havlovice. Krajíc, R. 2003: Sezimovo Ústí. Archeologie středověkého poddanského města 3. Kovárna v Sezimově Ústí a analýza výrobků ze železa I. a II díl. Praha - Sezimovo Ústí - Tábor. Pavlík, Č. - Vitanovský, M. 2004: Encyklopedie kachlů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Ikonografický atlas reliéfů na kachlích gotiky a renesance. Praha. Sedláček, A. 1887: Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl pátý, Podkrkonoší. Praha. Šimek, T. 1989: Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Východní Čechy VI. díl. Praha.

Garantující pracoviště:	Katedra archeologie, Filozofická fakulta
Vedoucí práce:	Mgr. Pavel Drnovský, Ph.D.
Oponent:	Mgr. Petr Hejhal, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce:	24.11.2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala (pod vedením vedoucího práce) samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 25. 4. 2018

Podpis:

Ráda bych poděkovala svému vedoucímu práce Mgr. Pavlu Drnovskému, Ph.D. za veškerou pomoc, ochotu a rady, které mi pomohly při tvorbě této práce. Velký dík patří také Muzeu východních Čech v Hradci Králové za zpřístupnění materiálu a ochotu všech jeho pracovníků. V neposlední řadě bych také chtěla poděkovat rodině a přátelům, kteří mi byli oporou při psaní této práce.

Anotace

FLEKNOVÁ, KATEŘINA. *Archeologické nálezy z hradu Skály*. Hradec Králové: Filozofická univerzita, Univerzita Hradec Králové, 2018. Bakalářská práce.

Cílem bakalářské práce je zpracování archeologického materiálu nalezeného na zaniklém hradě Skály (okr. Náchod), který byl založen patrně v průběhu 14. století. Z lokality pochází mimo jiné četné kolekce stolní a kuchyňské keramiky a kachlů, které je třeba vyhodnotit dle současných standardů a získané poznatky propojit s kontextem obdobných kolekcí ze středověkých sídel severovýchodních Čech, zejména jiných hradů zaniklých po vykoupení slezskými městy v roce 1447. Součástí práce je zároveň kresebná a fotografická dokumentace.

Klíčová slova: středověk, hrad, Skály, Katzenstein, Bischofstein

Annotation

FLEKNOVÁ, KATEŘINA. *Archaeological finds from castle Skály*. Hradec Králové: Faculty of Arts, University of Hradec Králové, 2018. Bachelor Degree Thesis.

The aim of this bachelor thesis is to process archaeological material found in the area of former castle Skály (district Náchod), which was most probably founded in 14th century. The site contains numerous collections of kitchenware, tableware and stove tiles, which need to be processed according to current standards and the acquired knowledge needs to be connected to the contexts with similar collections from medieval residences in north-eastern Bohemia, especially other castles destroyed after they were bought by Silesian cities in 1447. Drawings and photographic documentation are also included as part of the thesis.

Key words: middle ages, castle, Skály, Katzenstein, Bischofstein

Obsah:

1	Úvod.....	10
2	Přírodní podmínky	11
2.1	Geologie a geomorfologie	11
2.1.1	Národní přírodní rezervace Adršpašsko-teplické skály	11
2.2	Podnebí.....	12
2.3	Vodstvo	12
2.4	Půdy.....	12
3	Hrad Skály.....	13
3.1	Historie hradu.....	13
3.2	Podoba hradu.....	15
3.3	Dějiny bádání	17
3.4	Hrady a tvrze v okolí	18
3.4.1	Další hrady vykoupené Slezany roku 1447	20
4	Zpracování souboru.....	24
4.1	Stolní a kuchyňská keramika.....	25
4.1.1	Přehled keramických tříd	27
4.1.2	Popis nejpočetnějších keramických tříd.....	31
4.1.3	Morfologie a typologie nádob.....	34
4.1.3.1	Okraje	36
4.1.3.2	Výzdoba	37
4.1.3.3	Další části keramických tvarů.....	39
4.1.3.4	Dna.....	40
4.1.4	Technologické výrobní stopy.....	40
4.1.5	Porovnání s obdobnými soubory a datace keramiky	42
4.1.6	Celkové zhodnocení keramiky.....	46

4.2	Kamnářská keramika	47
4.2.1	Vyhodnocení souboru kachlů.....	49
5	Interpretace poznatků.....	50
6	Závěr	52
	Použité prameny a literatura	54
	Seznam tabulek a grafů v textu.....	59
	Seznam obrazových příloh.....	60
	Obrazové přílohy.....	62
	Kresebná a fotografická dokumentace	75

Seznam použitých zkratk

AČ – Archiv český

ČVS – čelní vyhřívací stěna

KT – keramická třída

LC – Libri confirmationum

m n. m. – metrů nad mořem

1 Úvod

Hrad Skály se nachází v Královehradeckém kraji, okrese Náchod asi 4 kilometry od Teplic nad Metují. Hrad byl založen patrně v průběhu 14. století, ale hned roku 1447 byl zbořen po vykoupení slezskými městy. Hrad byl poté znovu postaven, ale v průběhu 16. století začíná postupně pustnout, až je nakonec úplně opuštěn. Na konci minulého století pak v areálu hradu proběhlo hned několik povrchových sběrů, ze kterých pochází četné kolekce movitých nálezů (hlavně kuchyňská a stolní keramika), které jsou dnes uloženy v Muzeu východních Čech v Hradci Králové.

V první části práce se zaměřím na přírodní podmínky tohoto území a hlavně na hrad samotný. Pokusím se přiblížit historii hradu a jeho podobu, kterou doplním i aktuálními fotografiemi stavu dochování hradu. Dále ještě více zpracuji i jednotlivé povrchové sběry, které zde proběhly. V neposlední řadě se budu také věnovat šlechtickým sídlům z podobného časového úseku v okolí, přičemž se zvláště budu věnovat i hradům vykoupeným slezskými městy roku 1447.

Hlavní část práce pak bude zaměřena na nálezy samotné. Ty zpracuji pomocí databáze a příslušných deskripčních systémů a dále je rozřadím do jednotlivých kategorií. U keramiky se budu věnovat jednotlivým keramickým třídám, morfologii a typologii nádob, výzdobě a stopám po výrobě, kdežto u kachlů se zaměřím na popis nalezených jedinců a v případě komorových kachlů na určení reliéfu na čelní vyhrívací stěně. Obě kategorie nálezů se budu také snažit datovat.

Cílem práce je pak vyhodnocení nálezů a jejich porovnání s obdobnými soubory z ostatních šlechtických sídel v okolí, s důrazem na další hrady zbořené roku 1447. Tato práce by tedy jistě měla napomoci k lepšímu poznání lokality.

Součástí práce bude zároveň kompletní katalog nálezů a také kresebná a fotografická dokumentace, na kterou bude odkazováno z hlavního textu práce.

2 Přírodní podmínky

Hrad Skály se nachází na území dnešního Královehradeckého kraje, v okrese Náchod, asi 4 kilometry jihozápadně od Teplic nad Metují (obr. 1). Obec Skály je v dnešní době částí města Teplice nad Metují. Zároveň je také součástí Chráněné krajinné oblasti Broumovsko (*Růžková – Škrabal 2006, 473; www.mapy.cz*).

2.1 Geologie a geomorfologie

Z hlediska geomorfologie náleží hrad Skály do celku Broumovské vrchoviny, podcelku Polické vrchoviny, okrsku Polické pánve, části Adršpašsko-teplické skály (*Demek 1987, 96, 124, 412–413*).

Broumovská vrchovina je tvořena z asymetrických hřbetů, tabulových plošin, různě velkých kotlin a širokých údolí přecházejících do kaňonovitých úseků. Celá pánev je totiž složitou brachysynklinálou, která je výsledkem dlouhodobého tektonického vývoje a která zapříčiňuje stupňovitost území. Ta vznikla denudací, která odstranila horniny odolné vůči zvětrávání. Vrchovina je tvořena hlavně sedimenty a vyvěřelinami permokarbonu a spodního triasu a její zbylá část je utvořena z křídových uloženin (*Demek 1965, 105; Mackovčín 2002, 236–240*).

2.1.1 Národní přírodní rezervace Adršpašsko-teplické skály

Adršpašsko-teplické skály se nachází v severní části Polické vrchoviny. Jedná se o tabulovou plošinu, značně porušenou tektonickými zlomy, která vystupuje poblíž osy procházející brachysynklinálou. Celá plošina je mírně ukloněna od jihozápadu k severovýchodu, což udává i směr jejího odvodnění. Její nejvyšší bod je vrch Čáp (786 m n. m.), který se nachází na dohled od hradu Skály (694 m n. m.).

Jedná se o největší celistvé skalní město jak v České republice, tak v celé střední Evropě. Oblast se ale dále dělí ještě na Adršpašské skály, které jsou tvořeny spíše samostatnými skalními věžemi, a Teplické Skály, do kterých spadá hrad Skály a pro které jsou typické spíše skalní stěny (*Mackovčín 2002, 254–255*).

2.2 Podnebí

Díky velké členitosti terénu a výškovým rozdílům na Broumovsku je podnebí poměrně rozličné. Toto území je navíc na rozhraní dvou klimatických oblastí - české, která je vlhčí, a slezské, která je kontinentálnější. Území okolo Teplíc nad Metují pak spadá do klimaticky chladné oblasti (CH7) a průměrná roční teplota se tady pohybuje kolem 6 °C. Průměrné roční srážky se pohybují kolem 650–1000 mm, z čehož se u poloviny jedná o srážky zimní. Pro rozsáhlá pískovcová města jako jsou Adršpašsko-teplické skály, je pak typická výrazná klimatická inverze (*Mackovčín 2002, 243–244*).

2.3 Vodstvo

Broumovská vrchovina náleží do povodí Labe a Odry. Polickou vrchovinu potom odvodňuje řeka Metuje, která pramení nad Adršpašskými skalami na místě zvaném „Kalousy“. Dále protéká celou Polickou pánví, která byla díky svým zásobám podzemní vody v roce 1981 prohlášena Chráněnou oblastí přirozené akumulace vod.

Kolem samotného hradu pak protéká potok Vlášenska, který se po několika kilometrech vlévá do Metuje. Dále se pod hradem zároveň nachází tzv. Černé jezírko, které vzniklo umělým zadržením vody a jehož jméno je odvozené od barvy vody, která je způsobena rašelinou na dně jezírka (*Mackovčín 2002, 244*; www.mapy.cz).

2.4 Půdy

Broumovsko je tvořeno převážně hnědými půdami. V okolí Teplíc nad Metují se na svahovinách opuk a bezkarbonátových permských hornin vytvořily nasycené kambizemě. Severně od Teplíc se pak spolu s nimi nachází luvizemě. Na většině území Adršpašsko-teplických skal se pak objevují litozemě spolu s podzoly (*Mackovčín 2002, 242*).

3 Hrad Skály

3.1 Historie hradu

První zmínka o hradu Skály pochází z roku 1393, jakožto sídlo Matěje Salavy z Lípy, který zároveň vlastnil stárkovskou tvrz (*LC V*, 152)¹. Dá se tedy očekávat, že hrad založil buď právě Matěj Salava nebo už jeho předchůdce Rubín ze Žampachu. Po dostavění hradu pak na něj byla přenesena feudální správa, která do té doby sídlila na Stárkově. Během husitských válek bojoval Matěj Salava na straně husitů, ale poté přešel na stranu císaře Zikmunda, díky čemuž si i po bitvě u Lipan roku 1434 zachoval nejenom své panství (*Šimek 1989*, 447), ale také za odměnu dostal ves Světí (*AC I*, 532)². Ze Skal pak začal obstarávat zbytek svého panství, a proto hrad ještě dále rozšířil a lépe opevnil (*Šimek 1989*, 447).

Matějův syn, Matěj mladší Salava se vzhledl ve svém otci a stejně jako on si oblíbil vojenské výpady. Z tohoto důvodu začal se svými sousedy na Víznburku, Žaclěři a Adršpachu podnikat útoky na slezská a lužická města (*Sedláček 1887*, 69). A ačkoliv loupeživé výpady městům velice škodily, nikdy mezi východočeskou šlechtou a slezskými městy nedošlo k otevřenému konfliktu. Až roku 1447 uzavřel Jiří z Poděbrad se Slezany mírovou smlouvu, přičemž jednou z podmínek bylo vykoupení útočících hradů slezskými městy (*Košál a kol. 2013*, 32). O této dohodě se můžeme dočíst ve Starých letopisech českých: „...téhož léta po sv. Duchu [28. května] všeccka kniežata slezská a města Vratislav, Svidnice, Gerlice, Budišín, Žitava a jiná města jim příležící, vytrhli a sebravše s sebe penieze, splatili hrady pánuom a zemanuom, s kterýchžto škody a zlodějstva činili, jako Vissemburk páně Jiříkuov, Aderspach páně Hynkuov, Zaclers někdy Hanušuov, Belver a Skály páně Salavóv, kterážto splatili hotovými penězi a potom zbořili a zkazili. Ale vsí a platuov nechali jmenovaným pánuom všechněm.“ (*Palacký – Charvát 1941*, 134). Bohužel nevíme, jak moc byly Skály pobořeny.

¹ „...Mathie de Lippa alias de Skala...“

² „List s majestátem císaře Sigmunda, w němž zapisuje Matějovi Slawa řečenému z Lípy, a jeho erbuom, Swětie dwuor a wes kanowníkuow Pražských... datum w Praze, den sv. Matúše, l. 1436.“

Ale již roku 1454 byl hrad obnoven novým majitelem Kočkou. Bohužel o něm nemáme žádné další zprávy kromě toho, že se pokusil pro hrad zavést nový název Katzenstein (obr. 2). Už roku 1466 pak hrad vlastnil Hanuš z Varnsdorfu a na Trutnově (*Durdík – Sušický 2012*, 132), který jej dále roku 1488 prodal Zbyňkovi Buchovcovi z Buchova (*AČ IV*, 190)³. Ten ale hrad také vlastnil jen krátkou dobu, přesněji devět let, než jej získal Hynek Špetle z Janovic, který Skály připojil ke svému náchodskému panství (*Durdík – Sušický 2012*, 132).

Roku 1513 hrad koupil vnuk Jiřího z Poděbrad, kníže Bartoloměj Minstrberský, který ale Skály nesplatil celé (*Palacký – Charvát 1941*, 296)⁴. Tentýž rok podnikla hradní posádka v čele se Zikmundem Kaufunkem kořistný nájezd až ke Svidnici. Jako důsledek tohoto nájezdu byly poté Skály dobývány slezským vojskem, vedeným lehnickým knížetem. Několikadenní obléhání ukončila až zpráva, že se k hradu blíží vojenská pomoc z pražských měst (*Fišera 2004*, 211–212). Roku 1515 pak kníže Minstrberský zahynul při ztroskotání lodi na Dunaji poblíž města Hainburka (*Palacký 1867*, 290)⁵ a nesplacené Skály tudíž opět připadly Hynkovi Špetli z Janovic.

V následujících letech se na Skalách vystříдалo několik majitelů – Petr Adršpach z Dubé, Zdeněk Lev z Rožmitálu, Jan Krušina z Lichtemburka a Jan z Pernštejna a na Helfštejně. Během této doby Skály postupně ztratily svůj význam, což vedlo k jejich zanedbání a následnému pustnutí. Novým majitelem se roku 1544 stal Bernart Žehušický z Nestajova, který si ve Stárkově postavil novou tvrz. Po jeho smrti v roce 1563 odkázal majetek svému strýci Janovi Žehušickému, od kterého Skály dále přešly na jeho bratra Hertvíka Žehušického. Ten dal na dvoře přímo pod hradem postavit renesanční tvrz, která byla pravděpodobně postavena za použití materiálu z rozpadajícího se hradu.

³ „...Zbyněk Bochowec z Buchowa a na Skalách...“

⁴ „...kterak když sem koupil Skály od pana Špetle, dal sem díl peněz a ještě mám dáti 2100 kop gr. bílých...“

⁵ „...nenadále smrti knížete Bartoloměje, an pospíchaje od císaře ku králům w poselství, dal se vésti po Dunaji w noci, a když we tmách lod' se rozrazila o skálu nedaleko Heimburka, utonul sám pátý, aniž mrtvola jeho nalezena býti mohla...“

Jako pustý hrad jsou Skály poprvé zmiňovány při prodeji panství v roce 1576 a pak jsou uváděny ještě roku 1628. Roku 1662 pak Skály spolu s renesanční tvrzí připadly novému majiteli, kterým bylo biskupství v Hradci Králové. Od toho je taky odvozen další název panství tedy Bischofstein (*Fišera 2004*, 212–213). Nedaleká tvrz byla pak hned roku 1666 přestavěna na barokní zámek a v polovině devatenáctého století k ní ještě byla přistavěna jednopatrová klasicistní budova (*Šimek 1989*, 448–449).

3.2 Podoba hradu

Nejedná se o klasický skalní hrad. Skalní útvary zde tvořily jen jednu z obranných linií hradu, přičemž skalní bloky byly často navzájem spojeny umělým ohrazením. Stejně tak byla z upravených skalních útvarů a vzniklých přístavků sestavená i vnitřní zástavba.

Na půdorysu (obr. 3) můžeme vidět, že hrad samotný byl rozdělený na několik na sebe navazujících částí. Vstupní část se nacházela na západní straně hradu, kde byla pravděpodobně doplněna dvěma za sebou položenými branami a po levé straně byla chráněna předsunutým bočním opevněním na skalním bloku. Jednalo se o přibližně šestihrannou pevnost, která se dělila na dvě části – venkovní hradební okruh a jádro, čímž byla pravděpodobně budova nebo věž. Uvnitř nebo poblíž této pevnosti se dodnes nachází prostor cisterny. Toto opevnění, využívající drobných skalních útvarů, bylo důležitým prvkem při obraně vstupu do hradu, a svým způsobem i nahrazovalo hradní bergfrit.

Střední hrad, obklopující vnitřní jádro hradu a sloužící jako rozsáhlé předhradí, byl z vnější strany chráněn strmým svahem a skalními útvary. Díky drobným zásekům ve skalách po obvodu jižní části se dá předpokládat, že i tudy procházelo obvodové opevnění s flankovacími věžemi, ke kterému dále náležel i podkovovitý příkop s venkovním valem. Na ten z venkovní strany navazovalo srpovité valové těleso, které je často interpretováno jako bašta. Na severozápadní straně do středního hradu také zasahovala již zmíněná pevnost (*Fišera 2004*, 213–214).

Vnitřní hrad byl oválného tvaru a jeho součástí bylo na jižní straně malé nádvoří obehnané hradbou, ve kterém se nacházela zděná stavba nejasného účelu.

Nejzrosáhlejší část jádra zabíral mohutný palác, který byl částečně tvořen dvěma skalními věžemi, do kterých byly zároveň vytesány místnosti a schodiště (*Durdík – Sušický 2012*, 134–135), vedoucí na vrchol skály. Z tohoto paláce se dodnes dochovala pouze část místnosti se zaklenutou hrotitou klenbou, kterou můžeme najít u severní skalní věže. Vstup do paláce se pravděpodobně původně nacházel v nedalekém příhrádku u severozápadní části paláce (*Fišera 2004*, 214).

Bohužel kvůli nedostatečnému prozkoumání hradu zatím nedošlo k detailnějšímu a hlavně spolehlivějšímu zhodnocení celého hradu. O hradním jádře toho naštěstí víme více a dá se u něj předpokládat, že šlo o hrad s palácem jako hlavní obytnou a obrannou stavbou (*Durdík – Sušický 2012*, 135).

V dnešní době je hrad volně přístupný veřejnosti. Dochovaly se nejen mohutné skalní věže, ale dodnes je tu viditelný i příkop s valy. Jasným důkazem existence hradu mohou být místnosti vysekané do hlavní (obr. 4: 1) a vedlejší věže (obr. 4: 2), nebo průchod mezi schodišti na hlavní skalní věži (obr. 5: 1). Kromě toho lze ale na hradě stále nalézt i pozůstatky zděných struktur. Nejlépe zachovaná je samozřejmě kamenná valená klenba (obr. 5: 2), zakrývající místnost u paty hlavní skalní věže. Můžeme nalézt ale i další, ať už velké jako je pozůstatek stěny hlavní věže (obr. 6) a podpěrná zeď nedaleko valené klenby (obr. 7: 1), nebo menší kousky jako je kus stěny u jižní věže (obr. 7: 2) nebo součásti schodiště (obr. 7: 3)

Mimo zděných struktur se dodnes zachovaly i mnohé doklady o dřevěných konstrukcích, kterými jsou záseky, jež se vyskytují téměř na všech hradních skalách. Na vršku hlavní věže dokonce záseky celkem jasně vypovídají o přítomnosti nějaké budovy nebo minimálně zastřešení (obr. 8: 1). Trochu zajímavější pak snad mohou být záseky po klenbě (obr. 8: 2) u paty hlavní věže jen nedaleko od dochované valené klenby. Do skály hlavní věže bylo také vysekáno několik navazujících schodišť (obr. 9), vedoucích na vrchol skalního bloku. Ta už jsou ale v dnešní době buď doplněna, nebo většinou rovnou nahrazena novými dřevěnými schodišti pro bezpečnější přístup návštěvníků.

Hrad je zároveň součástí naučné stezky propojující zříceninu hradu a barokní zámeček pod ním. Na informačních panelech kromě stručné historie panství a hradu můžeme najít i půdorys současného stavu (obr. 10), který je doplněn o popisky pro lepší orientaci nebo možnou rekonstrukci hradu na přelomu 15. a 16. století (obr. 11).

3.3 Dějiny bádání

Na hradě Skály bohužel nikdy nedošlo k archeologickému výzkumu, ale naštěstí zde proběhlo několik povrchových sběrů. Nálezy jsou dnes uloženy v Muzeu východních Čech v Hradci Králové.

První, kdo do muzea své nálezy donesl, byl Luděk Jirásek, pod jehož vedením probíhaly sběry na hradě v srpnu 1968, 1969 a 1970 a při kterých se podařilo najít velký počet keramických fragmentů, zlomků kachlů, nákončí pochvy a kus strusky (př. č. 76/74) v prostoru asi 20 metrů kolem hlavní věže. Luděk Jirásek se pak ještě vrátil 26. 5. 1973, kdy se mu podařilo najít další malý soubor keramických fragmentů, zlomků kachlů a kus železa (př. č. 77/74). Další, který hradu věnoval pozornost, byl historik Vladimír Wolf, který 3. 5. 1981 našel několik fragmentů keramiky (př. č. 32/82) na západním svahu hradního návrší (*Sigl – Vokolek 1982*, 13, pol. 76).

Další sběry pak proběhly v roce 1990 a to amatérským archeologem Milošem Kačerkem a památkářem Jiřím Slavíkem. Nejprve se 25. 3. Kačerkovi podařilo najít velký počet fragmentů keramiky, zlomků kachlů a několik kusů železa (př. ř. 611/01) na západním svahu pod skalní věží (*Bláha – Kalferst – Sigl 2004*, 109, pol. 732) a dalších pár keramických fragmentů a jeden zlomek ČVS kachle (př. č. 612/01) našel mezi splachy z přístupové cesty ke hradu (*Bláha – Kalferst – Sigl 2004*, 108, pol. 730). Západní úbočí pak ještě 30. 4. prošel Jiří Slavík a podařilo se mu najít další keramiku a zlomky nádobkových kachlů (př. č. 614/01; *Bláha – Kalferst – Sigl 2004*, 109, pol. 735). Naopak severní stranu skály se sklepením a svah pod ní prohledal 20. 5. Miloš Kačerek (*Bláha – Kalferst – Sigl 2004*, 108–109, pol. 731), kterému se podařilo najít keramiku, pár zlomků nádobkových kachlů a 2 kusy střešní krytiny (př. č. 613/01). Nejbohatší sběr na hradě proběhl 25. 8, kdy Miloš Kačerek našel nejen keramiku a několik kachlů (př. č. 615/01) mezi splachy na cestě k hradu (*Bláha – Kalferst – Sigl 2004*, 109, pol. 733), ale hlavně velký počet fragmentů keramiky a to jen z výdutí nádob (př. č. 616/01) na rozsáhlém západním svahu (*Bláha – Kalferst – Sigl 2004*, 109, pol. 73).

3.4 Hrad a tvrže v okolí

V okolí Skal se nalézalo hned několik dalších hradů či tvrží (obr. 12). Stejně majitele jako Skály měla tvrž ve Stárkově, která byla pravděpodobně založena během druhé poloviny 13. století na ostrohu nad údolím Orlického potoka. Prvně tvrž patřila rodu pánů ze Skalice, ale hned roku 1393 připadla tvrž Matěji Salavovi z Lípy, který v té době založil Skály. Tato tvrž sice není zmíněna v písemných pramenech, ale u jižní strany místního kostela byly nalezeny její pozůstatky (*Šimek 1989*, 465). Stárkovská tvrž měla nepravidelný čtverhranný půdorys, přičemž ze tří stran byla obehnaná příkopem a valem a na jižní straně byla chráněna strmým svahem. Na jejím místě byla pak na počátku 17. století postavena zvonice, která byla ale následně také odstraněna. Když během 16. století začal hrad Skály postupně pustnout, postavil Bernart Žehušický z Nestajova ve Stárkově novou renesanční tvrž, která byla později přestavěna na barokní zámek (*Sedláček 1887*, 68, 71).

Nedaleko Stárkova stojí hrad, někdy nazýván jako Bystrý. Zároveň je někdy ztotožňován s Hrádkem, po kterém se roku 1415 píše Matěj Salava (*Sedláček 1887*, 68–69). O hradu samotném nemáme žádné písemné zprávy až na to, že je hrad roku 1534 zbořený (*Svoboda 1989*, 61). Roku 1999 zde proběhl zjišťovací výzkum, při kterém bylo položeno osm sond (obr. 13). Byla nalezena stolní a kuchyňská keramika datovaná do 2. poloviny 13. století až počátku 14. století, mazanice a železné předměty – hlavně hřeby a hřebíky, zbytek nebyl díky rzi identifikovatelný, ale zřejmě se nejednalo o militária. Snad zajímavějším nálezem by mohla být aquamanile nalezená v jedné ze sond. Mazanice a železné hřeby spolu se žlabem vysekaným do skály dokazují přítomnost dřevěné fortifikace, přičemž na nejvyšším bodě ostrožny byly nalezeny i kamenné základy budovy. Na severovýchodní straně se nacházel velký šijový příkop s valem, jihovýchodní strana byla také obehnaná příkopem a valem a zbylé dvě strany byly chráněné příkrými svahy. Přepálená keramika nalezená v jedné ze sond, poukazuje na zánik hradu při požáru, ale jelikož nebyla nalezena žádná militária, nepředpokládá se, že by se jednalo o násilný zánik. Hrad byl pravděpodobně špatně založen, nebo se jednalo pouze o strážní bod malého významu (*Tichý – Tůma – Wolf 1999*, 110–112).

Menší hrad stál poblíž Radvanic. Bohužel se nám ale o něm nedochovaly jakékoliv písemné doklady a to ani o jeho jméně (*Šimek 1989*, 410). V roce 1970 zde

proběhl archeologický výzkum, při kterém byla nalezena keramika datovaná do počátku 14. století (Wolf 1989, 61). Díky této dataci a jeho poloze poblíž hranic slezského území se předpokládá, že vznikl během kolonizace zdejšího území jako tzv. kolonizační provizorium. Tedy jako hrad menší velikosti určený hlavně k vymezení kolonizovaného území a k ochraně daného území. Radvanice byly přitom založeny rodem erbu třmene na hranicích s kolonizační činností rodu ze Švábenic, takže hrad mohl sloužit jak k ochraně proti slezským útokům, tak i proti útokům pánů ze Švábenic (Hejna 1969, 61; Wolf 1988, 109–110). Kruhový areál hradu (obr. 14) byl ze tří stran obehnan příkopem a valem, který byl na jižní straně zdvojen. Vně severního konce valu byly nalezeny pozůstatky dvouprostorové stavby s ohništěm. Uprostřed valu stál dvoudílný hrádek s věží s kamennou podezdívkou z na sucho kladených kamenů (Hejna 1969, 72; Wolf 1977, 111).

Menší hrad Vlčinec stál na úzké ostrožně nad soutokem Metuje a Hlavňovského potoka. Hrad byl zřejmě vystavěn po roce 1341 a první zmínka o něm pochází z roku 1366, kdy jej břevnovský opat prodal Janu Kdulincovi z Ostroměře. Hrad se mu však brzy musel vrátit, protože už roku 1390 jej opět břevnovský opat zapůjčuje jako manství Kunešovi z Pravětic. Poslední zmínka o hradu pochází z r. 1406, kdy náležel Stradalu ze Žďáru a z Vysoké Srbské (Šimek 1989, 534). Roku 1422 pak byl husity zničen. Vlčinec jako jeden z mála tedy zřejmě patřil mezi hrady postavené církevní vrchností a jako takový měl sloužit hlavně k zachování majetku než k pobytu (Durdík – Sušický 2012, 169–171). Během let 1968 a 1969 zde proběhlo několik sběrů, při kterých bylo nalezeno 23 keramických zlomků, z nichž bylo pár datovaných do 2. poloviny 14. století až počátku 15. století, a železné předměty, přesněji čtyři hřebíky a hrot železné šipky (Horák 2002, 220, 222–224). Hrad samotný se skládal ze dvou částí – jádra a předhradí – které byly odděleny příkopem (obr. 15). Na úplném konci ostrožny stálo jádro, které sestávalo z hlavní věže a panského stavení. Předhradí pak bylo ještě obehnané hradbami, přičemž přístupová cesta na ostrožnu a jižní strana hradeb byla navíc chráněna příkopem (Palma 1932/1933, 84–85).

Hrad u Božanova poblíž česko-polských hranic stojí na terénní hraně nad protékajícím potokem. O lokalitě se nám bohužel nedochovaly žádné písemné zprávy (Durdík 2000, 175), ale v roce 1988 zde proběhl povrchový průzkum a roku 1991

proběhl i menší zjišťovací výzkum, při kterém byly položeny 3 sondy a změřeny 2 řezy (obr. 16). Dále zde roku 1993 proběhl průzkum s pomocí detektoru kovů. Na lokalitě se podařilo najít převážně keramiku spolu se souborem železných předmětů. Většinou se sice jedná o hřebíky, ale podařily se najít i hroty střel a šípů, část zkorodovaného brnění nebo kulovitá hlavice, která je interpretována jako část palcátu. Dále soubor obsahoval větší počet podkov spolu s hřebly a udidly, ostruhy s krátkým rozeklaným krčkem a třmeny. Z nářadí se našla například sekyra, motyka, nebozez nebo dláto (Mazáčková 2012, 54–61). Díky výzkumu se podařilo hrádek datovat do 1. poloviny 14. století, ale zřejmě brzy poté opět zanikl. Hrad náležel klášteru v Broumově a mohl tak sloužit k zaopatření majetku, ale je pravděpodobnější, že vznikl při kolonizaci Kladska. Vnitřní hrad byl oválného půdorysu a podařilo se na něm najít doklady dřevěné konstrukce, které patřily obytné budově. Na východní straně na něj navazovala o něco níže položená plošina, která pravděpodobně sloužila k hospodářské činnosti. Na jižní části této plošiny je patrný vstup do hradu, ke kterému vede po vrstevnici přístupová cesta. Celý hrádek byl obklopený příkopem, který byl nejhlubší na jižní straně a na který ještě navazoval val. Ze severní strany je hrad chráněn hlubokou roklí, a proto tam fortifikace nezasahuje. Na východ od hradu je položen starý lom (Sigl 1991–1992, 94–98).

3.4.1 Další hrady vykoupené Slezany roku 1447

V důsledku kolonizace severovýchodních Čech ve 13. století, začaly být z obou stran pomyslné hranice mezi Čechami a Slezskem stavěny hrady, sloužící k ochraně území nebo jako strážní body. Během husitských válek pak začaly být pořádány tzv. spanilé jízdy, které ještě více zhoršily neshody mezi oběma stranami a začaly vyvolávat vojenské konflikty. Ve snaze ukončit tyto rozbroje bylo v té době uspořádáno několik mírových jednání, ve kterých byly mimo jiné podepsány i dvě smlouvy. Prvně se roku 1423 slezská knížata a města dohodla na příměří s pohraničními hrady, mezi kterými byly i Vízmburk, Adršpach a Skály. Výpady však přesto neustaly a bylo uzavřeno nové menší příměří, jen mezi majitelem Adršpachu a Jankem z Chotěmic a Heřmanem Cetřicem. I přesto útoky pokračovaly dál a postupem času přestaly být podnícené vírou (Wolf 2012, 311–312). Staly se z nich pouhé loupeživé výpady, podnícené nenávisť ke Slezanům, a které byly

zároveň pomstou za slezské nájezdy. V té době se Matěj Salava a Hynek mladší Červenohorský z Dubé, majitel Adršpachu, spojili s Janem Koldou ze Žampachu, známým loupeživým rytířem, a podnikali společně výpady proti slezským a lužickým městům (*Fišera 2013*, 162, 164). Takto neshody mezi slezskými městy a českými šlechtici pokračovaly ještě několik let a ukončila je až zmiňovaná smlouva o vykoupení útočících hradů uzavřená mezi slezskými městy a Jířím z Poděbrad (*Wolf 2012*, 312).

Prvním hradem byl **Adršpach**. První písemná zmínka pochází až z roku 1354, kdy byl zmíněn Hanuš z Adršpachu, ale hrad byl jistě založen už dříve (*Fišera 2004*, 39). Bohužel se o vzniku nedochovaly žádné písemné ani archeologické doklady, ale jednou z možností je, že jej založil Jan Lucemburský začátkem 14. století jako jeden z pohraničních opěrných bodů. Tuto teorii by podporoval velký prostor ve střední části hradu, který mohl sloužit k táboření vojska a který se podobá nádvoří hradu Preitensteinu, který Jan Lucemburský nechal postavit kvůli vojenským účelům (*Čížek – Slavík 1998*, 171, 182). Hned roku 1355 je pak Adršpach zmíněn v *Majestas Carolina* jakožto podmíněčně zastavitelný hrad. Zákoník však nebyl uznán a proto i přesto Adršpach padl do rukou šlechty. Po zboření Slezany byl ponechán svému osudu a v dalších letech už je uváděn jen jako pustý hrad (*Fišera 2004*, 39–41). V 80. letech 20. století zde proběhlo několik povrchových sběrů, při kterých byla nalezena keramika z průběhu 14. až 15. století, sekyra s nápisy OM a HG, honosný meč, který je dnes ztracený, soubor šipek a další blíže neurčená *militaria* (*Čížek – Slavík 1998*, 181–182). Šlo o rozsáhlý hrad trojdílné dispozice (obr. 17) se dvěma výraznými jádry. Na jižní a střední straně byl hrad obklopen dvojicí valů a příkopů. Na jižním jádru stála hlavní budova, která byla pravděpodobně navíc chráněná štítovou hradbou postavenou mezi dvěma skalními bloky poblíž. Dále zde stála ještě jedna budova s kamennou podezdívkou a na jádro navazoval příhrádek, který přecházel do střední části hradu, kde se nacházelo nádvoří. Na nádvoří stála víceprostorová budova s navazující podsklepenou budovou a studna. Východní jádro bylo od zbytku hradu odděleno několika skalními bloky a nacházela se na něm dřevěná roubená stavba. Dále jižní a západní stranu jádra obklopovala masivní zděná zeď, se kterou patrně souvisela i menší dřevěná stavba

poblíž. Další dřevěný objekt pak ještě navazoval na původní cestu, vedoucí do hradu, jejíž součástí byla i chodba vysekaná do skály (*Durdík – Sušický 2012*, 10–11).

Dále byl vykoupen hrad **Belver**, který se nejspíše nalézal v Supích skalách jen pár kilometrů od hradu Skály. Roku 1960 byl na tomto místě nalezen jezdecký třmen z patnáctého století a přítomnost hradu taky dokazují záseky ve skále, určené pro trámy. V roce 2010 zde proběhl povrchový průzkum, ale bohužel kvůli nedostupnosti nebyla ještě lokalita pořádně prozkoumána. Jednalo se ale pravděpodobně o menší dřevěnou tvrz (*Jirásek 2010*, 19–20, *Wolf 2012*, 312–315).

Další byl skalní hrad **Střmen**, někdy také nazýván Střemen. První zmínka o hradu pochází z roku 1348, kdy je ještě nazýván Steigreif. Jeho vznik je většinou spojován s rodem pánů ze Skalice, kteří měli ve svém erbů třmen (*Fišera 2004*, 243). Dále se předpokládá, že hrad byl roku 1428 dobyt husity v čele s Matějem Salavou z Lípy, načež byl roku 1447 odkoupen Slezany a zbořen. Jednalo se o menší hrad (obr. 18), složený pouze ze dvou pískovcových věží oddělených úzkou puklinou. Na vrcholu těchto věží zřejmě stála čtverhranná dřevěná stavba, ke které puklinou vedly dřevěné schody. Dále se u paty skalních bloků nalézala menší roubená stavba a dvorek (*Durdík 2000*, 528). Hrad s největší pravděpodobností plnil hlavně vojenskou funkci. Svoji velikostí by se spíše hodil jako pozorovací bod, přičemž se dá předpokládat, že sloužil k ochraně královského hradu Adršpach, který leží o pár kilometrů dále (*Durdík – Sušický 2012*, 150).

Hrad **Vízmburk** byl postaven během druhé poloviny 13. století. První jméno, se kterým je hrad spojený, je Tas z Vízmburku, který je roku 1279 zmíněn v Dalimilově kronice. Proto se většinou za zakladatele považuje právě on, ačkoliv existuje možnost, že hrad mohl založit už jeho otec Petr ze Skalice. Dále hrad prošel rukama několika majitelů, až jej v roce 1420 získal Jiřík z Dubé, za kterého byl hrad Slezany zbořen. Hrad poté začal pustnout a na začátku 16. století je uváděn jako pustý hrad (*Košťál a kol. 2013*, 29–32, 196). Sutiny zakryly základy hradu a uchovaly je až do archeologického výzkumu mezi lety 1972–1983, kdy se podařilo odkrýt celé první patro hradu (obr. 19). Z hradu se zachovaly základy válcového bergfritu, na který navazoval uzavřený obdélníkový areál hradu s malým nádvořím uprostřed. Celý areál obklopoval parkán, do kterého se vstupovalo skrz věžovitou bránu s padacím mostem, který se spouštěl přes široký příkop. Před příkopem pak

ještě stála vstupní brána s přilehlou budovou, která je interpretována jako strážnice. Palác samotný měl původně tři křídla, která byla v patře propojena pavlačí, ale postupem času ve volné části mezi bergfitem a křídlem paláce vznikla nová kuchyně s dymníkem, která nahradila dřívější kuchyň vysunutou z hradu směrem k parkánu. Nejvýznamnější místností byl velký, křížovou žebrovou klenbou zaklenutý sál v zadním křídle hradu (*Durdík – Sušický 2012*, 164–166). Další zajímavostí může být malá chodbička v přízemí bergfritu, která je ukončená místností s falešným dnem, pod kterým byla ukryta šachta. Podle pečlivé obezřívky, umístění a rozměrů se dá předpokládat, že se jednalo o tajnou skrýš na cennosti. Zároveň se dochovaly i rozsáhlé sklepy pod jižním a západním křídlem hradu (*Razim 2012*, 34, 48, 87).

Posledním vykoupeným hradem byl **Žacléř**, který vznikl na konci 14. století. Prvně zmíněn byl kolem roku 1334, kdy jej Pertolt z Lipé zastavil Jindřichovi Pfaffovi (*Šimek 1989*, 561). Na rozdíl od ostatních hradů vykoupených Slezany nebyl roku 1447 zbořen, ale pronajat bratrům Liebenthalerům pod podmínkou, že hrad bude vždy přístupný spolku slezských měst. Hrad poté vystřídal mnoho majitelů, až skončil v rukách Heřmana Šumburka (*Sedláček 1887*, 163). Z toho se během života stal lapka, a proto proti němu zemský správce vyslal roku 1523 trestnou výpravu, před kterou se sice Heřmanovi podařilo utéct, ale vojsko vypálilo a pobořilo Žacléř. Rozbořený hrad o třicet let později přestavěli na renesanční zámek, který v následujících stoletích prošel ještě mnoha přestavbami a úpravami (*Šimek 1989*, 5615–62). Původně šlo o hrad s dvojdílnou dispozicí (obr. 20), sestávající z horní a dolní části hradu, které byly na severní straně chráněny hlubokým příkopem. Spodní hrad byl obehnan opevněním, ze kterého se ale zachovala pouze část čtverhranné bašty. Bohužel hrad ještě nebyl pořádně prozkoumán, ale i přesto se dá předpokládat, že hrad neměl věž a mohlo se jednat třeba o hrad s plášťovou zdí (*Durdík 2000*, 638–639).

4 Zpracování souboru

Celý nálezový soubor z povrchových sběrů se nalézá v Muzeu východních Čech v Hradci Králové a čítá celkem 876 jedinců. Nejvíce je zde zastoupena stolní a kuchyňská keramika, spolu s 60 nálezy kachlů, pěti kusy železa, dvěma fragmenty střešní krytiny a dvěma zlomky kostí.

Tato práce se zabývá hlavně vyhodnocením keramických nálezů. Ty byly zpracovány formou databáze v programu Microsoft Excel 2010. Při tvoření databáze jsem vycházela z deskripčního systému vytvořeného pro zpracování keramiky z obléhacího tábora u Lichnice (*Doležalová 2013*) s tím, že keramický kód je v případě této databáze tvořen v pořadí: Základní značka-výpal, ostřívo-zrnitost ostříva, úprava povrchu. Škály a typologii nádob jsem převzala z deskripčního systému brněnské keramiky (*Procházka 2007*). U knoflíku, den, většiny okrajů a výzdoby jsem k určení použila typologii od Ladislava Čapka a Jiřího Miličkého, kteří se věnovali vyhodnocení souboru z radnice v Českých Budějovicích (*2017*), pro zbylé okraje, výzdobu a ucha jsem použila typář od Milana Zápotockého (*1978*) sestavený na základě keramiky severočeského Polabí. Přehled zastoupených okrajů, den, uch, knoflíků a výzdoby v souboru je součástí obrazových příloh (obr. 21–23).

Kamnářskou keramiku jsem zpracovala v rámci též databáze. U nádobkových kachlů jsem k určení okrajů opět použila typologii od Ladislava Čapka a Jiřího Miličkého (*2017*). U komorových kachlů jsem k určení okrajů vyhřívacích otvorů a okrajových lišt použila Smetánkův článek o morfologii středověkých kachlů (*1969*). K určení motivů na komorových kachlech jsem použila obrazový atlas kachlových reliéfů z doby gotické od Čeňka Pavlíka (*2017*) a katalog kachlů z gotické, renesanční, raně barokní doby od Vladimíra Brycha (*2004*).

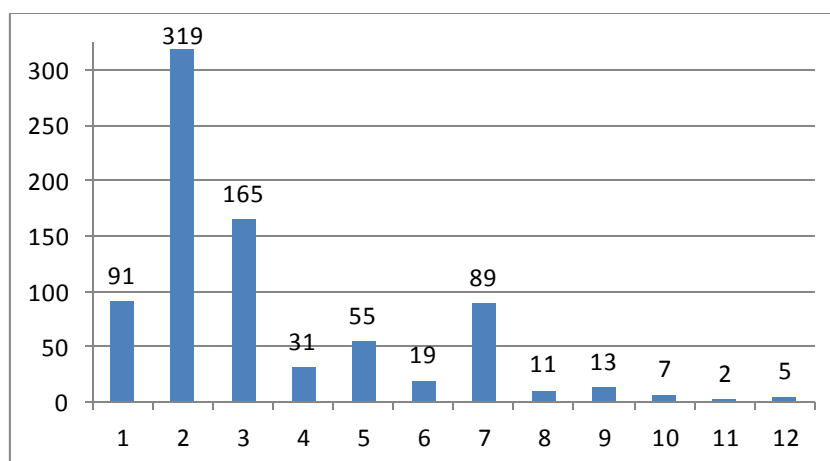
Železné nálezy mi bohužel, až na jeden kus strusky, nebyly v muzeu zpřístupněny. V souboru se ale vyskytuje nákončí pochvy (obr. 31: 1) z přehýbaného měděného plíšku, které je zároveň zřejmě zdobené vytepáváním (*Drnovský 2017*, 212–213, 403).

Stavební keramika se dochovala jen ve dvou malých zlomcích střešní krytiny středně oranžové barvy s příměsí písku, které bohužel nešly blíže určit.

Dvě nalezené kosti nebyly blíže analyzovány, ale jednalo se o kosti zvířecí, přesněji o zlomek dlouhé kosti a zlomek ploché kosti – pravděpodobně žebra.

4.1 Stolní a kuchyňská keramika

Soubor stolní a kuchyňské keramiky obsahoval celkem 807 fragmentů, které byly rozřazeny do 12 keramických tříd (tab. 1). Při zpracování bylo využito celkem 20 variant keramického kódu (tab. 2). Ten v 16 případech připadl pouze na jednu třídu a ve zbylých případech byly k dalšímu rozlišení užity další znaky, jako je výpal, hrubost nebo úprava povrchu.

Tab. 1: Početní zastoupení jednotlivých keramických tříd.

K popisu keramických tříd bylo použito: 1 – struktura keramické hmoty (charakter a velikost ostříva), 2 – povrch (hrubost a úprava povrchu, síla stěny, výroba), 3 – výpal (druh a tvrdost), 4 – barva, 5 – výzdoba, 6 – afinita. Jedná se o upravený systém K. Nováčka (2000, 39), který je často užíván k popisu keramických tříd.

Hlavním kritériem při vytváření keramických tříd byl jejich odlišný výpal. Keramickou třídu 4 definuje její redukční výpal středně až tmavě šedé barvy, kdežto u keramických tříd 1, 2 a 3 se jedná o oxidační výpal. Ten je dále rozlišen na světlý oxidační výpal béžových a světle šedých barev u keramické třídy 1, klasický oxidační výpal v oranžových odstínech u keramické třídy 2 a do keramické třídy 3 byly zařazeny fragmenty oxidačního výpalu oranžových barev se středně až tmavě šedým přepalem na vnější straně, spolu s fragmenty s tzv. sendvičovým efektem.

Dalším užitým kritériem byla hrubost povrchu, díky které se vyčlenily další třídy. Mezi ty s hrubší keramikou se zařadily keramické třídy 6, 7, 8 a 9. U všech se

vyskytoval krupičkovitý povrch s vystupujícím písčitým ostřivem. KT 8, která zastupuje přepálenou keramiku, obsahuje pouze fragmenty s tzv. sendvičovým efektem, u kterých byl oxidační přežah na redukčním základu.

U keramických tříd 10, 11 a 12 se naopak vyskytl mnohem hladší povrch. U světle oxidačně pálené KT 10 a KT 11 s oranžovým oxidačním výpalem se jednalo o tenkostěnnou vytáčenou keramiku, zatímco u KT 13 s redukčním výpalem se jednalo o silnostěnnou obtáčenou keramiku, která navíc na rozdíl od druhých dvou obsahovala jemná zrníčka slídy.

Poslední keramickou třídu 5 definuje její úprava povrchu, kterou je glazura. Jedná se o oxidačně pálenou keramiku v oranžových odstínech, jejíž povrch je pokryt hnědou nebo zelenou glazurou.

Kód / KT	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Celkem
S-X1-s0	44	127				13	49						233
S-X1-j0	40	182								3	2		227
S-P1-j0			79										79
S-P1-s0			48										48
S-X1-h0						5	40						45
S-X1-j1					32								32
S-R1-j0				24									24
S-Z1-s0			18					5					23
S-Z1-j0			20										20
S-X2-j0	7	10				1							18
S-X1-c1					15								15
S-R1-s0				7					6				13
S-R1-h0									7				7
S-Z1-h0								6					6
S-R2-j0												5	5
S-X2-j1					3								3
S-X1-c0										3			3
S-X1-s1					3								3
S-X1-h1					2								2
S-Z1-c0										1			1
Celkem	91	319	165	31	55	19	89	11	13	7	2	5	807

Tab. 2: Užité keramické kódy. Zvýrazněné kódy jsou zastoupeny jen v jedné třídě. Zbývají dále děleny podle výpalu a hrubosti povrchu.

4.1.1 Přehled keramických tříd

Keramická třída 1 - oxidační světlá

1. písek, jemnozrný (0,1 – 0,5 mm) až středozrný (0,5 – 1,5 mm), v sedmi případech jemná zrníčka slídy
2. jemně drsná, bez úpravy povrchu, převažuje silnostěnná, ale vyskytuje se i tenkostěnná, obtáčená i vytáčená, na dnech stopy odříznutí a jeden případ podsýpky
3. oxidační, hlavně tvrdý výpal, ale objevuje se i středně tvrdý výpal
4. bílá, béžová, světle až středně šedá, světle hnědá barva
5. hlavně vývalková šroubovice, převažují úzké vývalky, dále červené malování, jednou rytá šroubovice, ryté linie a plastická lišta
6. KT 6, KT 10

Keramické kódy:

S-X1-s0	44
S-X1-j0	40
S-X2-j0	7

Keramická třída 2 - oxidační oranžová

1. písek, hlavně jemnozrný (0,1 – 0,5 mm), ale i středozrný (0,5 – 1,5 mm), v desíti případech jemná zrníčka slídy
2. jemně drsná, bez úpravy povrchu, tenkostěnné i silnostěnné, hlavně vytáčená, ale vyskytuje se i obtáčená, převažují stopy podsýpky, ale objevují se i stopy po odříznutí
3. oxidační, hlavně středně tvrdý výpal, ale objevuje se i tvrdý výpal
4. světle až tmavě oranžová barva
5. hlavně ryté linie, dále vývalková šroubovice, červené malování a plastické lišty
6. KT 7, KT 11

Keramické kódy:

S-X1-j0	182
S-X1-s0	127
S-X2-j0	10

Keramická třída 3 - oxidační přepálená

1. písek, hlavně jemnozrný (0,1 – 0,5 mm), ale i středozrný (0,5 – 1,5 mm)
2. jemně drsná, bez úpravy povrchu, tenkostěnné i silnostěnné, převažuje vytáčená, ale objevuje se i obtáčená, stopy podsýpky na dnech
3. oxidační, s přepalem na vnější straně, ale objevuje se i tzv. sendvičový efekt, středně tvrdý až tvrdý výpal
4. světle až tmavě oranžová, béžová barva na vnitřní straně, vnější strana světle až tmavě šedá, u jedinců s tzv. sendvičovým efektem jsou obě strany zbarvené v odstínech oranžové
5. vývalková šroubovice, ryté linie, v jednom případě červené malování
6. KT 8

Keramické kódy:

S-P1-j0	79
S-P1-s0	48
S-Z1-j0	20
S-Z1-s0	18

Keramická třída 4 - redukční

1. písek, hlavně jemnozrný (0,1 – 0,5 mm), výjimečně středozrný (0,5 – 1,5 mm)
2. jemně drsná keramika, bez úpravy povrchu, hlavně silnostěnná, ale objevuje se i tenkostěnná, vytáčená i obtáčená, stopy podsýpky na dvou dnech
3. redukční, tvrdý výpal
4. středně až tmavě šedá barva
5. ve dvou případech úzká vývalková šroubovice, v jednom případě kombinovaná s rytou linií, dále v jednom případě kombinace rytých linií a radélkové výzdoby
6. KT 9, KT 12

Keramické kódy:

S-R1-j0	24
S-R1-s0	7

Keramická třída 5 - glazovaná

1. písek, celistvý (do 0,1 mm) až jemnozrný (0,1 – 0,5 mm), ve třech případech jemná zrníčka slídy
2. hladká keramika, glazura hlavně zevnitř nádoby, ale občas se objevuje i z obou stran, tenkostěnná i silnostěnná, vytáčená, stopy odříznutí na dnech
3. oxidační, měkký až středně tvrdý výpal
4. světle oranžová, občas šedo-oranžová barva, glazury jsou světle až tmavě hnědé, u deseti jedinců světle až tmavě zelené barvy
5. hlavně ryté linie, v jednom případě rytá šroubovice, ve dvou případech vývalková šroubovice, v jednom případě červeně malované linie na tmavě hnědé glazuře

Keramické kódy:

S-X1-j1	32
S-X1-c1	15
S-X2-j1	3
S-X1-s1	3
S-X1-h1	2

Keramická třída 6 - hrubá oxidační světlá

1. písek, středozrný (0,5 – 1,5 mm) až hrubozrný (1,5 – 2,5 mm), v jednom případě jemná zrníčka slídy
2. krupičkovitá s mírně vystupujícími zrníčky písku, bez úpravy povrchu, silnostěnná, vytáčená i obtáčená keramika
3. oxidační, středně tvrdý až tvrdý výpal

4. bílá, béžová až světle šedá barva
5. po jednom zástupci se objevují vrypy, ryté linie a široká vývalková šroubovice
6. KT 1

Keramické kódy:

S-X1-s0	13
S-X1-h0	5
S-X2-j0	1

Keramická třída 7 - hrubá oranžová

1. písek, stredoazrný (0,5 – 1,5 mm) až hrubozrný (1,5 – 2,5 mm)
2. krupičkovitá s mírně vystupujícími zrnky písku, bez úpravy povrchu, tenkostěnné i silnostěnné, hlavně vytáčené, ale vyskytují se i obtáčené, na dnech stopy podsýpky i odříznutí
3. oxidační, hlavně středně tvrdý, ale i tvrdý výpal
4. světle až tmavě oranžová
5. většinou vývalková šroubovice, po jednom jedinci plastická lišta a radélková výzdoba
6. KT 2

Keramické kódy:

S-X1-s0	49
S-X1-h0	40

Keramická třída 8 - hrubá oxidační s tmavým jádrem

1. písek, stredoazrný (0,5 – 1,5 mm) až hrubozrný (1,5 – 2,5 mm)
2. krupičkovitá s vystupujícími zrnky písku z vnější strany, bez úpravy povrchu, silnostěnná, objevuje se obtáčení i vytáčení
3. redukční s oxidačním přezahem, tzv. sendvičový efekt, středně tvrdý výpal
4. světle až středně hnědá, světle až středně šedá barva
5. v jednom případě se objevuje plastická lišta
6. KT 9 – bez oxidačního přezahu

Keramické kódy:

S-Z1-h0	6
S-Z1-s0	5

Keramická třída 9 - hrubá redukční

1. písek, stredoazrný (0,5 – 1,5 mm) až hrubozrný (1,5 – 2,5 mm)
2. krupičkovitá s vystupujícími zrnky písku, bez úpravy povrchu, silnostěnná, obtáčená i vytáčená
3. redukční, středně tvrdý až tvrdý výpal
4. světle až tmavě šedá barva
5. v jednom případě úzká vývalková šroubovice

6. KT 4, KT 8 – s oxidačním přežahem

Keramické kódy:

S-R1-h0	7
S-R1-s0	6

Keramická třída 10 - hladká oxidační světlá

1. písek, celistvý (do 0,1 mm) až jemnozrný (0,1 – 0,5 mm)
2. hladká keramika, bez úpravy povrchu, tenkostěnná, vytáčená
3. oxidační, v jednom případě s lehkým přepalem, tvrdý výpal
4. béžová až světle šedá barva
5. bez výzdoby
6. KT 1

Keramické kódy:

S-X1-c0	3
S-X1-j0	3
S-Z1-c0	1

Keramická třída 11 - hladká oranžová

1. písek, jemnozrný (0,1 – 0,5 mm)
2. hladká keramika, bez úpravy povrchu, tenkostěnná, vytáčená
3. oxidační, středně tvrdý výpal
4. světle až středně oranžová barva
5. bez výzdoby
6. KT 2

Keramický kód:

S-X1-j0	2
---------	---

Keramická třída 12 - hladká redukční

1. slída, střední množství jemných zrníček (1 mm)
2. hladká keramika, bez úpravy povrchu, silnostěnná, obtáčená
3. redukční, středně tvrdý výpal
4. středně až tmavě šedá barva
5. bez výzdoby
6. KT 4

Keramické kódy:

S-R2-j0	5
---------	---

4.1.2 Popis nejpočetnějších keramických tříd

Keramická třída 1 je tvořena 91 fragmenty jemně drsné oxidačně vypálené keramiky světlých odstínů. Největší část (50 ks) se skládá z nezdobených výdutí, dále pak ale ještě obsahuje 15 zdobených výdutí, 17 okrajů, sedm částí den a dva zlomky uch. Jedná se hlavně o hrnce s vně vyhnutými (obr. 26: 14, 25–26; obr. 29: 3) nebo prostými okraji (obr. 26: 3–4), ale objevuje se i jeden zlomek s okružím (obr. 27: 6). Dále sem patří i dva zlomky džbánů s vysokým okružím (obr. 27: 18), zvonovitá poklička se zaobleným okrajem (obr. 29: 2) a mísa s vodorovně vyloženým okrajem (obr. 27 : 29). U dvou nalezených zlomků uch se jednalo o pásková prožlábnutá ucha (obr. 30: 7, 10). Keramika je zdobená hlavně úzkou vývalkovou šroubovicí (obr. 24: 23, 25) a červeným malováním, buď jako jednoduché linie (obr. 25: 8, 10–11) anebo v kombinaci s vlnovkou (obr. 25: 14–15). Rytou výzdobu zde zastupují dvě široké ryté linie (obr. 24: 4) dochované na jednom fragmentu a široká rytá šroubovice (obr. 25: 17), která byla nalezena také jen na jednom zlomku. V jednom případě se také objevila lišta oblého průřezu.

Do keramické třídy 2 patří 319 fragmentů. Má světle až tmavě oranžovou barvu a jemně drsný povrch. Výpal je oxidační. Jedná se hlavně o nezdobené výdutě (219 ks), ale mimo nich třída obsahuje 24 zdobených výdutí, 36 zlomků den, 32 okrajů, přičemž ke dvěma byly stále připevněné zlomky uch, čtyři samostatné zlomky uch, jednu nožku z trojohé pánve (obr. 30: 17) a knoflík k pokličce (obr. 30: 18). Z keramických tvarů se nejčastěji objevují hrnce s vně vyhnutými (obr. 26: 8–10, 13, 15, 28; obr. 27: 1), vytaženými (obr. 26: 21, 23) nebo jednoduchými okraji (obr. 26: 1–2) spolu s pěti zlomky džbánů s vysokým i nízkým okružím (obr. 27: 14–15, 19–20) nebo jednoduchým přímým okrajem. Soubor dále doplňují dva zlomky pokličky se zesíleným a mírně vzhůru vytaženým okrajem (obr. 27: 10) a 2 zlomky mísy, přičemž u jednoho se vyskytuje vodorovně vyložené ústí (obr. 27: 30) a u druhého zesílený, vně výrazně konvexní, zevnitř prožlábený okraj (obr. 27: 25). Ze šesti nalezených zlomků uch byly čtyři páskové prožlábnuté (obr. 30: 2, 8–9, 13), jedno ploché široké (obr. 30: 1) a jedno válečkovité (obr. 30: 14). Převažuje zde rytá výzdoba, přičemž jde hlavně o jednu nebo více širokých linií (obr. 24: 2, 5–6, 9), ale objevuje se i úzká rytá šroubovice (obr. 24: 13, 16, 18–19). Dále se často objevuje široká vývalková šroubovice (obr. 25: 4–5, 7) a červené malování, kde se většinou

jedná o malované linie (obr. 25: 9, 13), občas kombinované s rytou výzdobou (obr. 25: 18–19), jen jednou se vyskytly nízké vlnovky (obr. 25: 16). Oblé plastické lišty se zde objevují jednoduché (obr. 25: 20) ale i zdvojené (obr. 25: 22).

Keramická třída 3 obsahuje 165 fragmentů jemně drsné oxidačně pálené keramiky v oranžových odstínech, které mají na vnější straně středně až tmavě šedý přepal. Objevují se i fragmenty se sendvičovým efektem. Jedná se o 125 nezdobených výdutí, devět zdobených výdutí, 16 okrajů, 13 částí dna a dva zlomky ucha. Obě ucha jsou pásková prožlábnutá (obr. 30: 5, 11). Většinou se jedná o hrnce s ovaleným a vnitřně prožlabeným okrajem (obr. 27: 4), vně vyhnutým okrajem (obr. 26: 16; obr. 29: 4), vytaženým okrajem (obr. 26: 20) nebo okružím (obr. 27: 3, 7). Ale dále se v této třídě vyskytují i džbány s jednoduchým okrajem (obr. 27: 23–24) nebo vysokým okružím (obr. 27: 17, 21) a jeden zlomek mísy s dovnitř mírně oble zataženým okrajem (obr. 27: 31). Z výzdoby zde převažují vývalkové šroubovice, jak úzké tak široké (obr. 24: 20; obr. 25: 2, 6), dále se ve třech případech objevuje rytá výzdoba, buď jako dvě široké (obr. 24: 3) nebo tři úzké linie (obr. 24: 7–8). V jednom případě se objevuje červená malba, v podobě jednoduché linie kombinované s úzkou vývalkovou šroubovicí (obr. 25: 17).

Keramická třída 4 je tvořena 31 fragmenty jemně drsné redukčně vypálené keramiky, které mají středně až tmavě šedou barvu. Patří do ní 20 nezdobených výdutí a tři zdobené výdutě, čtyři okraje, tři zlomky dna a jeden fragment ucha. Z keramických tvarů se podařilo určit tři hrnce s vně vyhnutým okrajem (obr. 26: 11, 17) a jednu zvonovitou pokličku s nezesíleným okrajem (obr. 27: 13). Ucho bylo široké páskové ploché (obr. 30: 3). V této třídě se vyskytují jen tři zdobené jedinci. Jeden s úzkou vývalkovou šroubovicí, další s radélkovou výzdobou (obr. 31: 2) a poslední s rytou linií v kombinaci s úzkou vývalkovou šroubovicí (obr. 24: 12).

Do keramické třídy 5 patří 55 fragmentů glazované keramiky. Jde o hladkou keramiku oxidačního výpalu oranžové barvy. Glazura se objevuje hlavně hnědá a v pětině souboru ji doplňuje glazura zelená. Poleva hnědá se objevuje hlavně na vnitřní straně nádob, ale v 11 případech se objevuje i oboustranně, zato poleva zelených odstínů se objevuje pouze na vnitřních stranách, vyjma jednoho zlomku, kde mírně zasahuje až na okraj. Hlavně jde o nezdobené výdutě (23 ks), dále sedm zdobených výdutí, 17 okrajů, pět částí dna, dvě nožky (obr. 30: 16), přičemž jedna je

stále připevněná k části dna (obr. 31: 3), a jeden zlomek ucha připevněný k výduti. Většinou se jedná o hrnce s jednoduchým (obr. 26: 5), vně vyhnutým (obr. 26: 7, 18, 29) nebo vytaženým okrajem (obr. 26: 19). Dále jsou zde tři zlomky mísy se zesíleným a přehnutým okrajem (obr. 27: 26–28), dva zlomky zesíleného a vzhůru vytaženého okraje pokličky (obr. 27: 8–9) a jeden zlomek džbánu s vysokým okružím (obr. 27: 16). Třída taky obsahuje jeden zlomek miniaturní nádoby s prostým okrajem (obr. 29: 1). Nalezené ucho bylo páskové prožlábnuté (obr. 30: 4). V této třídě převažuje rytá výzdoba, kde se jedná hlavně o dvojici úzkých linií (obr. 27: 22–24; obr. 29: 1), ale objevuje se i jedna široká linie (obr. 24: 1), úzká rytá šroubovice (obr. 24: 14) nebo linie kombinované s vrypy (obr. 24: 11). Ve dvou případech se objevuje široká vývalková šroubovice a na jednom fragmentu byly na oboustranně nanesené tmavě hnědé glazuře namalované červené linie (obr. 25: 12).

Keramická třída 6 je tvořena 19 fragmenty krupičkovité keramiky se zrníčky ostřiva vystupujícími na povrch. Výpal je světlý oxidační a objevuje se tedy bílá, béžová až světle šedá barva. Jedná se zde o nezdobené výdutě (11 ks), dvě zdobené výdutě, pět okrajů a jednu část dna. Z keramických tvarů byly určeny tři zásobnice s vně vyhnutým okrajem (obr. 28: 1–2) a dva hrnce, přičemž v jednom případě měl prostý okraj (obr. 26: 6) a ve druhém se jednalo o vně vyhnutý okraj. Objevují se pouze tři zdobené fragmenty, přičemž se jedná o širokou vývalkovou šroubovici, jednu úzkou rytou linii (obr. 26: 6) a široké vrypy (obr. 24: 10), které se objevují hlavně na zásobnicích.

Keramická třída 7 obsahuje 89 fragmentů hrubé oxidačně vypálené keramiky. Na povrch oranžové barvy zde vystupují zrníčka ostřiva. Nejvíce se zde opět vyskytují nezdobené výdutě (55 ks), dále je zde ale i deset zdobených výdutí, 14 okrajů, osm zlomků dna, jeden zlomek ucha a jedna nožka. Nejvíce se zde objevují hrnce s vně vyhnutým okrajem (obr. 26: 12, 27; obr. 27: 2), ale bylo určeno i několik s vytaženým okrajem (obr. 26: 22, 24) nebo okružím. Třidu dále doplňují dva džbány s jednoduchým okrajem (obr. 27: 22) a dva zlomky pokličky, přičemž jeden má nezesílený (obr. 27: 12) a druhý má zesílený a vytažený okraj (obr. 27: 11). Nožka patřila k trojnohé pánvi (obr. 30: 15). Ucho bylo opět páskové prožlábené (obr. 30: 6). Ve výzdobě zde naprosto převažuje široká vývalková šroubovice (obr. 25: 1), ale v pár případech se objevuje i šroubovice úzká (obr. 24: 24). Po jednom zástupci se

zde taky vyskytuje pás trojúhelníkovitých radélek (obr. 26: 12) a zdvojené lišty oblého průřezu (obr. 25: 21).

4.1.3 Morfologie a typologie nádob

Jelikož nebyla nalezena žádná celá nádoba a nálezový soubor se skládá hlavně ze zlomků výdutí nádob (tab. 3), bylo poznání tvarů nádob značně omezené a podařilo se jej určit jen u 97 fragmentů. V souboru převažovaly hlavně hrnce, ale ve větší míře se objevují i džbány. Jen několika zlomky jsou pak zastoupeny pokličky, mísy, pánve, zásobnice a miniaturní nádoba (tab. 4). Určit aspoň jeden tvar nádoby se podařilo celkem v osmi třídách (tab. 5).

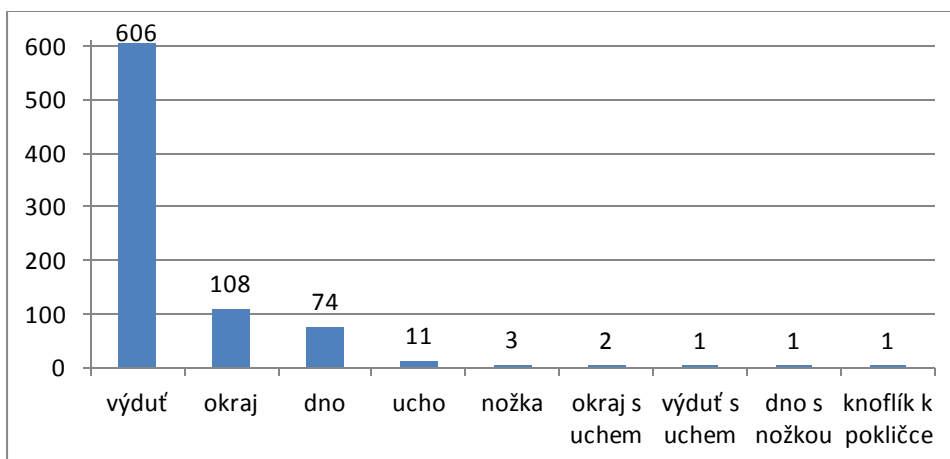
Hrnce se podařilo určit u 57 zlomků okrajů. Ze zlomků okrajů se podařilo zjistit, že průměr ústí hrnců se pohybuje nejčastěji mezi 13–19 cm. Nejlépe zachovaný okraj (obr. 29: 3) světlé barvy se dochoval ve dvou zlomcích, které do sebe ale bohužel nepasují. Průměr ústí u tohoto hrnce byl 18 cm. Druhým rekonstruovaným okrajem (obr. 29: 4) je zároveň druhý největší fragment okraje hrnce s průměrem ústí 16 cm. Hrnce patří do keramických tříd 1–7.

U 15 fragmentů byl jako původní tvar nádoby určen džbán. Průměr jejich ústí se pohybuje mezi 13–16 cm. Koncentrují se hlavně v KT 2 a 3, ale po dvou zlomcích se objevují i v KT 1 a 7.

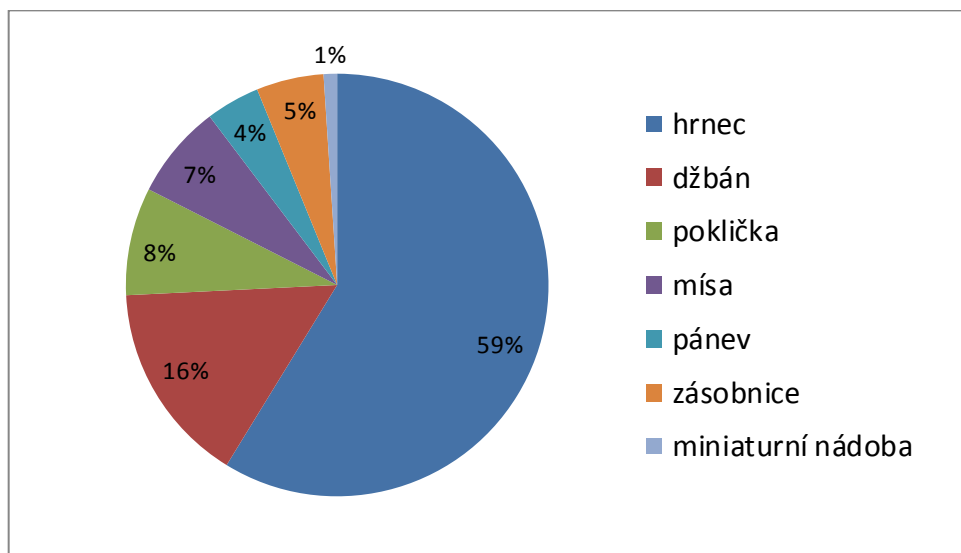
Další skupina obsahuje osm fragmentů pokliček. Patří sem jeden knoflík a zbytek představují okraje zvonovitých pokliček, u kterých se průměr okraje pohybuje mezi 16 až 23 cm. Jedinou výjimkou je zároveň nejlépe zachovaná poklička (obr. 29: 2), která měla průměr ústí jen deset centimetrů. Pokličky se vyskytují v keramických třídách 1, 2, 4, 5 a 7.

U sedmi zlomků byla jako původní tvar nádoby určena mísa. Průměr ústí nalezených fragmentů se pohybuje mezi 26–33 cm. Koncentrují se hlavně v KT 5, kde je glazura nanášena pouze z vnitřní strany. Dále se vyskytují i v KT 1 až 3.

Zásobnic se podařilo určit jen pět a to v keramických třídách 6 a 8. Zajímavým zlomkem je okraj zásobnice zdobený plastickou vlnovkou v kombinaci s rytými liniemi (obr. 28: 3). Průměr okraje má 36 cm. Největší dochovaný fragment s průměrem okraje 23 cm je zdobený rytou výzdobou (obr. 26: 6). Průměr ústí zásobnic se jinak pohybuje mezi 24–25 cm.

Tab. 3: Početní zastoupení částí nádob.

Tab. 4: Poměrné zastoupení rozpoznaných keramických tvarů v souboru.

Typ nádoby / KT	1	2	3	4	5	6	7	8
hrnec	9	16	10	3	8	2	9	
džbán	2	5	5		1		2	
poklička	1	2		1	2		2	
mísa	1	2	1		3			
zásobnice						3		2
pánev		1			2		1	
miniaturní nádoba					1			

Tab. 5: Výskyt keramických tvarů v rámci keramických tříd.

Pánve jsou zde zastoupeny jen čtyřmi nožkami. Nejzajímavější je nožka stále připevněná k části dna (obr. 28: 3), na kterém je také vidět místo, odkud se odlomilo držadlo pánve. Dvě nožky patří do keramických tříd 1 a 7 a zbylé dvě náleží do KT 5 s glazovanou keramikou.

Z miniaturní nádoby byl nalezen pouze jeden zlomek (obr. 29: 1). Jednalo se o fragment z obou stran pokrytý hnědou glazurou a zdobený rytými liniemi. Průměr ústí nádoby byl čtyři centimetry.

4.1.3.1 Okraje

V nálezovém souboru se nacházelo 108 fragmentů okrajů keramiky, z toho se typ okraje podařilo určit u 91 jedinců (tab. 6). Aspoň jeden zlomek okraje se podařilo přiřadit k prvním osmi keramickým třídám.

Většina okrajů byla určena jako okraj hrnce (57 ks), přičemž se jednalo hlavně o okraje vně vyhnuté (obr. 26: 7–18, 25–29; obr. 27: 1–2). Dále okraje vytažené (obr. 26: 19–24), prosté (obr. 26: 1–6) a okruží (obr. 27: 3, 5–7). V pár případech se objevil i ovalený okraj s vnitřním prožlabením (obr. 27: 4).

U džbánů (15 ks) naopak převažuje okruží (obr. 27: 14–21) a dále se vyskytují i jednoduché okraje (obr. 27: 22–24).

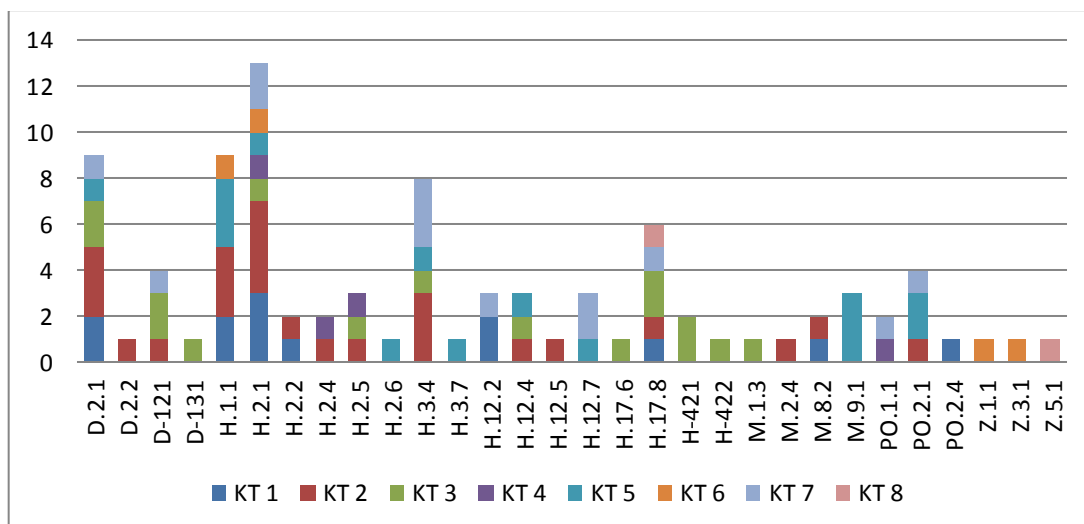
Zvonovité pokličky (7 ks) se objevují hlavně se zesíleným a vzhůru vytaženým okrajem (obr. 27: 8–11). Zároveň se ale také na dvou jedincích objevuje nezesílený okraj (obr. 27: 12–13) a na největším zlomku je okraj mírně rozšířený a zaoblený (obr. 29: 2).

U fragmentů mís (7 ks) se většinou jedná o okraje zesílené a přehnuté (obr. 27: 26–28) nebo vodorovně vyložené (obr. 27: 29–30). Po jednom jedinci se objevuje okraj zatažený dovnitř (obr. 27: 31) a okraj zesílený, vně výrazně konvexní a uvnitř prožlabený (obr. 27: 25).

U zlomků zásobnic (4 ks) se podobně jako u hrnců jedná hlavně o vně vyhnuté okraje (obr. 28: 1–2), ale v jednom případě zde bylo určeno i okruží (obr. 28: 3). Miniaturní nádoba má prostý okraj (obr. 29: 1).

Celkově v souboru převažují vně vyhnuté okraje, které se vyskytují v prvních osmi keramických třídách. Druhým nejpočetnějším typem okraje je okruží, které se objevuje v KT 1, KT 2, KT 3, KT 5, KT 7 a KT 8. Jednoduché okraje se vyskytují

v prvních sedmi keramických třídách. Čtvrtými nejvíce zastoupenými jsou vytažené okraje, které se objevují jen u oxidačního výpalu oranžové barvy, přesněji v KT 2, KT 3, KT 5 a KT 7.

Tab. 6: Zastoupení okrajových profilací v rámci keramických tříd.

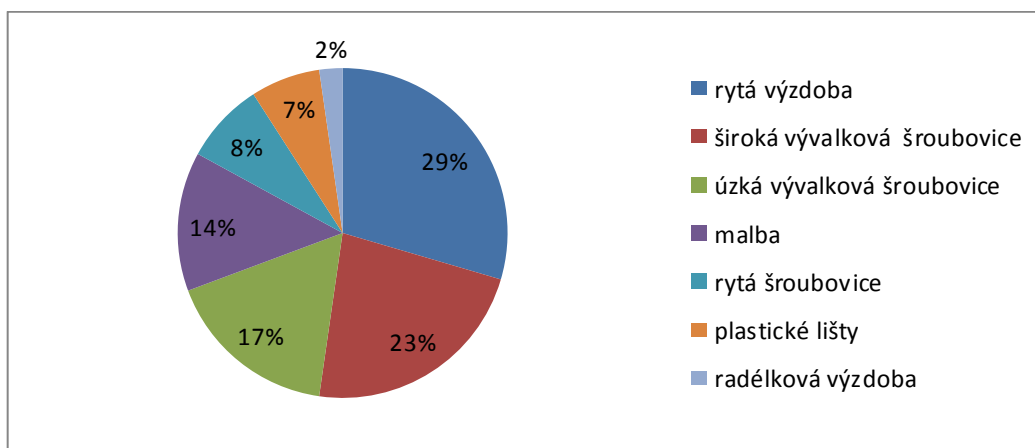
4.1.3.2 Výzdoba

Výzdoba se vyskytuje celkem na 88 zlomcích (tab. 7). Určitý druh výzdoby byl nalezen na jedincích z prvních devíti keramických tříd (tab. 8). Většinou se vyskytuje na těle nádoby, vyjma dvou zlomků den (obr. 28: 4, 7), kde se objevuje samostatná rytá linie, a tři zlomků okraje, kde se objevuje pás trojúhelníkových radélek (obr. 26: 12), tři ryté linie (obr. 26: 2) a plastické vlnovky kombinované s rytými liniemi (obr. 28: 3).

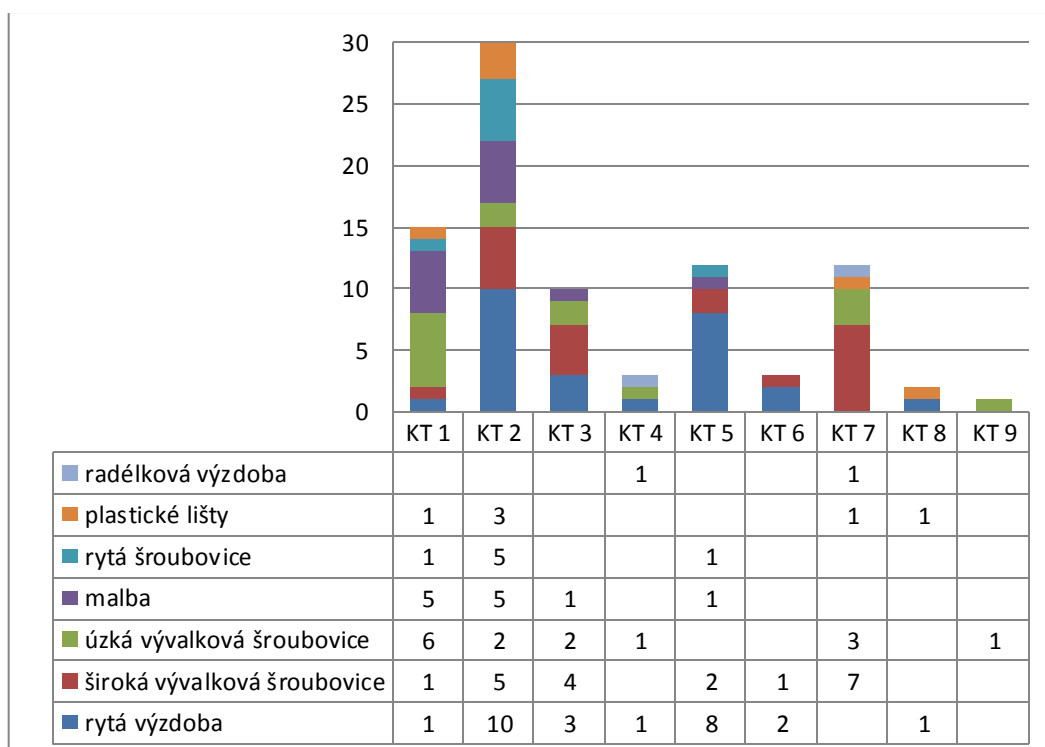
Nejvíce se objevuje rytá výzdoba, do které je zahrnuto 22 jedinců, na kterých je jeden a více rytých žlábků (obr. 24: 1–9), jeden zlomek, na kterém se objevuje rytá linie v kombinaci s vývalkovou šroubovicí (obr. 24: 12), a tři jedinci s vrypy (obr. 24: 10–11; obr. 29: 6). Ryté linie se objevují pouze v oxidačně vypálených třídách, přesněji KT 1, KT 2, KT 3, KT 5 a KT 6. Stejně tak i vrypy byly zařazeny do oxidačních KT 5, KT 6 a KT 8. Pouze jedinec s kombinovanou výzdobou byl zařazen do redukční KT 4.

Velmi často se zde objevuje vývalková šroubovice. Přesněji je na 20 jedincích stvořená z širokých vývalků (obr. 22: 1–7) a na 15 jedincích je složená z úzkých vývalků (obr. 21: 20–25). V případě široké šroubovice se objevuje pouze na

fragmentech s oxidačním výpalem, přesněji v KT 1, KT 2, KT 3, KT 5, KT 6 a 7. Úzká šroubovice se objevuje převážně na KT 1 s oxidačním světlým výpalem, ale dále i na KT 2, KT 3 a KT 7 a na rozdíl od široké šroubovice se po jednom jedinci objevuje i v redukční KT 4 a KT 9.

Tab. 7: Poměrné zastoupení výzdoby v celém souboru.

Tab. 8: Zastoupení výzdoby v rámci keramických tříd.

Na 12 zlomcích se dochovaly zbytky červené malby. Objevují se jedna až tři tenké linie (obr. 25: 8–13), linie kombinované s vlnkami (obr. 25: 14–15) nebo

nízké vlnovky (obr. 25: 16). Ve třech případech byla malba kombinovaná s jiným typem výzdoby – dvakrát s rytou šroubovicí (obr. 25: 18–19) a jednou s vývalkovou šroubovicí (obr. 25: 17). Malba se většinou vyskytuje v KT 1 a KT 2, jen zlomek s malbou kombinovanou s vývalkovou šroubovicí patří do KT 3 a zlomek s třemi liniemi namalovanými do hnědé glazury (obr. 25: 12) patří do KT 5. Je nutno také podotknout, že oba zlomky s malbou kombinovanou s rytou šroubovicí se vyskytují pouze v KT 2.

Rytá šroubovice (obr. 24: 13–19) se objevuje na sedmi jedincích, přičemž je zařazena hlavně do KT 2, ale po jednom jedinci se vyskytuje i v KT 1 a KT 5

Plastická výzdoba byla nalezena na šesti fragmentech. Hlavně se jedná o jednu (obr. 25: 20) nebo dvě (obr. 25: 21–22) plastické lišty oblého průřezu. Ty náleží hlavně do KT 2, ale po jednom jedinci se objevují i v KT 1 a KT 7. V KT 8 se pak nachází fragment zdobený plastickými vlnkami kombinovanými s rytými liniemi (obr. 28: 3).

Radélková výzdoba se objevila na dvou jedincích. Jednou v podobě pásu trojúhelníkových radélek na okraji (obr. 26: 12) spadajícím do KT 7 a podruhé v podobě pásové výzdoby poskládané z různě tvarovaných radélek (obr. 31: 2) na redukčně vypálené KT 4.

4.1.3.3 Další části keramických tvarů

Do dalších částí keramických tvarů byla zařazena ucha, nožky a knoflíky. Celkem se zde nacházelo 14 zlomků uch, čtyři zlomky nožek a jeden zlomek knoflíku.

Hlavně se jedná o ucha samostatná, ale ve dvou případech se v souboru objevil zlomek ucha spolu s okrajem (obr. 30: 1–2) a v jednom případě ucho s výdutí (obr. 30: 4). Většinou se jednalo o ucha pásková prožlábnutá (obr. 30: 2, 4–13), přičemž se objevovala jak ucha prožlabená do U, tak ucha s různým počtem žeber. Náležela do KT 1, KT 2, KT 3, KT 5, KT 7 a KT 8. V souboru se ale také nacházela dvě široká plochá ucha (obr. 30: 1, 3), náležící do KT 2 a KT 4, a jedno ucho válečkovité (obr. 30: 14), které patřilo do keramické třídy 2.

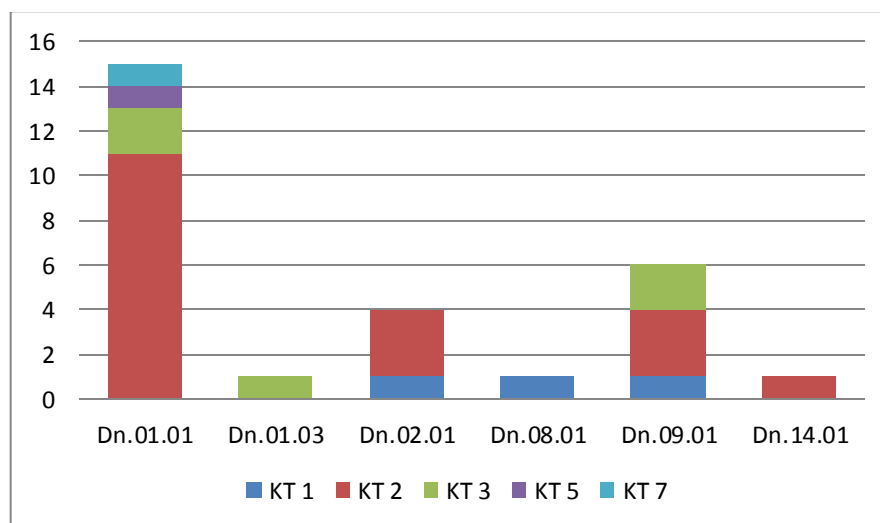
Nožky se také většinou dochovaly samostatně (obr. 30: 15–17), ale v jednom případě se nožka dochovala spolu s částí dna (obr. 31: 3), které bylo na vnitřní straně

pokryto světle zelenou glazurou. Zbytek glazury se také vyskytoval na spodní části jedné odlomené nožky (obr. 27: 16). Zbylé dvě nožky pak připadly do KT 2 a KT 7.

Jediná úchytka (obr. 27: 18) náležela do keramické třídy 2 a byl zjištěný průměr čtyři centimetry.

4.1.3.4 Dna

Celkem se v nálezovém souboru nachází 74 zlomků obsahujících část dna. Aspoň jeden zlomek dna byl nalezen v prvních osmi keramických třídách. Typ dna se podařilo určit jen ve 28 případech, přičemž nebyl nalezen zlomek celého dna. Nejvíce se objevují rovná dna (tab. 9), ať už se jedná o dna s hraněným okrajem (obr. 28: 4–10, 13), oblým okrajem (obr. 28: 15) nebo obvodovou lištou (obr. 28: 14). Dále se ale u čtyř jedinců objevuje i dno konkávní (obr. 28: 11–12). Ve dvou případech se objevuje výzdoba rytou linií (obr. 28: 4, 7) a na jednom zlomku se zároveň dochovala široká vývalková šroubovice (obr. 29: 5). Průměr den se většinou pohybuje mezi 9–19 cm.

Tab. 9: Zastoupení typů den v rámci keramických tříd na základě určitelných fragmentů.

4.1.4 Technologické výrobní stopy

Jedním ze sledovaných aspektů v rámci keramického kódu byla zrnitost ostřiva. Ta se tady objevuje hlavně jemná až střední. Celistvá zrnitost se váže buď na glazovanou keramiku nebo na KT 10 s hladkou keramikou oxidačního světlého

výpalu. Naopak hrubé ostřívo se samozřejmě váže na keramické třídy s hrubší keramikou (KT 6–9) a objevuje se ve dvou jedincích z glazované keramiky.

Jako ostřívo zde naprosto převažuje písek, jen u 26 jedinců se objevuje příměs slídy. Ta se mimo KT 12, která je charakteristická svým slídovým ostřivem, po pár jedincích objevuje i v KT 1, KT 2, KT 5 a KT 6.

Hrubost povrchu je ve tři čtvrtě souboru jemně drsná. Hladký povrch se objevuje pouze u 72 fragmentů, přičemž je většina z nich vázána na KT 5, KT 10, KT 11 a KT 12, pro které je hladký povrch charakteristický. Krupičkovitý je naopak vázán na hrubší keramické třídy 6–9.

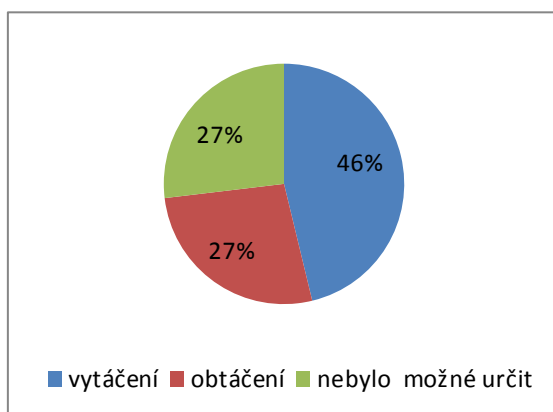
Co se týká samotného způsobu utváření nádoby, převažuje v souboru vytáčení, které bylo využito téměř u poloviny nálezového souboru (tab. 10). Obtáčení se pak objevuje asi u čtvrtiny nálezů. Je ale třeba podotknout, že u poslední čtvrtiny souboru nebylo možné způsob utváření určit a reálný poměr se tedy mohl lišit.

Stopy po výrobě na dnech se podařilo najít na 53 fragmentech (tab. 11). Většinou se jednalo o zbytky podsýpky, která se dochovala na 35 jedincích. Stopy po odříznutí se zachovaly na 15 jedincích. Na třech fragmentech se podařilo určit odříznutí strunou.

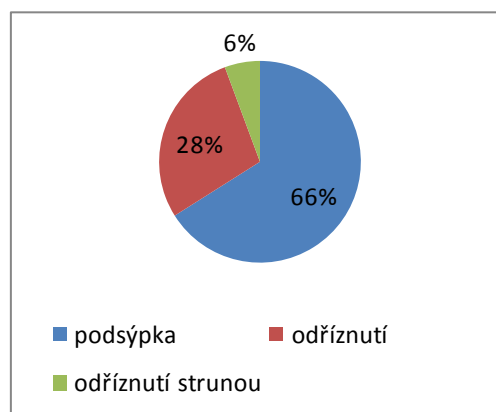
V celém souboru naprosto převažuje oxidační výpal (tab. 12) a to hlavně v odstínech oranžové, kterým je vypáleno až 58% celého souboru. V 16% se zde pak vyskytuje oxidační výpal oranžových barev s šedým přežahem na vnější straně a menší zastoupení zde má i světlý oxidační výpal. V naprosté menšině se pak objevují fragmenty s tzv. sendvičovým efektem spolu se samotným redukčním výpalem, který se zde vyskytuje v pouhých 6% souboru.

Co se týká tvrdosti keramiky, v celém souboru převažují středně tvrdé až tvrdé fragmenty. Jen ve 34 případech se vyskytly zlomky měkké, u kterých víc než polovina patří do glazované keramiky, další větší koncentrace se nachází v KT 2 a zbytek se v několika jedincích objevuje v KT 1.

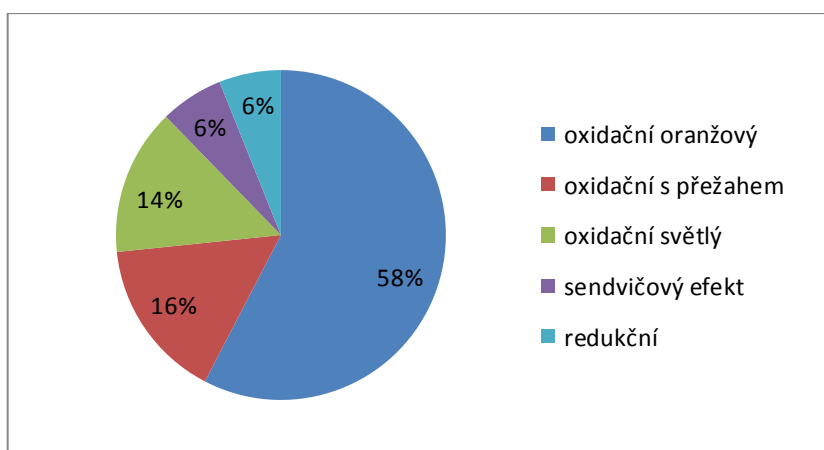
V souboru se vyskytla pouze jediná úprava povrchu a to glazura hnědých a zelených odstínů. Ta se nachází hlavně na vnitřní straně, s výjimkou 11 jedinců, kde se objevila glazura oboustranná.

Tab. 10: Poměrné zastoupení způsobu tvarování nádoby v celém souboru.

Tab. 11: Poměrné zastoupení výrobních stop na dně.

Tab. 12: Poměrné zastoupení výpalu v celém souboru.

4.1.5 Porovnání s obdobnými soubory a datace keramiky

Pro srovnání nálezového souboru stolní a kuchyňské keramiky byly použity analogické soubory z prostředí severovýchodních Čech z podobného časového úseku. Celkový počet 12 keramických tříd byl pro jednodušší manipulaci sloučen do šesti keramických skupin především podle technologie jejich výroby.

Keramická třída 1 je podobná keramickým třídám 6 a 10. Jednotlivé třídy se liší pouze hrubostí povrchu a zrnitostí ostříva, u všech se ale objevuje tvrdý až středně tvrdý oxidační výpal světlých odstínů. Vůdčím tvarem nádob je hrnec s vně vyhnutým okrajem, ale objevuje se i s okrajem jednoduchým nebo s okružím. Dále je možné rozpoznat zásobnice s vně vyhnutým okrajem, džbány s vysokým okružím, mísu s vodorovně vyloženým okrajem a pokličku se zaobleným okrajem. Nejvíce

zastoupenou výzdobou jsou vývalkové šroubovice a červená malba, po jednom jedinci se pak vyskytují ryté linie, vrypy a plastická lišta. U výroby nádoby je zde užito jak obtáčení tak vytáčení.

Tento druh hrnčiny je většinou nazýván *červeně malovanou keramikou* (Nekuda – Reichertová 1968, 137). V okolí jí můžeme najít na Vízmburku (Dvořáková 2014, 29), Břečtejně, Javorníku (Drnovský 2017, 95), Mladých Bukách (Wolf 2004b, 229), Rechenburku (Wolf 1983, 262) a Hrádku u Bolkova (Hejna 1962, 470; Wolf, V. 2005, 482). Vyskytuje se hlavně v oblasti severozápadních Čech (Gabriel 1991, 287–290; Gabriel – Smetana 1983, 128–133), ale může se objevit i ve východních Čechách. Zastoupena je například na hradě Vražba (Sigl 1979, 30), Pustohrad, Rotemberk, Kumburk, Pecka a Stárkov (Drnovský 2017, 95), ale můžeme ji najít i v městském prostředí, jako je třeba Chrudim (Sehnoutková 2011, 63), Jičín (Peroutková-Matějková 2008, 32), Turnov (Matějková 2014, 98) nebo Trutnov (Wolf, O. 2005, 110). Červeně malovaná keramika se začíná objevovat v závěru 13. století. V severozápadních Čechách se pak vyskytuje až do 16. století (Gabriel – Smetana 1983, 128–133; Zápotocký 1978, 229–230), ale na území východních Čech se objevuje hlavně ve 14. století a začíná postupně vyznívat již v průběhu 15. století (Drnovský 2017, 99)

Vůdčí keramickou skupinu, která se na sídle objevovala nejčastěji, zastupuje oxidačně pálená keramika oranžových odstínů. Ta je obsažena v keramických třídách 2, 7 a 11. Celkově tyto skupiny představují více než polovinu celého souboru. Převládají zde hrnce s vně vyhnutým okrajem, ale dále se objevují i okraje vytažené, okraje jednoduché nebo okružní. Hojně zastoupeny jsou i džbány s vysokým okružím nebo s jednoduchým okrajem. Jen po pár jedincích se pak vyskytují i pokličky se zesíleným a mírně vzhůru vytaženým okrajem nebo okrajem nezesíleným, mísy buď se zesíleným, nebo s vodorovně vyloženým okrajem a pánve. Ve výzdobě opět převládají vývalkové šroubovice, ale tentokrát se červená malba vyskytuje jen na několika fragmentech, kdežto druhým nejpočetnějším druhem výzdoby se stávají ryté linie. Patří sem také jedinečný zlomek okraje zdobený pásem trojúhelníkových radélek. U poloviny skupiny se objevuje vytáčení a u čtvrtiny se objevuje obtáčení.

Tato hrnčina je pro severovýchodní část Čech typická (Vařeka 1998, 129–130), přičemž se může objevovat jak v městském prostředí, příkladem může být

třeba Turnov (*Matějková 2014*, 100) nebo Jičín (*Peroutková-Matějková 2008*, 93–95), tak na šlechtických sídlech, kde se pak objevuje třeba na Vízmburku (*Dvořáková 2014*, 28–29), Adršpachu, Břečtejně, České Skalici, Javorníku, Stárkově, Střmenu, Kumburku, Pecce (*Drnovský 2017*, 96), Mladých Bukách a Starém Rokytníku (*Wolf 2004a*, 578–584). Oxidačně pálená keramika oranžových odstínů se začíná vyskytovat v 1. polovině 15. století (*Matějková 2014*, 100), kdy se začíná objevovat v téměř každém soudobém keramickém souboru. Tento druh hrnčiny pak přežívá až do 16. století, kdy se stále objevuje na Pražském hradě, načež je postupně nahrazován keramikou glazovanou (*Blažková 2011*, 414–420).

Podobnost lze také najít mezi keramickými třídami 3 a 8. Tato skupina je typická svým oxidačním výpalem, při kterém v závěru došlo k redukčnímu přezahu, který vyústil v tmavě šedou barvu na vnější straně keramiky. Občas se může rovnou vyskytnout i tzv. sendvičový efekt. Jako v jiných třídách i zde převažují hlavně hrnce, u kterých se objevují okraje vně vyhnuté, vytažené, ovalené s vnitřním prožlabením nebo okružím. Dále se ve větší míře objevují džbány s jednoduchým okrajem nebo vysokým okružím, jen po pár jedincích se pak objevují zásobnice s vně vyhnutým okrajem nebo okružím a mísa s dovnitř mírně oble zataženým okrajem. Keramika je zde nejvíce zdobena vývalkovou šroubovicí nebo rytou výzdobou. Objevuje se vytáčení i obtáčení.

Analogické nálezy opět můžeme najít na Vízmburku (*Dvořáková 2014*, 29), nebo na Adršpachu, Břečtejně, České Skalici, Javorníku, Kumburku a Pecce (*Drnovský 2017*, 97). Tuto keramiku bychom mohli datovat do 15. až 16. století, ale analogické soubory neumožňují bližší časové určení (*Drnovský 2017*, 100).

Redukčně pálená keramika se na hradě téměř nevyskytuje. Keramické třídy 4 a 9 tvoří celkem pouze 44 jedinců. Z keramických tvarů se zde objevují tři hrnce s vně vyhnutým okrajem a jedna poklička s nezesíleným okrajem. Na dvou zlomech se objevuje vývalková šroubovice a po jednom jedinci se zde vyskytuje vývalková šroubovice kombinovaná s rytou linií a pásová výzdoba poskládaná z různě tvarovaných radélek. Keramika je vytáčená i obtáčená.

Podobná redukčně pálená keramika se nachází například na Vízmburku jak v jemné tak hrubší variantě, kde tvoří asi 13% celého souboru (*Dvořáková 2014*, 29–37), dále je v nepatrném množství zastoupena i na tvrzi v Mladých Bukách (*Wolf*

2004, 229), na Adršpachu, Břečtejně, České Skalici, Javorníku, Kumburku a Pecce (*Drnovský 2017, 97*). Takto vypálená keramika se v prostředí východních Čech objevovala hlavně v 15. století (*Vařeka 1998, 131–132*).

Do samostatné skupiny pak patří redukčně vypálená třída 12, která se od předchozí odlišuje svým slídovým ostřivem. Keramika je pouze obtáčená, jinak ale značná fragmentarizace neumožňuje bližší typologické určení.

Analogická třída se objevuje na Vízmburku, kde tvoří téměř 40% souboru. Na Vízmburku je tato hrncina spojována s počáteční fází hradu a je považována za dozvuk místní hrnčářské tradice. Datována je potom na přelom 13. a 14. století až do 1. poloviny 14. století (*Dvořáková 2014, 28, 36*).

Poslední skupinu nálezového souboru tvoří glazované zboží, tedy keramická třída 5. Glazura se objevuje hlavně v hnědých odstínech, ale u deseti jedinců se objevuje i zelená glazura. Poleva hnědá se objevuje hlavně na vnitřní straně nádob, ale objevuje se i oboustranně, kdežto poleva zelených odstínů se objevuje pouze na vnitřních stranách, vyjma jednoho zlomku, kde mírně zasahuje až na okraj. Převažujícím morfoloogickým tvarem jsou stále hrnce s vně vyhnutým, jednoduchým nebo vytaženým okrajem, které doplňují mísy se zesíleným a přehnutým okrajem, pokličky se zesíleným a vzhůru vytaženým okrajem, džbán s vysokým okružím a pánve. Jedinečným nálezem je zde přítomná miniaturní nádoba s prostým okrajem. Výzdoba je tvořena zejména rytými liniemi a keramika je pouze vytáčená.

Glazované zboží má své analogie na Vízmburku (*Dvořáková 2014, 28–29*), Břečtejně, Javorníku, Kumburku a Pecce (*Drnovský 2017, 98*). Soubor pouze se zelenou glazurou pak můžeme najít například na Hrubé Skále (*Prostředník 1994, 103*). V městských prostředích se objevuje například v Hradci Králové (*Bláha – Sigl 2010, 234–237*), v Jičíně (*Peroutková-Matějková 2008, 98–100*) nebo v Chrudimi (*Musil 2010, 25*). Pro přesnější dataci glazované keramiky musíme být schopni rekonstrukce tvaru nádoby (*Blažková 2013, 220–221*) a to z důvodu vysoké fragmentarizace souboru bohužel nebylo možné. Ale vzhledem k tomu, že se glazované pánve objevují již na Vízmburku, který byl roku 1447 zničen, se dá předpokládat, že se první glazované nádoby začaly objevovat již v 1. pol. 15. století. Počátek užívání glazovaného zboží ve větší míře ale můžeme předpokládat až od přelomu 15. a 16. století (*Drnovský 2017, 101*).

4.1.6 Celkové zhodnocení keramiky

Z důvodu vysoké fragmentarizace souboru a nepřítomnosti celých tvarů nádob bylo zpracování poměrně ztěženo a bylo proto orientováno převážně na složení keramického těsta. Pro zpracování bylo využito 12 keramických tříd.

Z keramických tvarů převažují hrnce, dále se objevují fragmenty džbánů, pokliček, mís, pánví, zásobnic a jedna miniaturní nádoba. Nejčastěji se objevují okraje vně vyhnuté, ale častými jsou i okruží a okraje jednoduché nebo vytažené. Keramika je pak nejčastěji zdobena vývalkovými šroubovicemi, rytými liniemi nebo červenou malbou. Jako ostřívo byl nejčastěji používán jemnozrný nebo středozrný písek. V souboru se objevuje hlavně keramika oxidačního výpalu oranžových barev, převážně utvářená vytáčením. Z povrchových úprav se zachovala pouze glazura.

Na hradě se vyskytují stejné keramické třídy jako na okolních panských sídlech a městech. Na počátku existence hradu se zde zřejmě vyskytovaly dvě keramické skupiny – redukčně vypálená s příměsí slídy a světlá oxidační skupina. U prvně jmenované se zřejmě jedná o dozvuk místní keramické tradice a pravděpodobně přestala být brzy užívána. U druhé jmenované skupiny s červenou malbou se pak dá předpokládat, že je užívána až do 15. století, tedy zřejmě až do zničení hradu slezskými městy.

V 15. století pak nastupují nové keramické skupiny. Vůdčím typem se v té době stala oranžová keramika oxidačního výpalu, která tvořila dokonce polovinu nálezového souboru a která zde zřejmě zůstala v oblibě až do zániku hradu v 16. století. Zřejmě do stejného období zapadá i oxidační keramika s redukčním přežahem. V 15. století se zde též objevuje i redukční skupina, která ale na tomto sídle nebyla příliš v oblibě a objevuje se pouze v 5 % souboru.

Pravděpodobně už v první polovině 15. století se pak začaly objevovat první glazované nádoby, hlavní nástup glazovaného zboží pak ale přišel až v 16. století.

Většinu souboru lze určit jako kuchyňskou keramiku. Je ale třeba podotknout, že užití nádob se na menších šlechtických sídlech mohlo překrývat (*Drnovský 2017, 102*).

4.2 Kamnářská keramika

Na lokalitě bylo nalezeno celkem 60 zlomků kachlů. U 36 fragmentů se jedná o zlomky nádobkových kachlů a u zbylých 24 jde o zlomky kachlů komorových.

Z nádobkových kachlů zde bylo nalezeno 21 částí výdutí, 12 okrajů a tři zlomky dna. Na fragmentech se zachovala záchytná šroubovice a to jak v ryté podobě (obr. 32: 15), tak ve vývalkové podobě (obr. 32: 16). Na vnitřní straně kachlů se zároveň často vyskytuje plastická lišta (obr. 32: 18–21). Okraje jsou většinou vně vytažené (obr. 32: 5, 7–10), méně se pak vyskytují vodorovně seříznuté okraje (obr. 32: 6, 13–14) a po jednom zástupci se v souboru nalézal i šikmo dovnitř seříznutý okraj (obr. 32: 11) a palicově ovalený okraj (obr. 32: 12). Všechny zlomky pocházely z kachlů s pravoúhlým ústím, zlomek kachle s kruhovým ústím se v souboru nevyskytoval. Ze tří den byla dvě příliš malá na přesnější určení, zato u třetího zlomku dna (obr. 34: 9) šlo jasně poznat, že jde o kachel s kruhovým dnem a pravoúhlým ústím. Také je na něm vidět na vnitřní straně plastická lišta a na vnější straně vývalková záchytná šroubovice.

Z komorových kachlů se dochovalo 17 fragmentů čelní vyhřívací stěny, šest zlomků okraje vyhřívacího otvoru komory a jeden fragment cimbuří římsového kachle. Okraje vyhřívacích otvorů byly ve čtyřech případech okraje s mělce prožlabeným okružím (obr. 32: 1–2), ale objevil se i případ podtrženého (obr. 32: 3) a přehnutého seříznutého okraje (obr. 32: 4)

Zlomky čelních vyhřívacích stěn byly většinou příliš malé na to, aby se daly blíže určit. Jedinou výjimkou je římsový kachel (obr. 33: 1), který se dochoval nejméně ve dvou zlomcích. Je na nich vidět část sítě z kosočtverců s lípanými schématickými čtyřlísty a trojlísty a část provazce ve vrchní části. První analogická reliéfní kachle byla nalezena na hradě Rýzmburku (obr. 35: 1), který se nachází poblíž Skal, a druhá pochází pravděpodobně z prostředí města Hradce Králové (obr. 35: 2). U těchto dvou se také dochovaly stínky cimbuří, na kterých byly vyobrazené erby Pernštejnů a Kunštátů (*Hlaváček – Pavlík 2010*, 901, *Pavlík 2013*, 31–32, 36). Na jednom dalším zlomku (obr. 33: 2) se dochoval podobný vzor, ale je více poničený a tak se nedá s jistotou určit, jestli se jedná o stejný motiv.

Největší zlomek kachle byl hodně poničen postdepozičními procesy, ale snad by se mohlo jednat o reliéf zobrazující sv. Jiří na koni, přesněji pravou část koně

jedoucího vlevo a část draka na spodní části kachle (obr. 33: 6). Pokud by se opravdu jednalo o reliéf sv. Jiří, mohli bychom analogie nalézt na Víznburku (obr. 35: 3; *Košťál 2010*, 387–389) nebo dále například na Bradle (*Hejna 1974*, 391–392), Břečtejně, Javorníku nebo Kumburku (*Drnovský 2017*, 274–277).

Dále byly na několika menších zlomcích rozeznány části postav, kde se můžou objevit dvě snad běžící nohy (obr. 33: 3), část hrudníku (obr. 33: 4) nebo ruka s částí těla, které se zdá oblečené v šatech (obr. 33: 5).

Další dva zlomky by mohly obsahovat heraldický motiv. Na jednom zlomku z okraje ČVS je totiž vidět plastický reliéf, který snad mohl být součástí chocholu přílby (obr. 34: 1), a na dalším okrajovém zlomku by reliéf mohl zobrazovat ocas českého lva (obr. 34: 2). Oba zlomky jsou ale tak malé, že se motiv nedá s jistotou určit.

U rohového úlomku kachle (obr. 34: 3) by jeho specifické odlomení mohlo vypovídat o tom, že se původně jednalo o ČVS zdobenou medailonem, ať už by se jednalo o medailon prázdný nebo vyplněný portrétem či jiným heraldickým motivem.

Na třech nalezených fragmentech ČVS (obr. 33: 7–9) se dochoval jen zbytek plastického blíže neurčitelného zdobného motivu.

U čtyř jedinců pak jde jen o zlomky okrajové lišty. První dvojice (obr. 34: 4–5), která jistě patří k sobě, se vyznačuje páskem se dvěma vývalky po obou stranách. U druhé identické dvojice (obr. 34: 7–8) se jedná o hranolovou okrajovou lištu s širokým žlábkem a rytou linií na jeho vnějším okraji.

Posledním nalezeným zlomkem komorového kachle je část cimbuří římsového kachle (obr. 34: 6)

Všechny nalezené kachle byly vypálené oxidačně, s výjimkou zlomku cimbuří, kde se objevil oxidační přežah na redukčním základu. Barva se většinou pohybuje mezi světle až středně oranžovou. Keramické těsto obsahuje písčité ostřivo, jen u šesti zlomků nádobkových kachlů se objevila jemná příměs slídy (obr. 32: 9–10). Zrnitost ostřiva je jinak hlavně jemná až střední. Povrch kachlů je ve většině případů jemně drsný, jen ve čtyřech případech se u komorových kachlů objevuje hladký (obr. 33: 4; obr. 34: 4–6). Nádobkové kachle jsou vytáčené, jen v pěti případech se objevuje obtáčení (obr. 32: 1, 7–8, 14, 19).

4.2.1 Vyhodnocení souboru kachlů

Přestože soubor kachlů není příliš početný, přineslo jeho zpracování nové poznatky. Rozhodně dokládá přítomnost minimálně jednoho tělesa kachlových kamen a vzhledem k tomu, že se dochovaly dva různé typy římsových kachlů, by se dalo předpokládat, že dokonce šlo i o větší počet.

Analogické perštejnské kachle jsou datovány do roku 1500 v případě kachle z Hradce Králové a do počátku 16. století u kachle z Rýzmburku (*Pavlík 2017*, 364). Na Skalách by se tento kachel dal propojit s dobou, kdy na hradě sídlil Jan z Pernštejna a na Helfštejně, což bylo mezi lety 1536 až 1544 (*Fišera 2004*, 212). A dá se tedy předpokládat, že někdy v té době na hradě postavil kamna, snad v neúspěšné snaze opět pozvednout prestiž hradu.

Zlomek cimbuří z jiného římsového kachle snad dokládá přítomnost dalšího tělesa kachlových kamen. Fakt, že na hradě existovala i dřívější kamna, by mohl dokazovat soubor kachlů z nedalekého Vízmburku, který po tažení slezských měst zanikl. Na Vízmburku totiž byly nalezeny analogické nádobkové kachle a zároveň bylo v destrukčních vrstvách nalezeno hned několik oxidačně pálených komorových kachlů. Reliéfy těchto kachlů, mezi nimiž byla i kachle se sv. Jářím, pak byly datovány do 1. poloviny 15. století (*Košřál 2007*, 78, 90–91). Je tedy možné, že na Skalách byla další kachlová kamna postavena také ještě před zbořením hradu. Stejně tak je ale možné, že kamna byla přidána v době mezi opravením hradu po útoku slezských měst a koupením hradu Janem z Pernštejna. Je totiž nepravděpodobné, že by během této doby na hradě nebyla funkční kamna, ale bohužel je nemůžeme s jistotou doložit.

5 Interpretace poznatků

Před shrnutím poznatků, je třeba poznamenat, že byly zpracovány pouze nálezy pocházející z povrchových sběrů. To samozřejmě ovlivňuje míru poznání dané lokality. V případě, že by na lokalitě proběhl řádný archeologický výzkum, mohly by být nalezeny základy budov nebo by mohla být pod zemí nalezena keramika, která by posunula nynější datování hradu. Omezení povrchovými sběry také spočívá v tom, že některé artefakty mohly být z lokality odneseny návštěvníky ještě před proběhnutím samotných povrchových sběrů.

Jako další zdroj informací o historii hradu a jeho vývoji se pak nabízí písemné prameny. Otázkou ale vždy je, nakolik jsou pravdivé, protože je možné, že některé údaje nebyly zapsány, nebo byly naopak z nějakého důvodu upraveny. V případě hradu Skály se ale zdá, že psaná historie odpovídá skutečnému vývoji hradu. Na lokalitě se objevilo 5 zlomků černé redukční keramiky s příměsí slídy, která se vyskytovala hlavně v 1. polovině 14. století, a ve 13 % souboru zde byla zastoupena světlá oxidačně pálená keramika s červeným malováním, která se ve východních Čechách objevuje ve 14. století a počátku 15. století. To by mohlo potvrzovat založení hradu v 2. polovině 14. století, které naznačují písemné prameny. Naopak malé zastoupení glazované keramiky ukazuje na to, že se glazované zboží více rozšířilo až v době, kdy byl hrad již opuštěn, což by odpovídalo jeho zániku v 2. polovině 16. století.

Nálezy kachlů v areálu hradu dokládají přítomnost vytápění. Vzhledem k velikosti hradu by se ale dalo předpokládat, že nešlo o vytápění nepřímé, ale jednalo se spíše o pec, ve které se rovnou zatápělo. Upřesnění typu vytápění nám zároveň ani neusnadňuje fakt, že se jedná o skalní hrad - na tom se totiž relikty topného tělesa nezachovávají a ztěžují nám tedy interpretaci.

Zajímavým je také nález miniaturní nádoby. Ty se objevují už od pravěku a nalézáme je až do novověku. Interpretací je pak hned několik – může se jednat o pouhou dekoraci, symbolický sakrální předmět nebo dětskou hračku. V tomto případě by se vzhledem k tomu, že je nádobka opatřená glazurou proti prosáknutí, mohlo jednat o obal na masti a cenné tekutiny, jako jsou například voňavky (*Musil 2010, 28–29*).

Další nález, který bychom mohli zdůraznit je struska, jež byla nalezena na předhradí. Vzhledem k tomu, že u strusky se jedná o odpad, který vzniká při zpracování kovů, mohli bychom předpokládat, že na hradě fungovala kovárna. Nesmíme ale zapomenout, že se jedná o osamocený nález a pravděpodobně by se jednalo o menší dílnu, která by sloužila k menším opravám a rozhodně ne k jakékoliv složitější metalurgii.

Jednou z dalších možností, ke kterým by tato domnělá dílna mohla sloužit, je okování koní. S tímto se nám ale nabízí otázka, jestli by bylo ustájení koní na hradě vůbec možné. Vzhledem k tomu, že hrad je poměrně malý a zároveň je položen na strmém svahu, by ustájení koní na hradě nejspíš možné nebylo, a proto se nám nabízí možnost hospodářského zázemí v podhradí. Jako první se automaticky nabízí údolí pod hradem, v místech kde se dnes rozkládá osada Skály. Je tedy možné, že spolu se skalním hradem byl v podhradí postaven poplužní dvůr. Ten by později v době opouštění hradu mohl být doplněn tvrzí, která se postupně přeměnila v barokní zámeček, v jehož okolí zřejmě začala vznikat malá osada.

Další otázkou také může být, jak moc byl hrad pobořen po vykoupení slezskými městy. Písemné prameny uvádí, že hrad byl roku 1447 pobořen, ale žádný z nich neuvádí, do jaké míry se tomu stalo. Příkladem se tady může stát Žacléř, který po vykoupení nebyl zničen, ale byl pouze pronajat pod podmínkou, že musí být slezským městům dále přístupný. Na druhou stranu Adršpach a Vízmburk byly poničeny natolik, že byly ponechány svému osudu a opuštěny. Nabízí se tedy možnost, že Skály nebyly poničeny do stejné míry, jako zbylé hrady - mohly být například jen strženy brány a samotný hrad vyrabován. To by vysvětlovalo, proč byl právě hrad Skály jako jediný po poboření opraven. Stejně tak je ale možné, že byl hrad zbořen celý a Kočkovi se poloha zalíbila natolik, že jej nechal opravit i tak.

V 16. století pak hrad postupně ztratil svůj význam, až byl nakonec opuštěn. Proč byl hrad ale vlastně zanedbán? Mohlo k tomu vést hned několik důvodů. Je možné, že hrad v té době už nesplňoval požadavky, které měla šlechta na bydlení. Obzvláště vytápění může být ve skalním hradu poměrně problematické. Dalším problémem může být zřejmě i nedostatek vody, na který poukazuje cisterna umístěná na předhradí.

6 Závěr

Cílem práce bylo vyhodnocení nálezů a jejich porovnání s obdobnými soubory z ostatních šlechtických sídel z podobného časového úseku v okolí a to s důrazem na další hrady vykoupené roku 1447.

Hrad Skály byl zřejmě založen v 2. polovině 14. století. Kvůli útokům na slezská města, které odsud byly podnikány, byl ale hned roku 1447 danými městy vykoupen a následně zbořen. Nedlouho poté byl ale znovu postaven, a ačkoliv hrad přestál obléhání roku 1513, začal ve druhé polovině 16. století postupně pustnout.

Nachází se v Královehradeckém kraji, nedaleko Teplic nad Metují. Na místě původního skalního hradu dnes stojí pouze skalní věže. Dalšími znatelnými pozůstatky hradu je hrotitá valená klenba, vysekaná schodiště nebo záseky po dřevěných konstrukcích.

Na konci minulého století v areálu hradu pak proběhlo osm povrchových sběrů, při kterých bylo nalezeno celkem 876 nálezů. Jednalo se hlavně o kuchyňskou a stolní keramiku a nálezy kachlů, ale bylo objeveno i pět kusů železa, dvě kosti a dva kusy stavební keramiky.

Hlavní část práce byla orientována převážně na zpracování keramického souboru. Na hradě byly nalezeny stejné keramické třídy jako na dalších šlechtických sídlech v okolí a díky tomu se podařilo vysledovat vývoj keramiky na lokalitě. Jako první se zde vyskytovala redukčně pálená keramika s příměsí slídy, u které se pravděpodobně jednalo o dozvuk místní tradice a která zřejmě brzy vymizela. Současně s ní zde byla až do 15. století užívaná běžová keramika oxidačního výpalu s červenou malbou. V 15. století se pak vůdčí skupinou stala oxidačně pálená keramika oranžových odstínů. Ta tvořila dokonce polovinu nálezového souboru. Spolu s ní se zde v menší míře vyskytovala i oxidačně vypálená keramika s redukčním přepalem na vnější straně a minimálně se zde objevovala i redukční keramika. V závěru se na hradě začíná objevovat keramika glazovaná.

Jednalo se převážně o kuchyňskou keramiku. Charakteristické pro nádoby byly vně vyhnuté, jednoduché a vytažené okraje nebo okruží. Zdobeny pak byly nejčastěji vývalkovou šroubovicí, rytou výzdobou nebo červeným malováním. Z keramických tvarů byly nejčastější hrnce, ale objevovaly se i džbány, pokličky, mísy, pánve, zásobnice a nalezen byl i jeden zlomek miniaturní nádoby.

V další části práce jsem se věnovala nálezům kachlů. Jejich vyhodnocení bylo bohužel kvůli vysoké fragmentárnosti značně omezeno, přesto se podařilo zjistit, že se zde v průběhu osídlení hradu objevilo minimálně jedno těleso kachlových kamen. Tyto kamna zde zřejmě nechal v 1. polovině 16. století postavit Jan z Pernštejna a na Helfštejně a na lokalitě z nich byla nalezena nejlépe zachovaná kachle, která zřejmě obsahovala i erby Pernštejnů a Kunštátů. Před nimi zde pravděpodobně fungovala i jiná kamna, ale ty se nepodařilo s jistotou doložit.

Míru poznání značně omezuje fakt, že se jedná pouze o nálezy z povrchových sběrů. Pro přesnější vyhodnocení by bylo třeba, aby byl na hradě proveden řádný archeologický výzkum.

Použité prameny a literatura

Vydané prameny:

Archiv český čili staré písemné památky české i moravské I. Ed. F. Palacký. Praha, 1840.

Archiv český čili staré písemné památky české i moravské IV. Ed. F. Palacký. Praha, 1846.

Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica per archidioecesin pragenam nunc prima vice in vulgus prolati V. Ed. F. A. Tingl. Praha 1865.

Literatura:

Bláha, R. – Kalferst, J. – Sigl, J. 2004: Přírůstky archeologické sbírky hradeckého muzea v letech 2000–2003. Zpravodaj muzea v Hradci Králové 30 – Supplementum, 3–142.

Bláha, R. – Sigl, J. 2010: Středověká a raně novověká polévaná keramika ve sbírkách královéhradeckého muzea. *Archaeologia historica* 35, 233–251.

Blažková, G. 2011: Hmotná kultura z Pražského hradu raného novověku ve světle archeologických nálezů. Nepublikovaná dizertační práce. Praha: Ústav pro archeologii Filozofické fakulty Univerzity Karlovy.

Blažková, G. 2013: Současný stav poznání vývoje raně novověké kuchyňské a stolní keramiky. *Památky archeologické* 104, 183–230

Brych, V. 2004: Kachle doby gotické, renesanční a raně barokní. Výběrový katalog Národního muzea v Praze. Praha.

Čapek, L. – Militký, J. 2017: Historická radnice v Českých Budějovicích ve světle archeologických výzkumů a rozboru hmotných pramenů. Plzeň.

Čížek, J. – Slavík, J. 1998: Adršpach, hrad Jana Lucemburského?. *Castellologica Bohemica* 6, 171–186.

Demek, J. 1965: Geomorfologie českých zemí. Praha.

Demek, J. 1987: Hory a nížiny. Praha.

Doležalová, K. 2013: Vyhodnocení archeologických nálezů z areálu obléhacího stanoviště v trati Ohrada u hradu Lichnice. Nepublikovaná diplomová práce. Brno: Ústav archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity.

- Drnovský, P. 2017:** Hmotná kultura šlechtických sídel v severovýchodních Čechách ve středověku a raném novověku. Nepublikovaná disertační práce. Hradec Králové: Katedra archeologie Filozofické Fakulty Univerzity Hradec Králové.
- Durdík, T. 2000:** Ilustrovaná encyklopedie českých hradů. Praha
- Durdík, T. – Sušický, V. 2012:** Zříceniny hradů, tvrzí a zámků – Východní Čechy. Praha.
- Dvořáková, M. 2014:** Keramický inventář z východního a jižního křídla Vízmburku. Nepublikovaná bakalářská práce. Praha: Ústav pro archeologii Filozofické fakulty Univerzity Karlovy.
- Fišera, Z. 2004:** Skalní hrady zemí Koruny české. Praha.
- Fišera, Z. 2013:** Loupeživí rytíři a zemští škůdci Království českého a jejich sídla. Praha.
- Gabriel, F. 1991:** Keramický soubor z hradu Frýdštejna. *Archaeologia historica* 16, 279–292.
- Gabriel, F. – Smetana, J. 1983:** K vývoji výrobních okruhů červeně malované keramiky v severních Čechách. *Archaeologia historica* 8, 119–138.
- Hejna, A. 1962:** Soubor nálezů z Hrádku u Bolkova v severovýchodních Čechách. *Památky Archeologické* 53, 455–471.
- Hejna, A. 1969:** Neznámý hrádek u Radvanic, okr. Trutnov. *Krkonoše-Podkrkonoší, Miscellanea*, 67–75.
- Hejna, A. 1974:** Bradlo u Hostinného nad Labem. Příspěvek k výzkumu opevněných sídel v severovýchodních Čechách, *Památky archeologické* 65/2, 365–418.
- Hlaváček, J. – Pavlík, Č. 2010:** Výjimečný soubor kachlů z hradu Rýzmburku u České Skalice. *Archeologie ve středních Čechách* 14/2, 883–907.
- Horák, J. 2002:** Nálezy z hradu Vlčince u Police nad Metují. *Zpravodaj muzea v Hradci Králové* 28, 220–226.
- Jirásek, V. 2010:** Za tajemstvím hradu Belver v Supích skalách a o nálezu jezdeckého třmenu před padesáti lety. *Rodným krajem* 41, 18–20.
- Košťál, J. 2007:** Archeologické nálezy z hradu Vízmburku. Nepublikovaná diplomová práce. Brno: Ústav archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity.

- Košťál, J. 2010:** Komorové kachle s motivem sv. Jiří z hradu Vízmburka.
In: Š. Ungermaň – R. Přichystalová eds., Zaměřeno na středověk: Zdeňkovi Měřínskému k 60. narozeninám, Praha, 384–394.
- Košťál, J. a kol. 2013:** Vízmburk. Příběh ztraceného hradu. Havlovice.
- Mackovčín, P. 2002:** Chráněná území ČR V, Královéhradecko. Brno.
- Matějková, K. 2014:** Keramický sortiment turnovských domácností. Možnosti zpracování keramických souborů z městských stratigrafií. *Archaeologia historica* 39, 89–117.
- Mazáčková, J. 2012:** Militária z hradu Rokštejna v širším středoevropském kontextu. Nepublikovaná dizertační práce. Brno: Ústav archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity.
- Musil, J. 2010:** Pozdně středověký a raně novověký soubor keramiky z Chrudimi: příspěvek k poznání nastupující novověké keramické produkce. *Východočeský Sborník Historický* 17, 21–36.
- Nekuda, V. – Reichertová, K. 1968:** Středověká keramika v Čechách a na Moravě. Brno.
- Nováček, K. 2000:** Středověký dům v Plzni. Archeologický výzkum parcely v Sedláčkově ulici 1, *Sborník Západočeského muzea v Plzni, řada Historie* 15, 5–66.
- Palacký, F. 1867:** Dějiny národu českého w Čechách a w Moravě V. díl, č. II. Praha.
- Palacký, F. – Charvát, J. 1941:** Dílo Františka Palackého. Svazek druhý, Staří letopisové čeští od roku 1378 do 1527 čili pokračování v kronikách Přibíka Pulkavy a Beneše z Hořovic z rukopisů starých vydané. Praha.
- Palma, B. 1932/1933:** Vlčinec. Od kladského pomezí 10, 83–85.
- Pavlík, Č. 2013:** Pernštejnský zubr na kachlových reliéfech – katalog dosud známých zobrazení. *Časopis Společnosti přátel starožitností* 121/1, 22–44.
- Pavlík, Č. 2017:** Velký obrazový atlas gotických kachlových reliéfů: Čechy, Morava, české Slezsko. Praha.
- Peroutková–Matějková, K. 2008:** Středověký a novověký Jičín ve světle archeologických nálezů a aspekt dobového hrnčičství. Nepublikovaná diplomová práce. Brno: Ústav archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity.

- Procházka, R. 2007:** Deskripční systém brněnské keramiky. Přehled výzkumů 48, 233–270.
- Prostředník, J. 1994:** Soubor středověké keramiky z hradu Hrubá Skála (okr. Semily), Zpravodaj Muzea východních Čech 20, 101–106.
- Razim, V. 2012:** Víznburk – raně gotický hrad a jeho proměny. Příloha časopisu Průzkumy památek, ročník XIX. Praha.
- Růžková, J. – Škrabal, J. 2006:** Historický lexikon obcí České republiky II. díl. Praha.
- Sedláček, A. 1887:** Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl pátý, Podkrkonoší. Praha.
- Sehnoutková, P. 2011:** Chrudim, Filištínská ulice čp. 39/1, odpadní jímky XIXA, XIXB a XX. Nepublikovaná diplomová práce. Brno: Ústav archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity.
- Sigl, J. 1991–1992:** Zjišťovací výzkum středověkého hrádku u Božanova (okr. Náchod) v roce 1991. Zpravodaj muzea v Hradci Králové 18, 94–102.
- Sigl, J. 1979:** Zjišťovací výzkum na středověkém hrádku v poloze Vražba u Habřiny, okr. Hradec Králové. Zpravodaj Krajského muzea východních Čech 6/1, 27–33.
- Sigl, J. – Vokolek, V. 1982:** Archeologické nálezy v letech 1980–1981. Zpravodaj Krajského muzea východních Čech 9, 5–14.
- Smetánka, Z. 1969:** K morfologii českých středověkých kachlů. Památky archeologické 60/1, 228–265.
- Svoboda, L. 1989:** Bystrý. In: Encyklopedie českých tvrzí 1, Praha, 61.
- Šimek, T. 1989:** Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Východní Čechy VI. díl. Praha.
- Tichý, R. – Tůma, J. – Wolf, V. 1999:** Předběžná zpráva o archeologickém výzkumu hradu Stárkova v roce 1999. Zpravodaj muzea v Hradci Králové 25, 110–120.
- Vařeka, P. 1998:** Prameny keramické produkce vrcholného a pozdního středověku v Čechách. Archeologické rozhledy 50, 123–137.
- Wolf, O. 2004a:** Kolonizace, weichbild a počátky manských sídel na Trutnovsku. Archeologické rozhledy 56, 561–590.

- Wolf, O. 2004b:** Keramika z manské tvrže v Mladých Bukách. Zpravodaj muzea v Hradci Králové 30, 226–250.
- Wolf, O. 2005:** Počátky středověkého osídlení na českoslezském pomezí východních Krkonoš. Nепublikovaná dizertační práce. Brno: Ústav archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity.
- Wolf, V. 1977:** K problematice středověkých horských hrádků ve východním podhůří Krkonoš. Archaeologia Historica 2, 105–116.
- Wolf, V. 1983:** Hrad Rechenburk u Trutnova: příspěvek k poznání zárodečné fáze středověkého hradu. Krkonoše – Podkrkonoší 7, 251–266.
- Wolf V. 1989:** Archeologické výzkumy na Trutnovsku v letech 1966–1986 a jejich přínos k poznání dějin regionu. Krkonoše-Podkrkonoší 8, 61–72.
- Wolf, V. 1998:** K problematice tzv. kolonizačních provizorií (úvaha nad funkcí a fortifikací). Castellologica Bohemica 6, 107–116.
- Wolf, V. 2005:** Hrádek Bolkov v Libči u Trutnova. Východočeské listy historické 23–24, 479–489.
- Wolf, V. 2012:** Hrádek Belver z roku 1447. Náchodsko od minulosti k dnešku 7, 311–315.
- Zápotocký, M. 1978:** Středověká keramika severočeského Polabí. Morfologie a relativní chronologie. Památky archeologické 69, 171–238.

Internetové zdroje:

<https://www.arcgis.com/home/webmap/viewer.html>

<http://www.bischofstein.wz.cz/>

<http://www.mapy.cz>

Seznam tabulek a grafů v textu

Tab. 1: Početní zastoupení jednotlivých keramických tříd.

Tab. 2: Užití keramické kódy. Zvýrazněné kódy jsou zastoupeny jen v jedné třídě.

Zbylé jsou dále děleny podle výpalu a hrubosti povrchu.

Tab. 3: Početní zastoupení částí nádob.

Tab. 4: Poměrné zastoupení rozpoznaných keramických tvarů v souboru.

Tab. 5: Výskyt keramických tvarů v rámci keramických tříd.

Tab. 6: Zastoupení okrajových profilací v rámci keramických tříd.

Tab. 7: Poměrné zastoupení výzdoby v celém souboru.

Tab. 8: Zastoupení výzdoby v rámci keramických tříd.

Tab. 9: Zastoupení typů den v rámci keramických tříd na základě určitelných fragmentů.

Tab. 10: Poměrné zastoupení způsobu tvarování nádoby v celém souboru.

Tab. 11: Poměrné zastoupení výrobních stop na dně.

Tab. 12: Poměrné zastoupení výpalu v celém souboru.

Seznam obrazových příloh

Obr. 1: Poloha hradu na mapě severovýchodních Čech (vytvořeno pomocí ArcGis online. Dostupné na: <https://www.arcgis.com/home/webmap/viewer.html>).

Obr. 2: Stabilní katastr. Hrad Skály zapsán jako Katzenstein (vytvořeno pomocí online map stabilního katastru. [cit. 11.7.2017]. Dostupné na: http://archivnimapy.cuzk.cz/cio/data/main/cio_query_01.html?mapno_cm=c6923-1).

Obr. 3: Půdorys hradu (podle: J. Čížka (*Durdík – Sušický 2012*, 133, obr. 46).

Obr. 4: Skalní věže. 1) Pohled na hlavní věž a v ní vysekanou místnost. U paty hlavní věže je vidět valená klenba. Vlevo je vyfocen bok vedlejší věže; 2) Pohled na vedlejší skalní věž, také s vysekanou místností. Jsou jasně patrné i záseky po dřevěných konstrukcích. Foto: Karel Flekna.

Obr. 5: Pozůstatky hradu. 1) Vysekaný průchod mezi schodišti na hlavní skalní věži; 2) Valená klenba u paty hlavní skalní věže. Foto: Karel Flekna.

Obr. 6: Pozůstatek zdiva na hlavní věži. 1) Pohled zepředu; 2) Detail zdiva z profilu. Foto: autorka práce.

Obr. 7: Pozůstatky zděných struktur. 1) Podpěrná zeď poblíž valené klenby; 2) Část stěny u jižní věže; 3) Součást schodiště na hlavní skalní věži. Foto: autorka práce.

Obr. 8: Záseky. 1) Záseky na vršku hlavní skalní věže; 2) Záseky po klenbě u paty téže věže. Foto: Karel Flekna.

Obr. 9: Schodiště. 1) Nejvýše položené schodiště na hlavní věži; 2) Níže položené schodiště na stejné věži. Foto: autorka práce.

Obr. 10: Půdorys hradu s popisky (podle: R. Řemínek [online]. [cit. 11.7.2017]. Dostupné na: <http://www.bischofstein.wz.cz/index.php?co=hrad>).

Obr. 11: Možná rekonstrukce hradu a paláce (podle: R. Řemínek [online]. [cit. 11.7.2017]. Dostupné na: http://www.bischofstein.wz.cz/tab_hrad.pdf).

Obr. 12: Poloha hradů v okolí. Modře značené hrady zbořené Slezany v roce 1447. (vytvořeno pomocí ArcGis online. Dostupné na: <https://www.arcgis.com/home/webmap/viewer.html>).

Obr. 13: Půdorys hradu Bystrý a položení sond (podle: *Tichý – Tůma – Wolf 1999*, 113, tab. 1).

Obr. 14: Půdorys hradu u Radvanic. Čárkovanež zakreslené sondy z proběhlého výzkumu (podle: A. Hejny (*Durdík 2000*, 471, obr. 1014).

Obr. 15: Půdorys hradu Vlčinec (*Durdík 2000*, 602, obr. 1296).

Obr. 16: Půdorys hradu u Božanova s umístěním sond a profilů (podle: J. Kalfërsta (*Sigl 1991–1992*, 99, obr. 1).

Obr. 17: Půdorys hradu Adršpach (podle: J. Slavíka a J. Čížka (*Durdík 2000*, 48, obr. 49).

Obr. 18: Půdorys hradu Střmen (podle: J. Čížka (*Durdík 2000*, 528, obr. 1148).

Obr. 19: Půdorys hradu Vízmburk (podle: A. Hejny, upraveno (*Durdík 2000*, 600, obr. 1289).

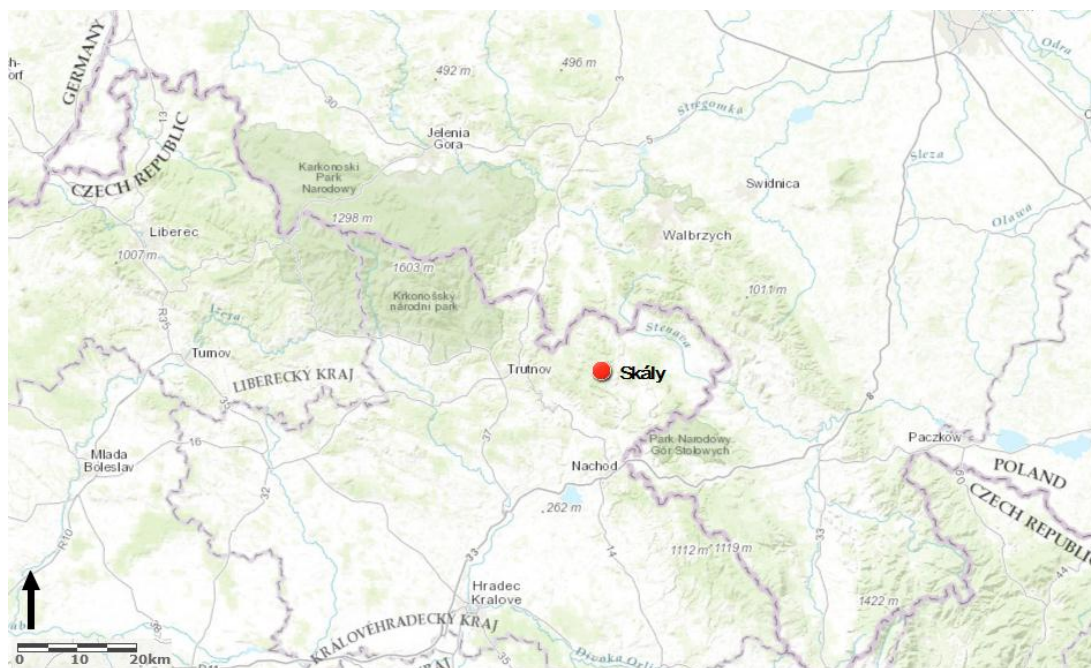
Obr. 20: Půdorys hradu Žaclěř (podle: F. Bernaua (*Durdík 2000*, 638, obr. 1371).

Obr. 21: Přehled zastoupených okrajů hrnců a džbánů (podle: *Čapek – Militký 2017*, 523–532; *Zápotocký 1978*, 181).

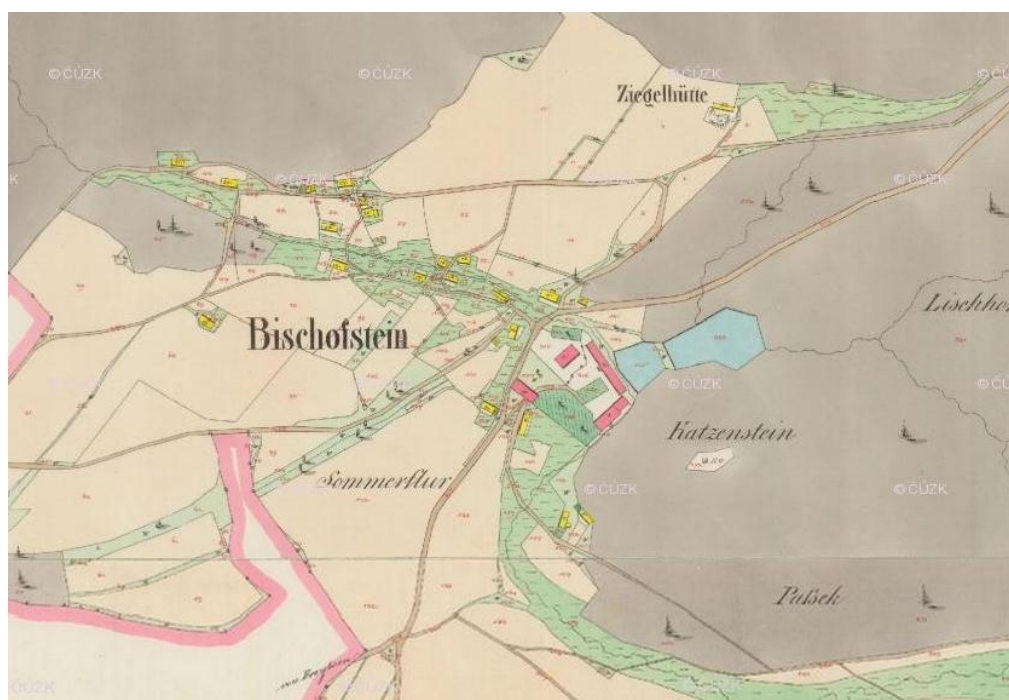
Obr. 22: Přehled zastoupených okrajů džbánů, pokliček, mís a zásobnic, profilace den, uch a knoflíku (podle: *Čapek – Militký 2017*, 534–551; *Zápotocký 1978*, 182, 187).

Obr. 23: Přehled zastoupené výzdoby (podle: *Čapek – Militký 2017*, 552–558; *Zápotocký 1978*, 189–192).

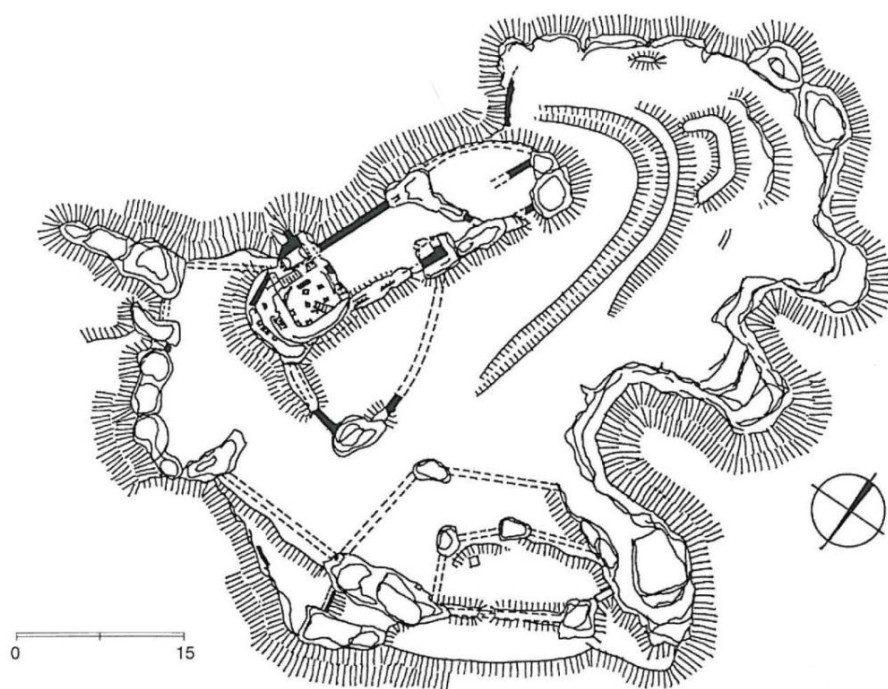
Obrazové přílohy

Obr. 1: Poloha hradu na mapě severovýchodních Čech (vytvořeno pomocí ArcGis online. Dostupné na: <https://www.arcgis.com/home/webmap/viewer.html>).

Obr. 2: Stabilní katastr. Hrad Skály zapsán jako Katzenstein (vytvořeno pomocí online map stabilního katastru. [cit. 11.7.2017]. Dostupné na: http://archivnimapy.cuzk.cz/cio/data/main/cio_query_01.html?mapno_cm=c6923-1).

Obr. 3: Půdorys hradu (podle: J. Čížka (*Durdík – Sušický 2012*, 133, obr. 46).

1

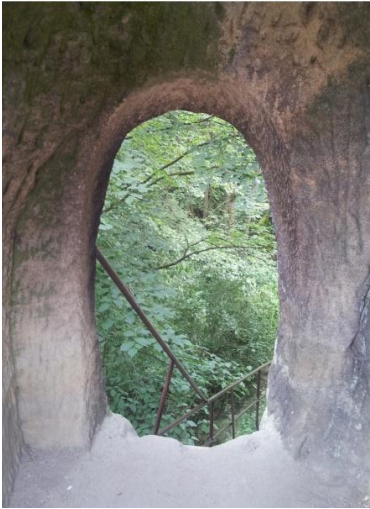

2

Obr. 4: Skální věže. 1) Pohled na hlavní věž a v ní vysekanou místnost. U paty hlavní věže je vidět valená klenba. Vlevo je vyfocen bok vedlejší věže; 2) Pohled na vedlejší skalní věž, také s vysekanou místností. Jsou jasně patrné i záseky po dřevěných konstrukcích. Foto: Karel Flekna.

1

2

Obr. 5: Pozůstatky hradu. 1) Vysekaný průchod mezi schodišti na hlavní skalní věži; 2) Valená klenba u paty hlavní skalní věže. Foto: Karel Flekna.

1

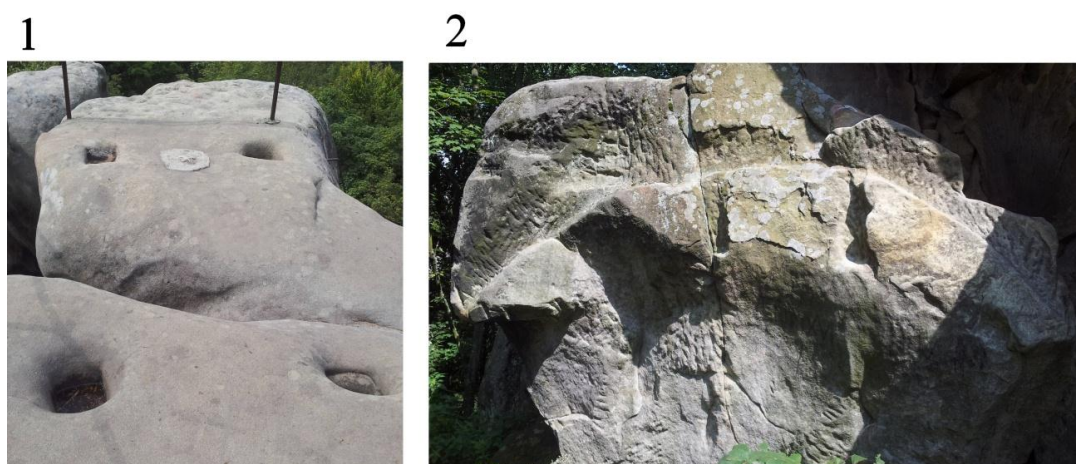
2

Obr. 6: Pozůstatek zdiva na hlavní věži. 1) Pohled zepředu; 2) Detail zdiva z profilu. Foto: autorka práce.

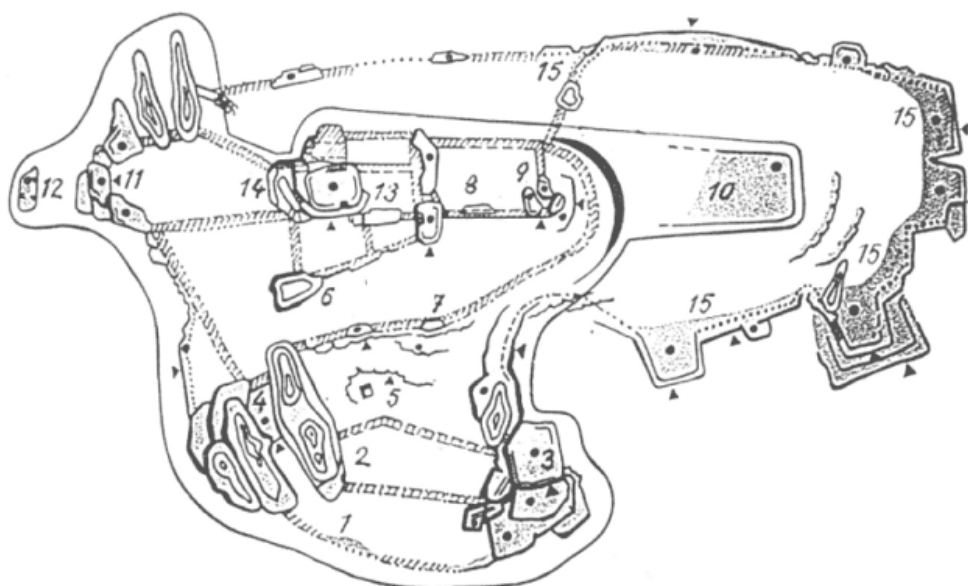
Obr. 7: Pozůstatky zděných struktur. 1) Podpěrná zeď poblíž valené klenby; 2) Část stěny u jižní věže; 3) Součást schodiště na hlavní skalní věži. Foto: autorka práce.

Obr. 8: Záscky. 1) Záscky na vršku hlavní skalní věže; 2) Záscky po klenbě u paty téže věže. Foto: Karel Flekna.

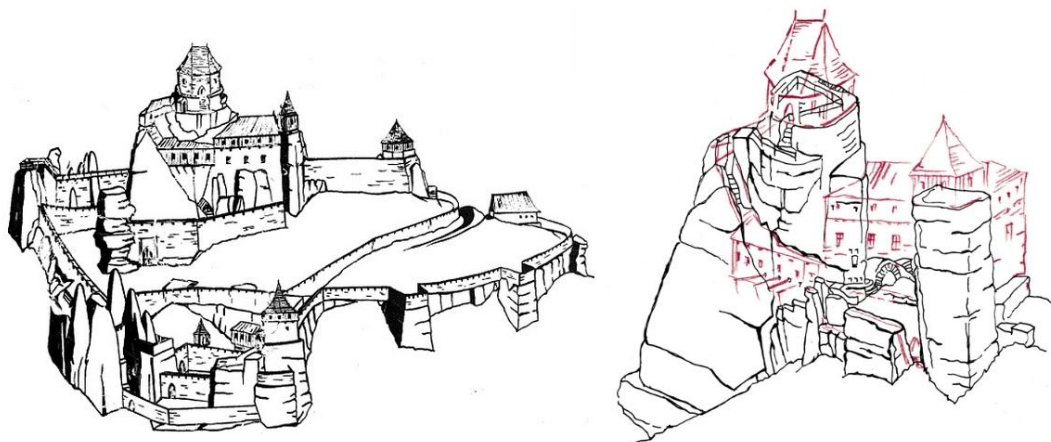

Obr. 9: Schodiště. 1) Nejvýše položené schodiště na hlavní věži; 2) Níže položené schodiště na stejné věži. Foto: autorka práce.

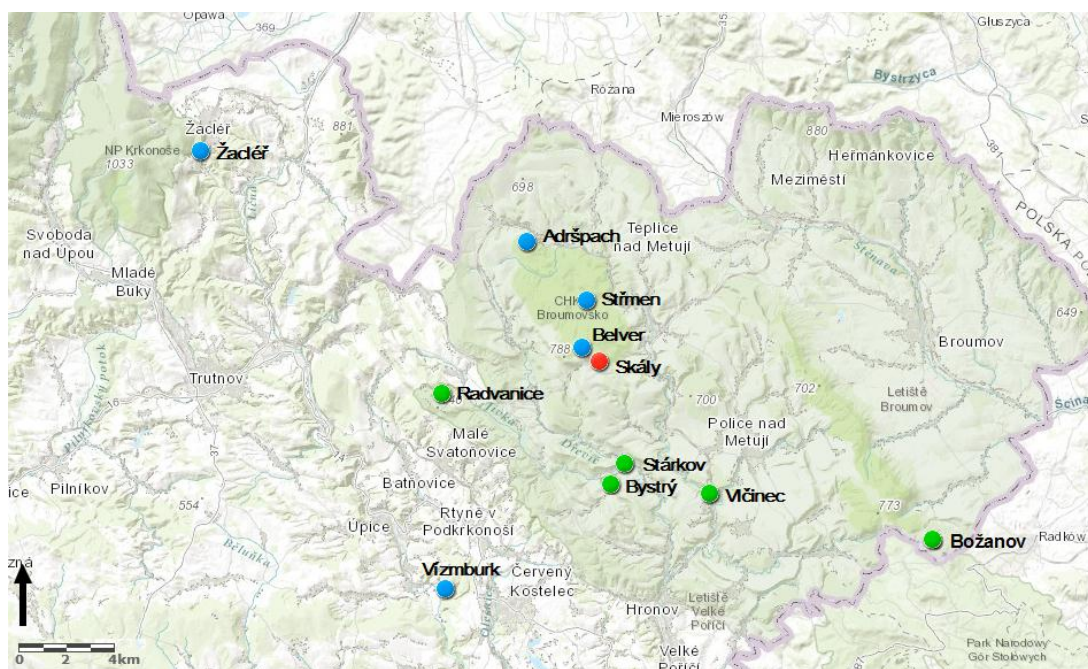

Obr. 10: Půdorys hradu s popisky (podle: R. Řemínek [online]. [cit. 11.7.2017]. Dostupné na: <http://www.bischofstein.wz.cz/index.php?co=hrad>).

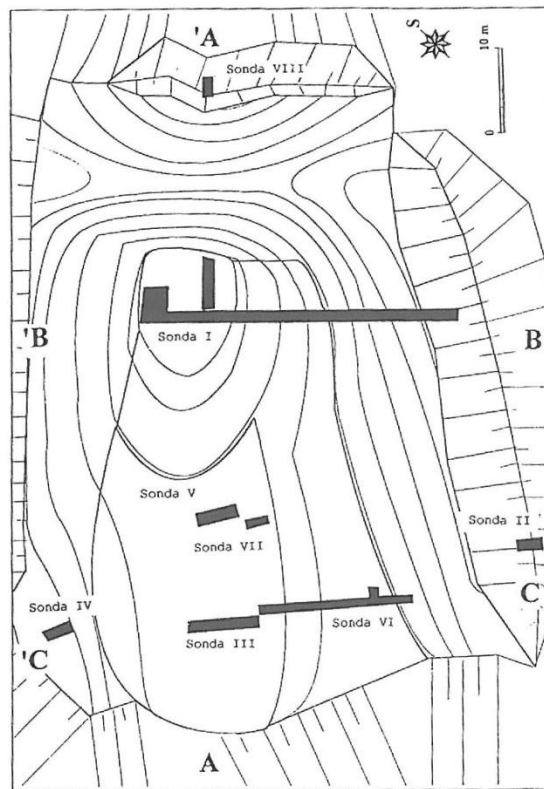
1. vnější brána, 2. dvojitá hlavní brána, 3. strážní věž nad branou, 4. boční bašta hlavní brány, 5. studna, 6. vstupní brána horního hradu, 7. vnitřní hradba chránící horní hrad, 8. nádvoří paláce, 9. nárožní věž palácového traktu, 10. stělivová později dělová věž, 11. skalní velká bašta s ochozem, 12. skaliska s můstky skalním bradlem, 13. budova paláce s malou věží, 14. hlavní věž hradu, 15. pozdněgotické hradby a bašty vybudované při obnovení hradu (pohusitská přestavba)

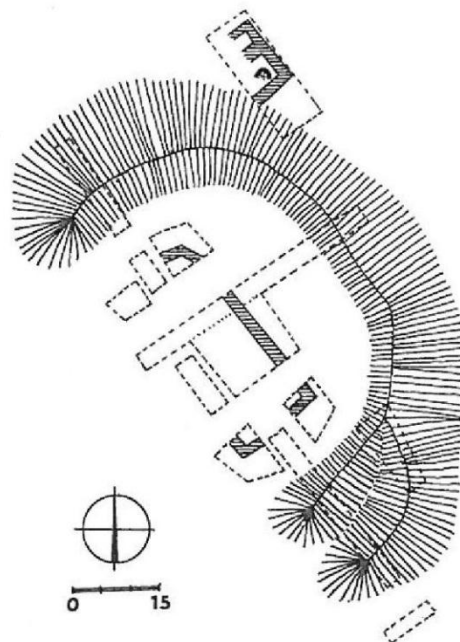
Obr. 11: Možná rekonstrukce hradu a paláce (podle: R. Řemínek [online]. [cit. 11.7.2017]. Dostupné na: http://www.bischofstein.wz.cz/tab_hrad.pdf).

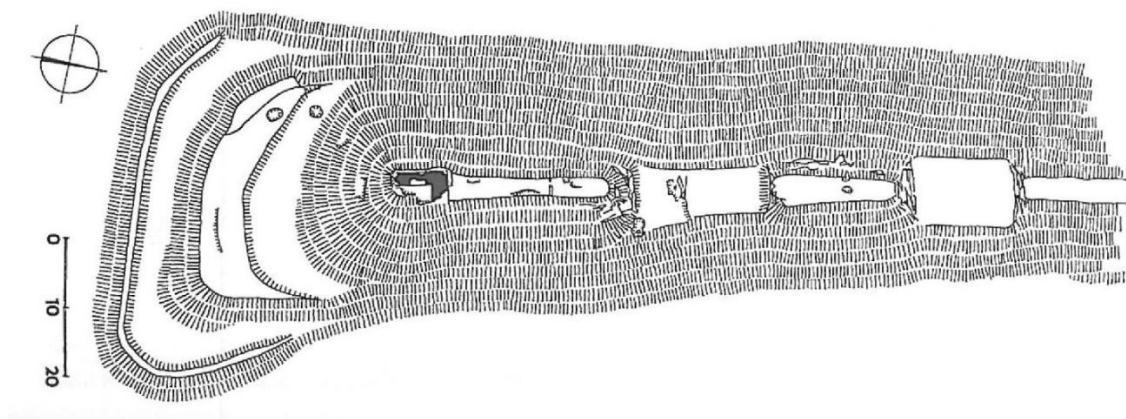
Obr. 12: Poloha hradů v okolí. Modře značené hrady zbořené Slezany v roce 1447. (vytvořeno pomocí ArcGis online. Dostupné na: <https://www.arcgis.com/home/webmap/viewer.html>).

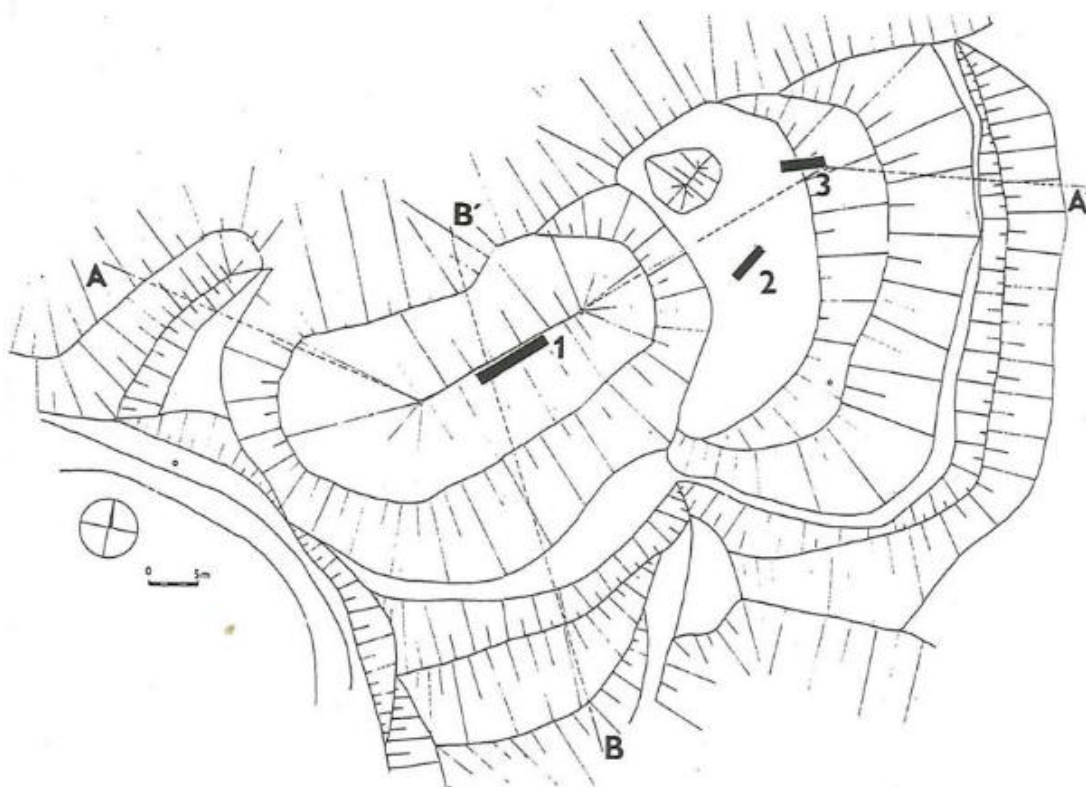
Obr. 13: Půdorys hradu Bystrý a položení sond (podle: *Tichý – Tůma – Wolf 1999, 113, tab. 1*).

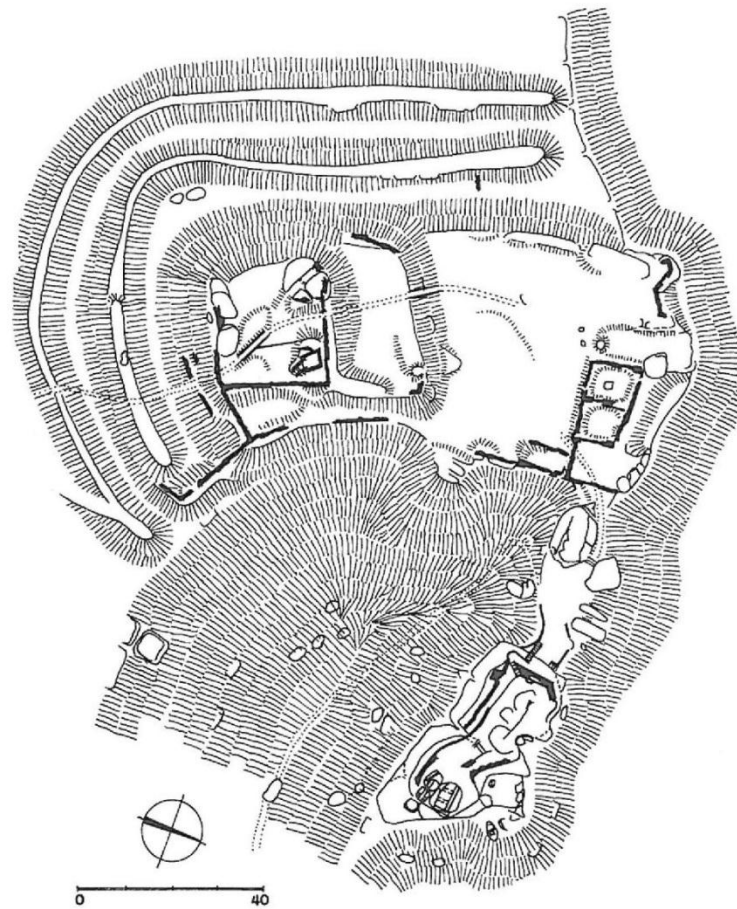
Obr. 14: Půdorys hradu u Radvanic. Čárkovaně zakreslené sondy z proběhlého výzkumu (podle: *A. Hejny (Durdík 2000, 471, obr. 1014)*).

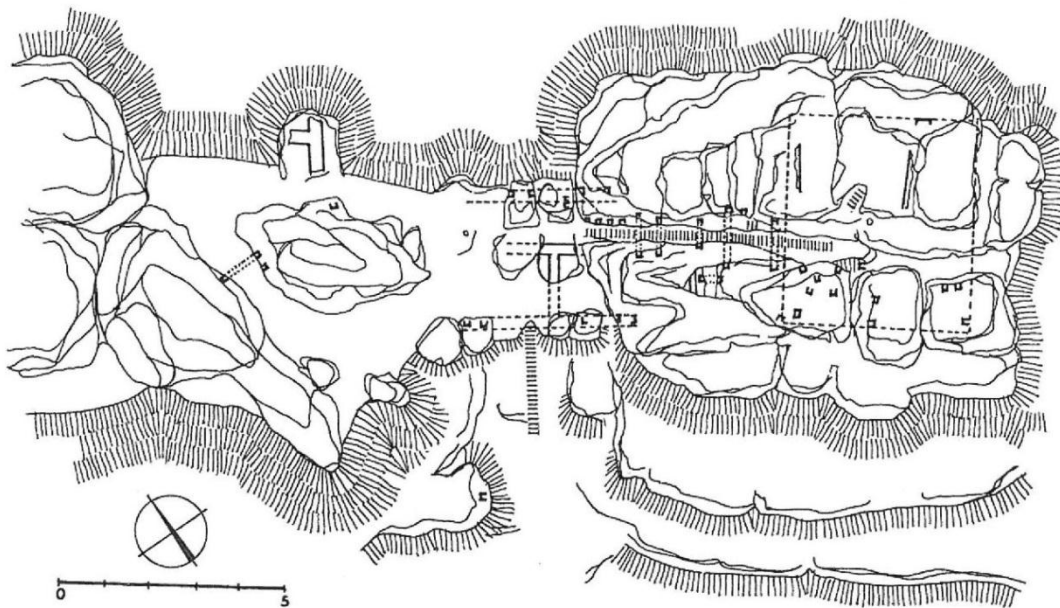
Obr. 15: Půdorys hradu Vlčinec (*Durdík 2000, 602, obr. 1296*).

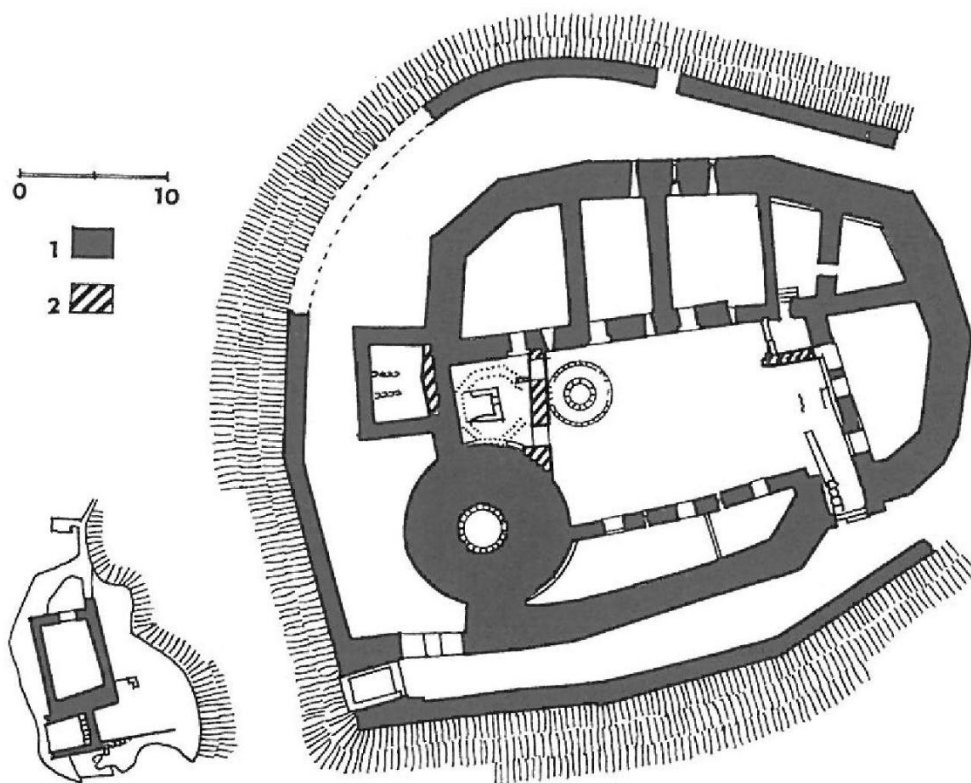
Obr. 16: Půdorys hradu u Božanova s umístěním sond a profilů (podle: J. Kalfersta (*Sigl 1991–1992, 99, obr. 1*)).

Obr. 17: Půdorys hradu Adršpach (podle: J. Slavíka a J. Čížka (*Durdík 2000*, 48, obr. 49).

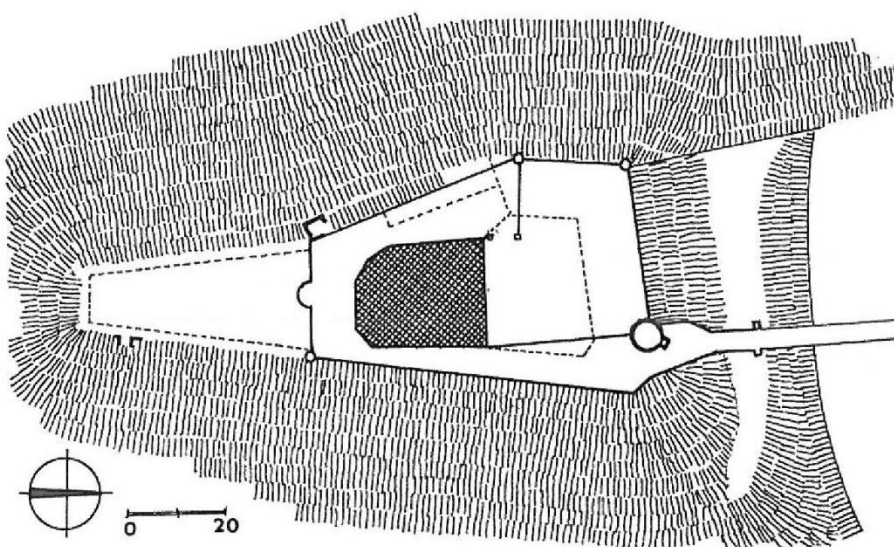

Obr. 18: Půdorys hradu Střmen (podle: J. Čížka (*Durdík 2000*, 528, obr. 1148).

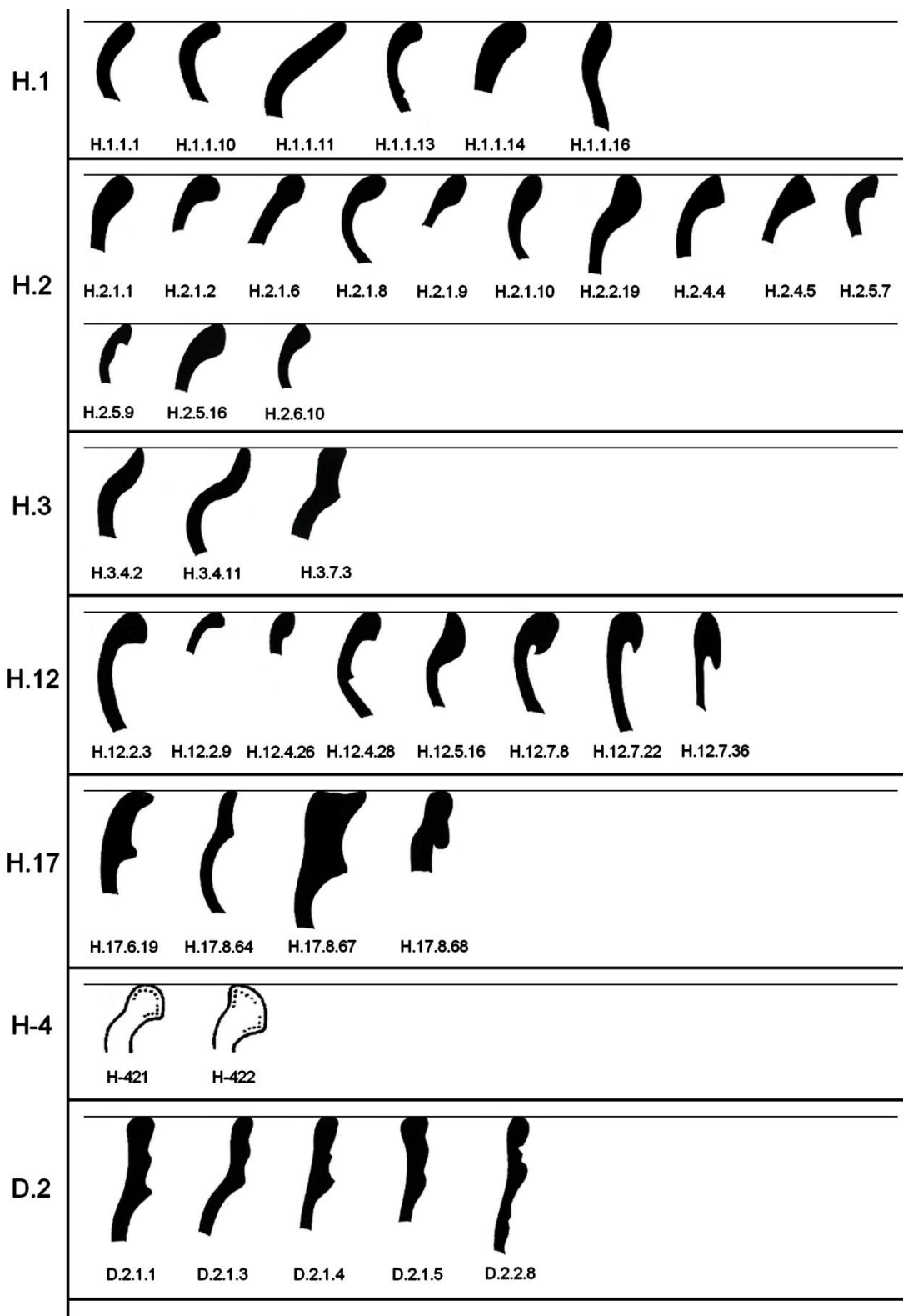

Obr. 19: Půdorys hradu Vizmburk (podle: A. Hejny, upraveno (*Durdík 2000*, 600, obr. 1289).

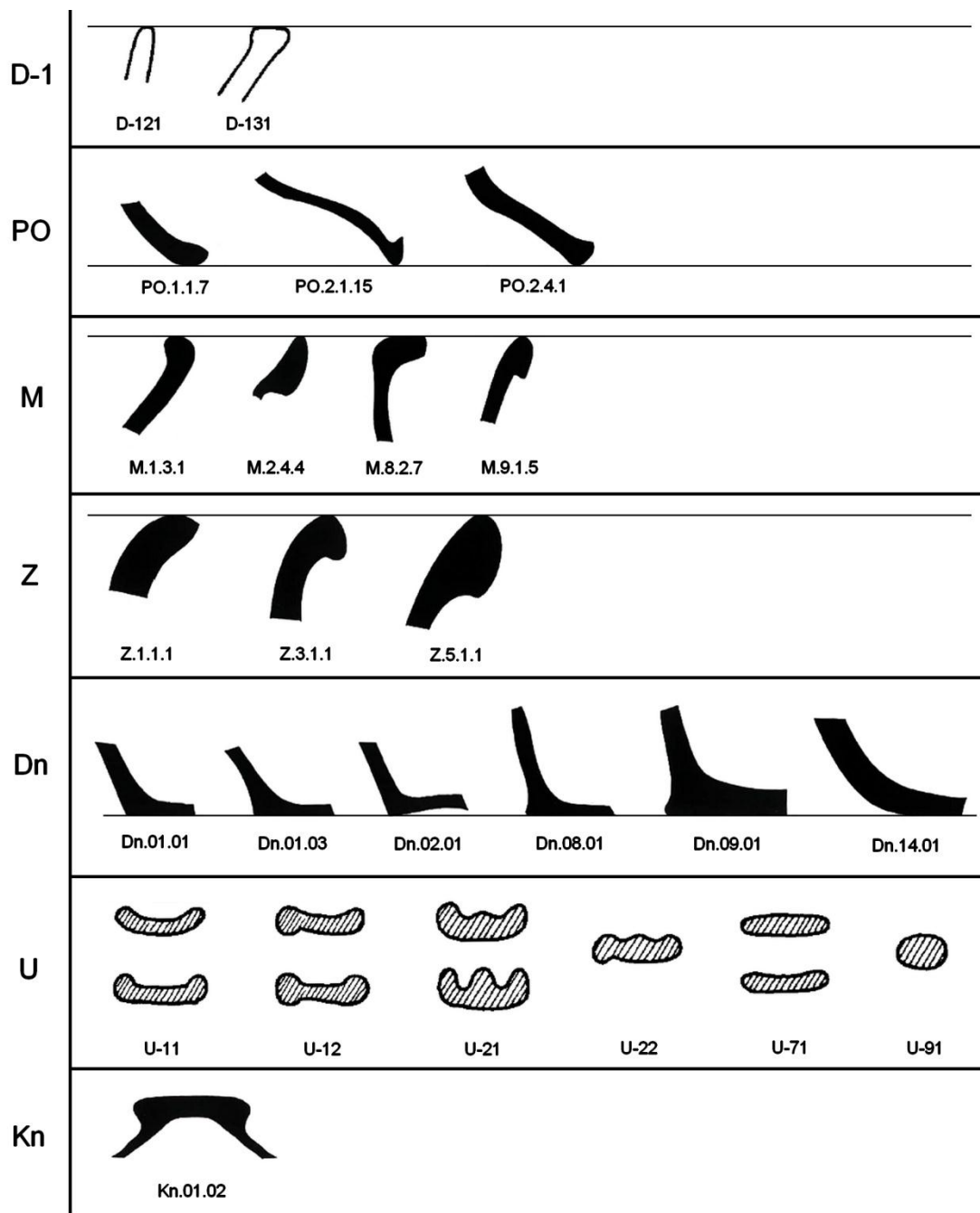
1 - starší zdivo, 2 – mladší zdivo

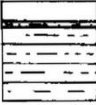

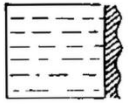
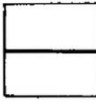

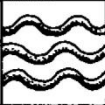

Obr. 20: Půdorys hradu Žacléř (podle: F. Bernaua (*Durdík 2000*, 638, obr. 1371).

Obr. 21: Přehled zastoupených okrajů hrnců a džbánů (podle: Čapek – Militký 2017, 523–532; Zápotocký 1978, 181).

Obr. 22: Přehled zastoupených okrajů džbánů, pokliček, mís a zásobnic, profilace den, uch a knoflíku (podle: Čapek – Militký 2017, 534–551; Zápotocký 1978, 182, 187).

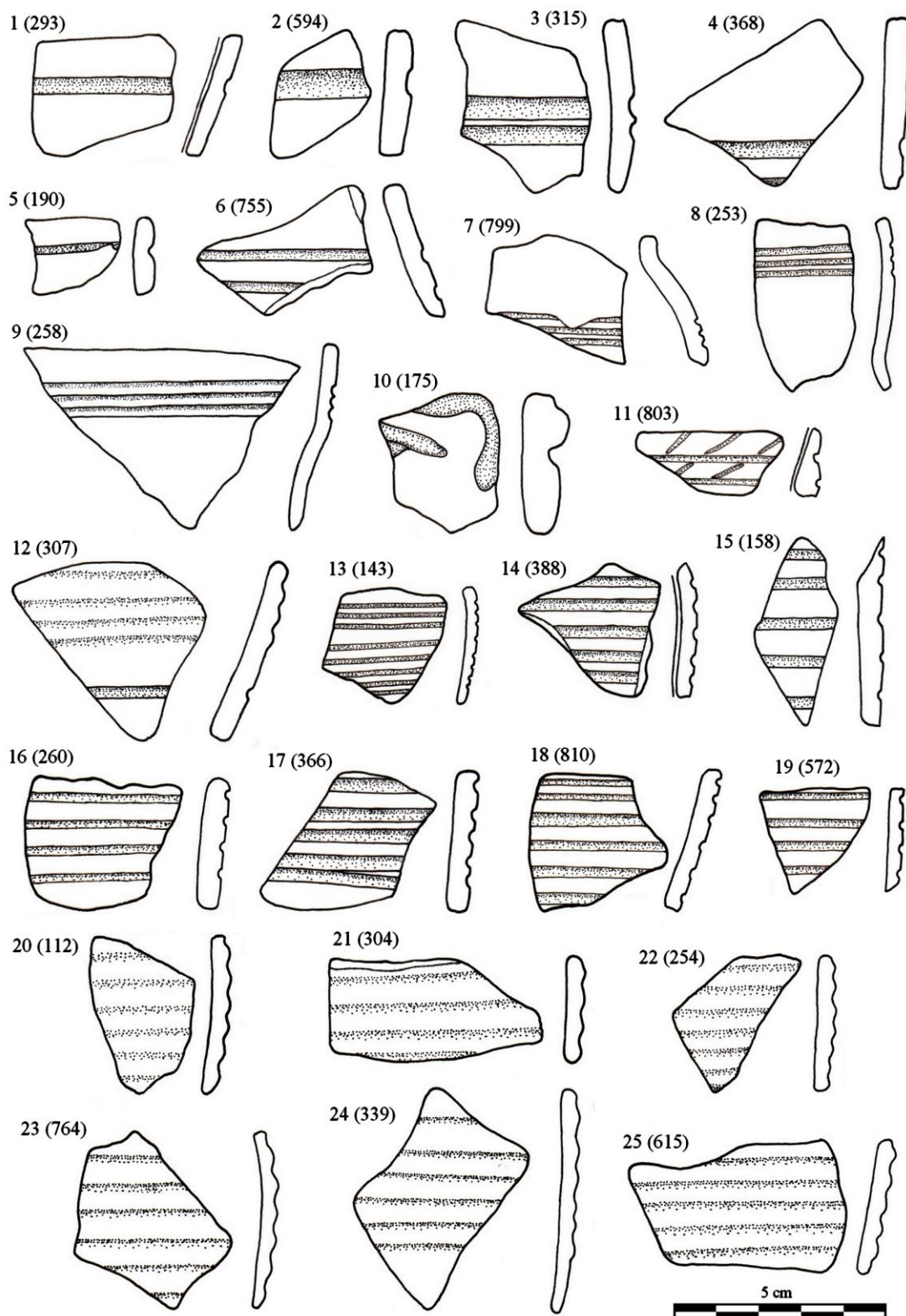
Rytá výzdoba								
	R.01.01	R.01.02	R.02.01	R.02.02	R.02.04	V.06.03	RV.01.04	11003
Vývalková šroubovice								
	03	04						
Červená malba								
	3100	3110	3120	3230	3711	31001	31003	
Rytá šroubovice								
	01							
Plastická výzdoba								
	L.01.03	L.03.01	51201					
Radélková výzdoba								
	K.04.03	RK.01.40						

Obr. 23: Přehled zastoupené výzdoby (podle: Čapek – Miltký 2017, 552–558; Zápotocký 1978, 189–192).

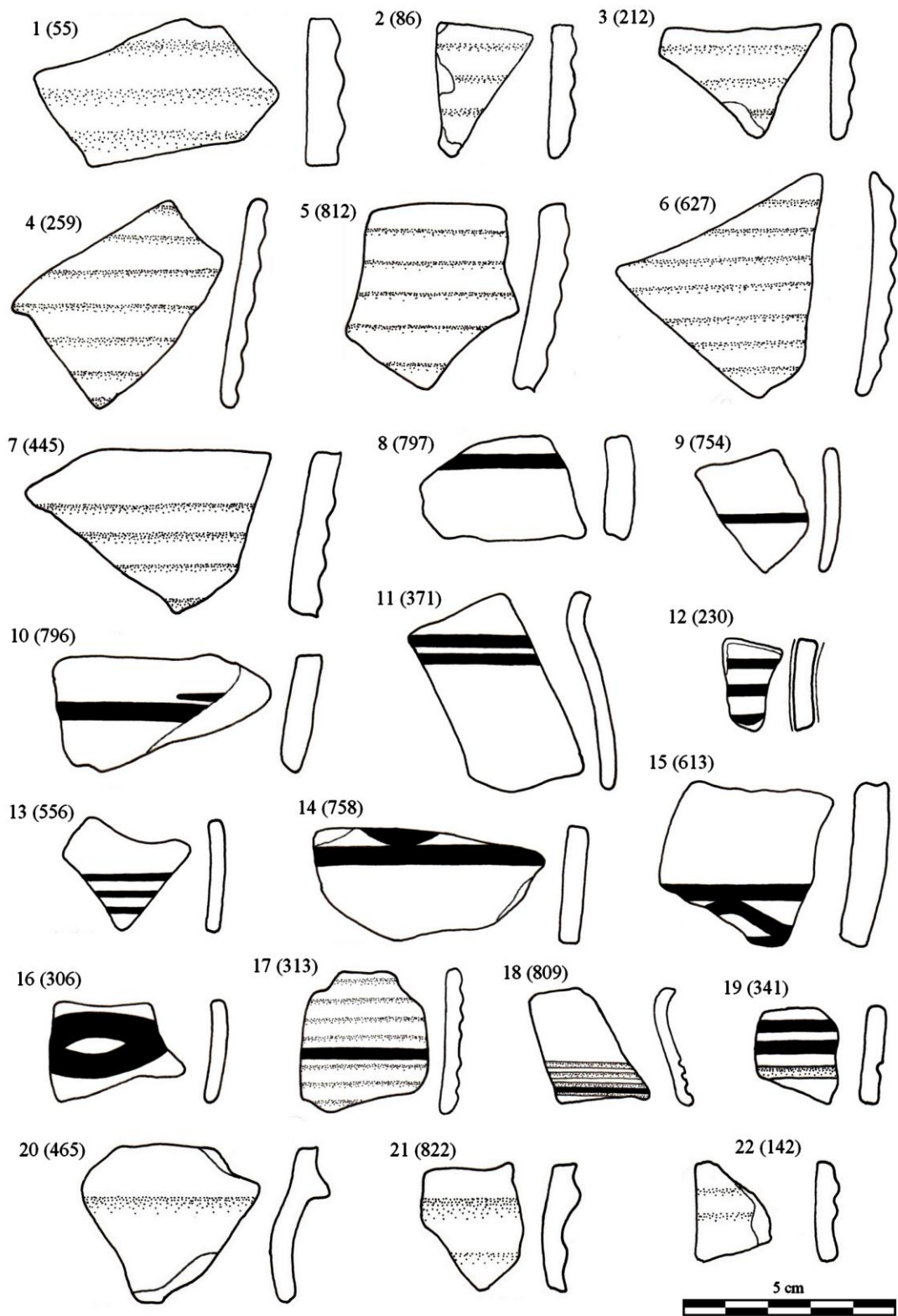
Kresebná a fotografická dokumentace

Pokud není uveden jiný zdroj, jsou kresby dílem autorky práce.

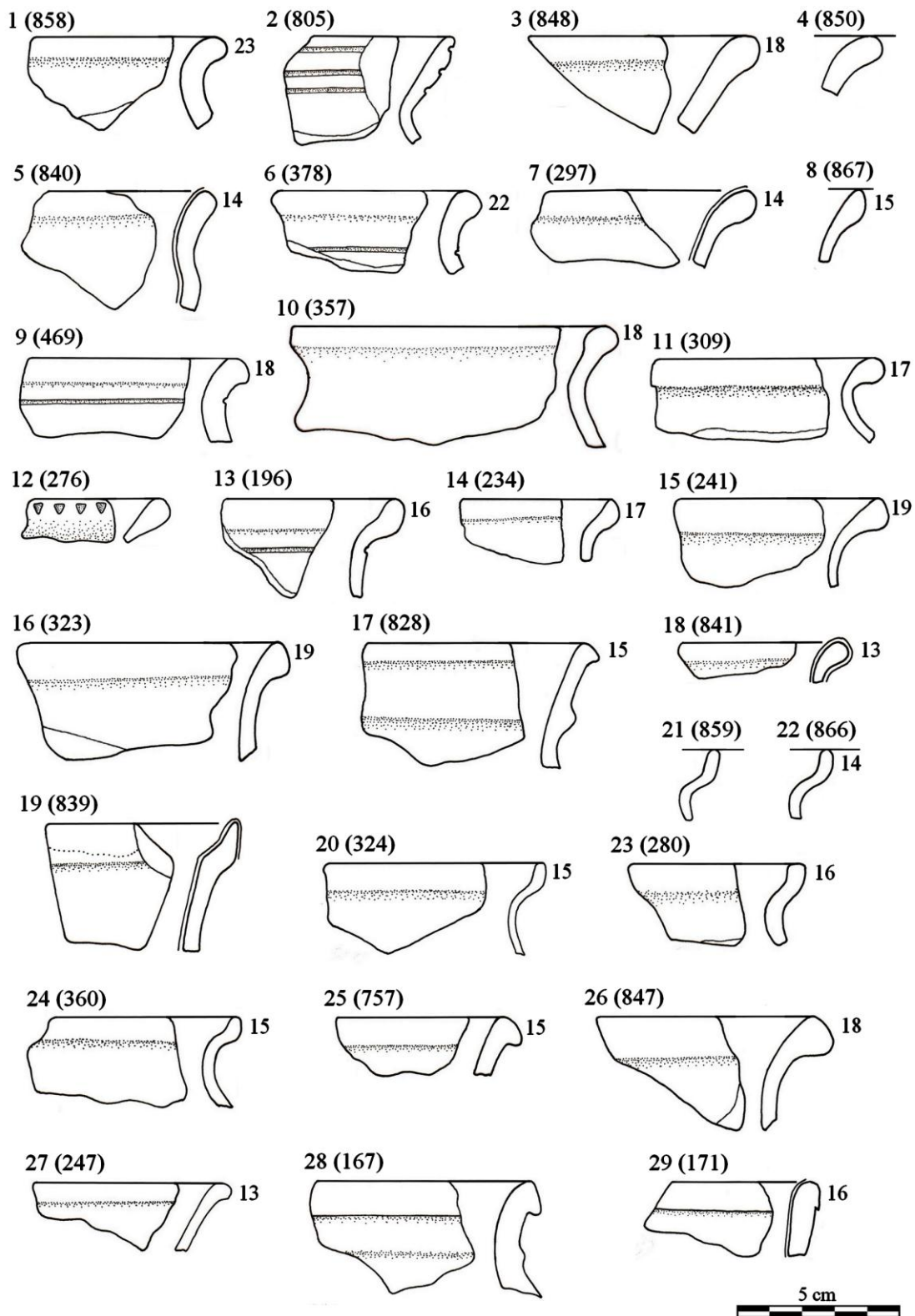
Číslo v závorce představuje identifikační číslo v databázi na přiloženém CD.

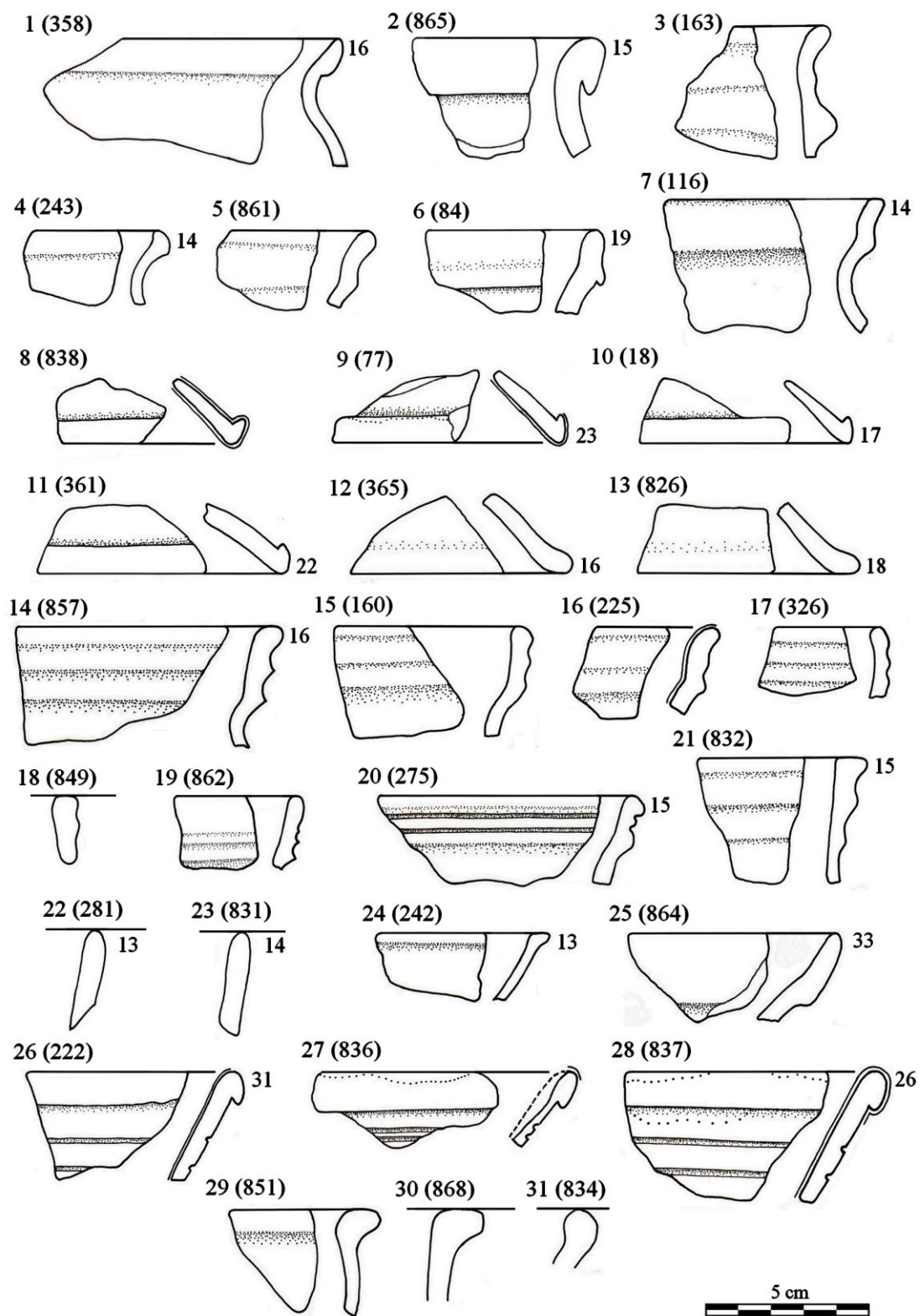
Obr. 24: Výzdoba. 1–11) Rytá výzdoba; 12) Rytá linie v kombinaci s vývalkovou šroubovicí; 13–19) Rytá šroubovice; 20–25) Úzká vývalková šroubovice.

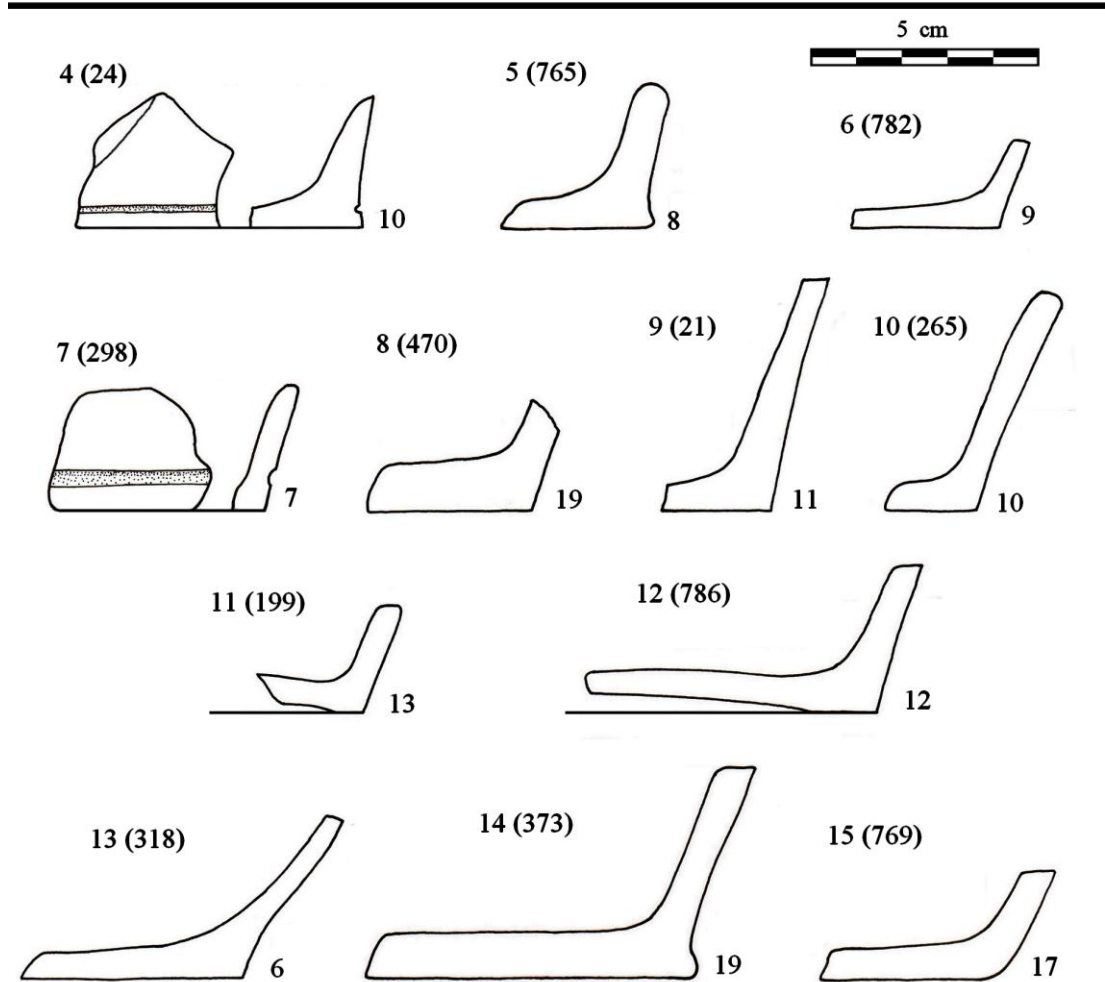
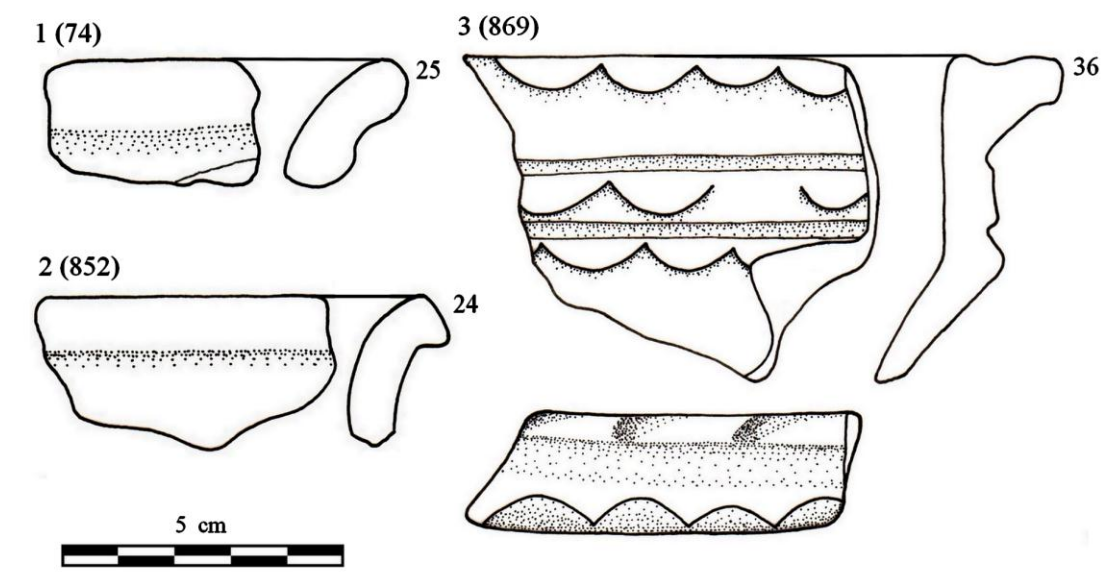
Obr. 25: Výzdoba. 1–7) Široká vývalková šroubovice; 8–16) Červená malba; 17) Červeně malovaná linie v kombinaci s vývalkovou šroubovicí; 18–19) Červeně malované linie v kombinaci s rytými liniemi; 20–22) Plastické lišty.

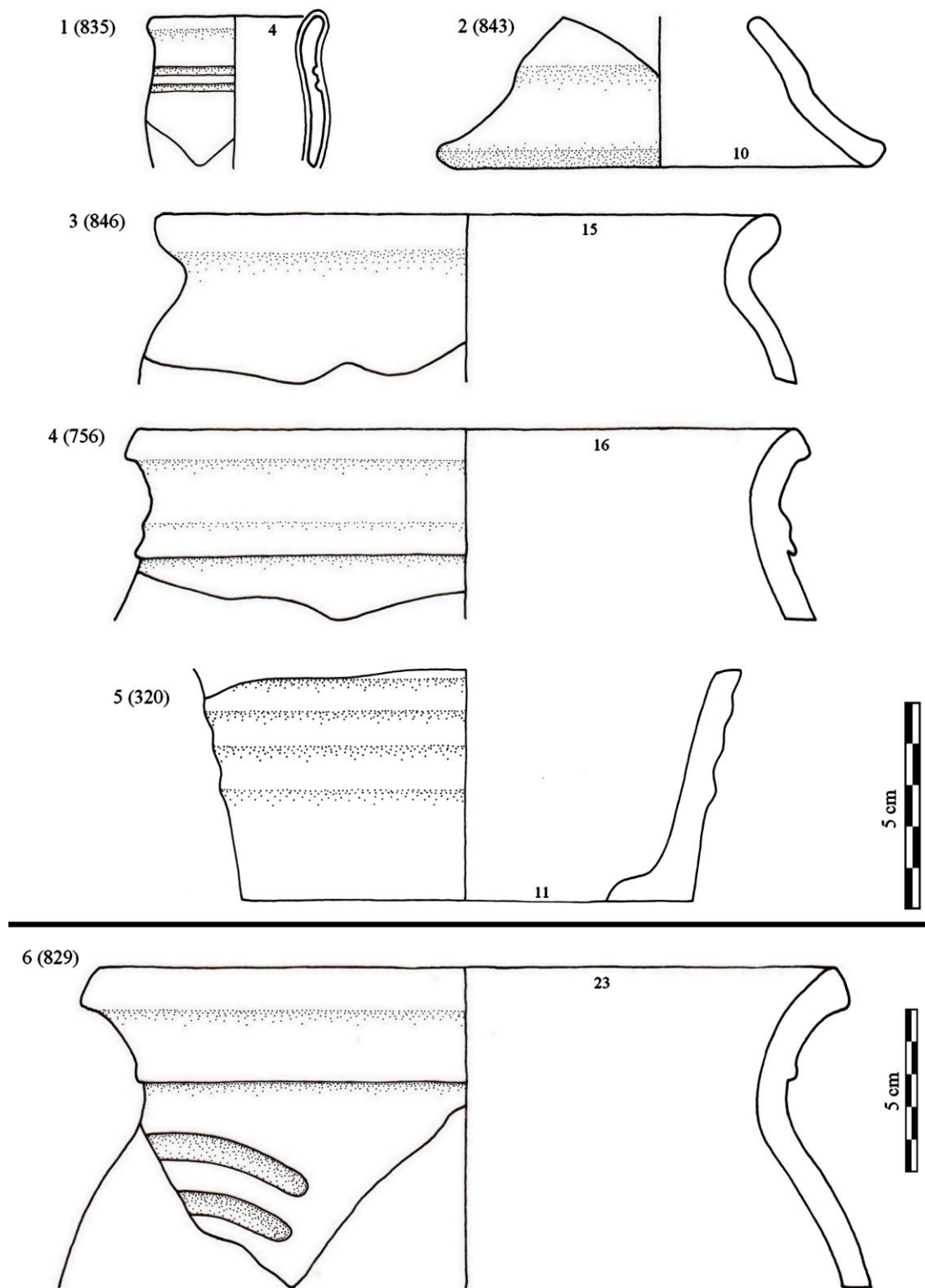
Obr. 26: Okraje. 1–29) Okraje hrnců.

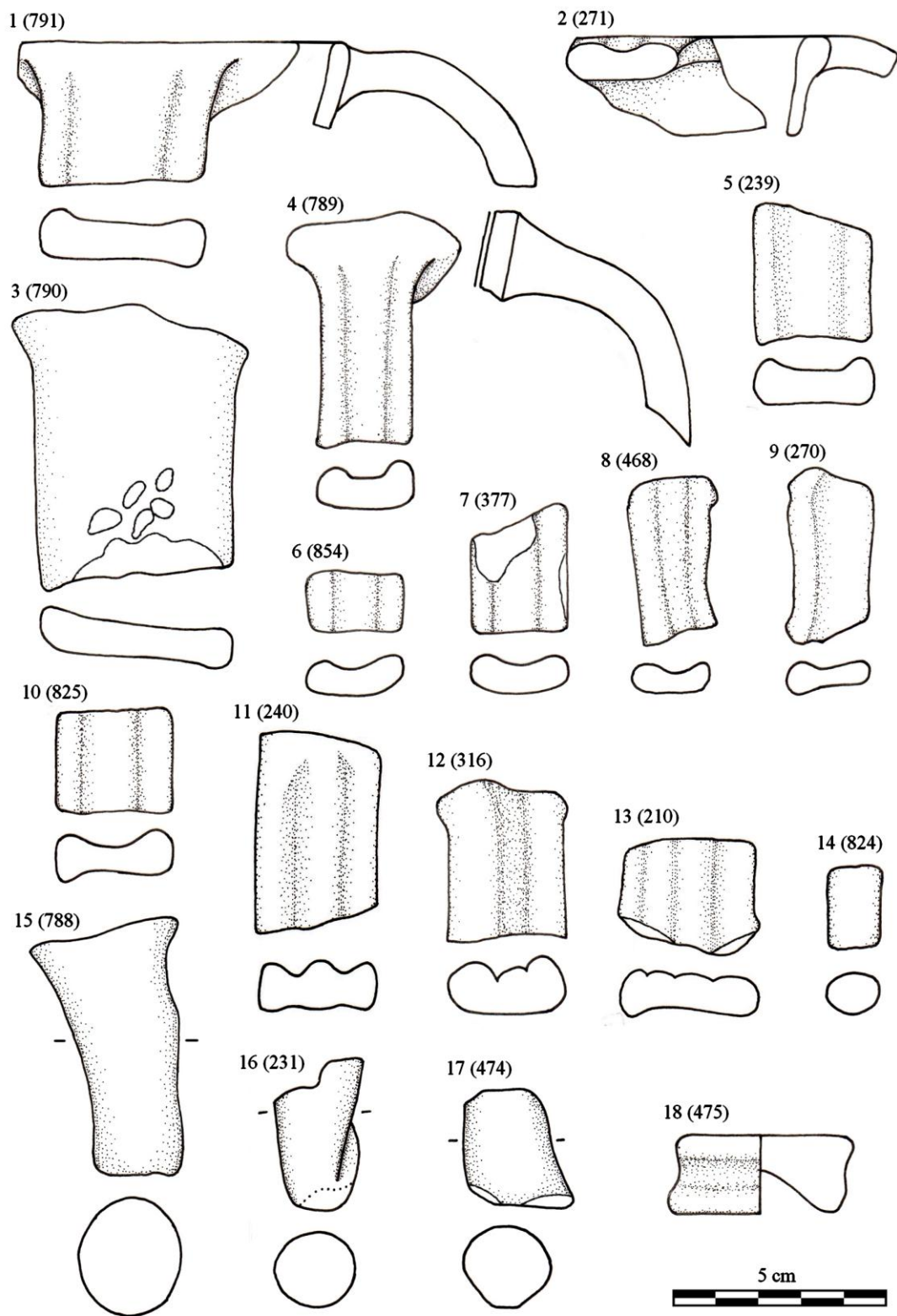
Obr. 27: Okraje. 1–7) Okraje hrnců; 8–13) Okraje pokliček; 14–24) Okraje džbánů; 25–31) Okraje mís.

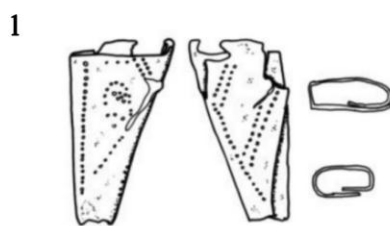
Obr. 28: Okraje a dna. 1–3) Okraje zásobnic; 4–15) Typy den.

Obr. 29: Rekonstrukce částí nádob.

Obr. 30: Další části keramických tvarů. 1–2) Okraje s uchem; 4) Výdut' s uchem; 3, 5–14) Ucha; 15–17) Nožky; 18) Knoflík.

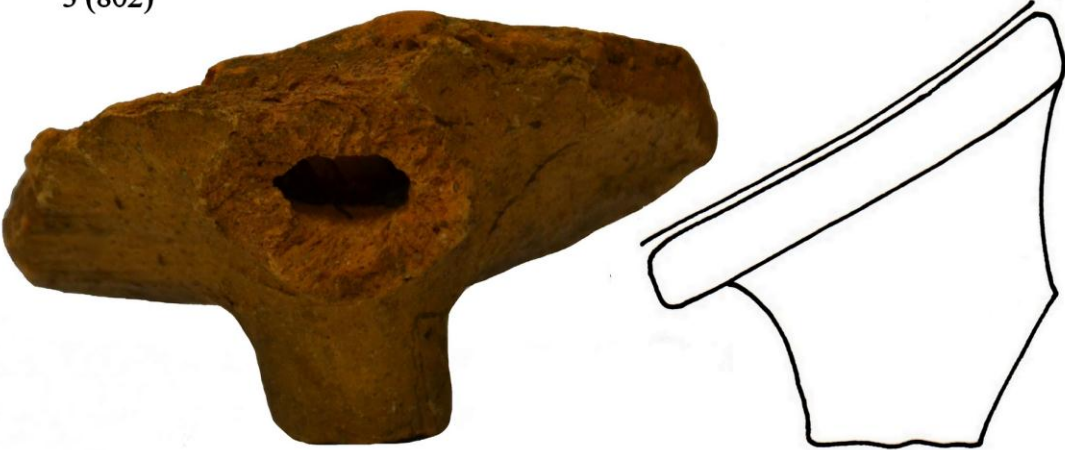
2 (305)

5 cm

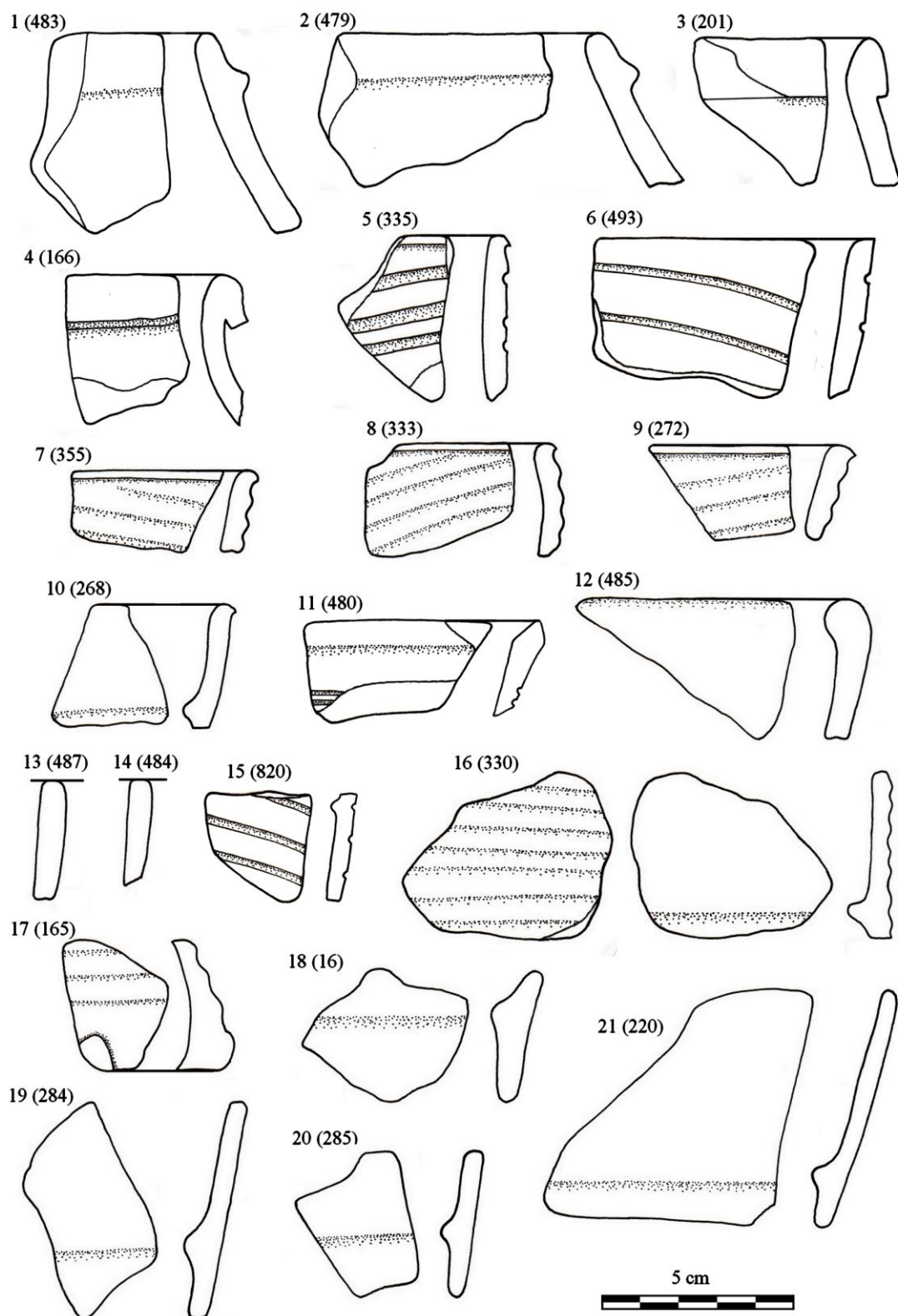
3 (802)

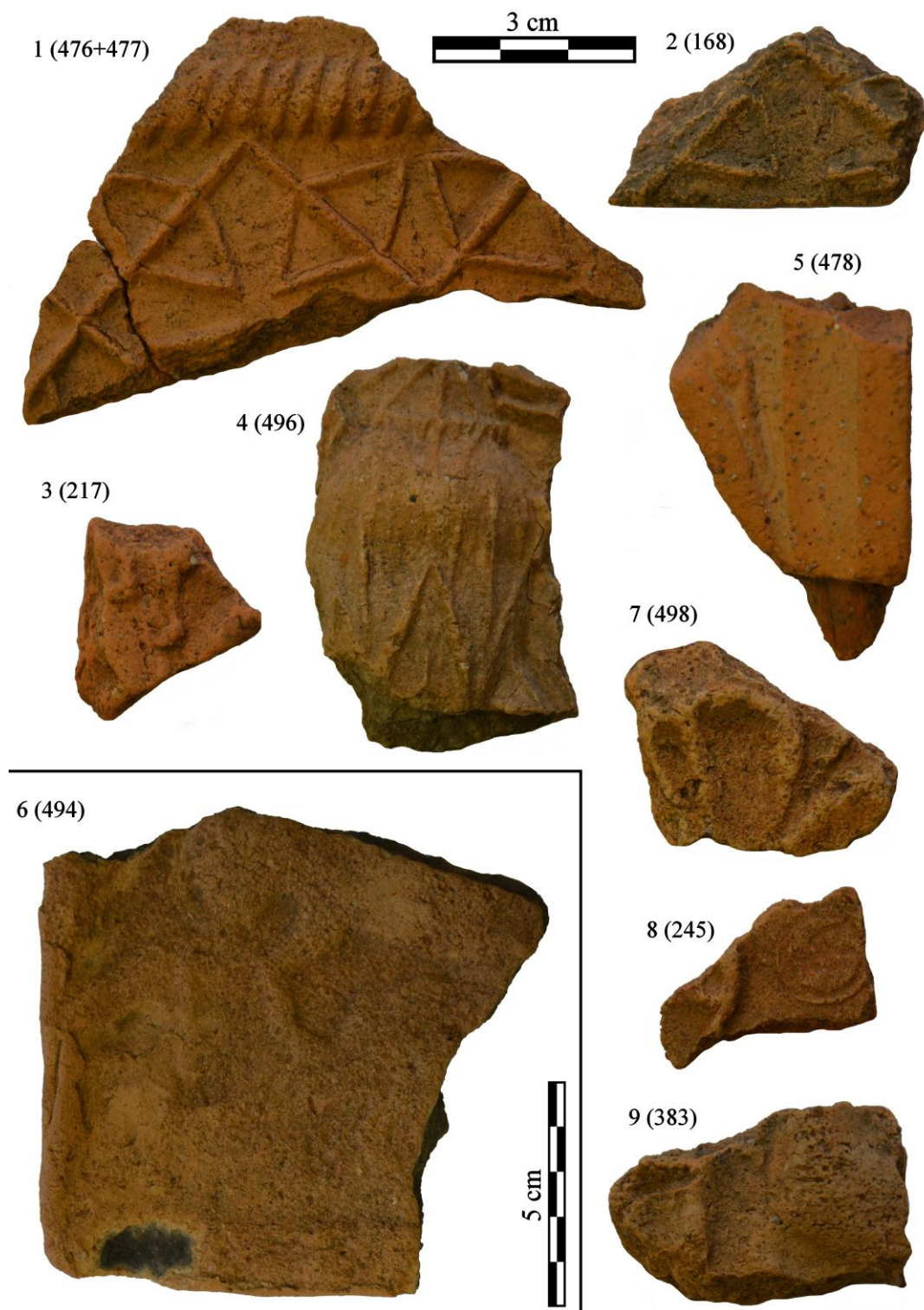
5 cm

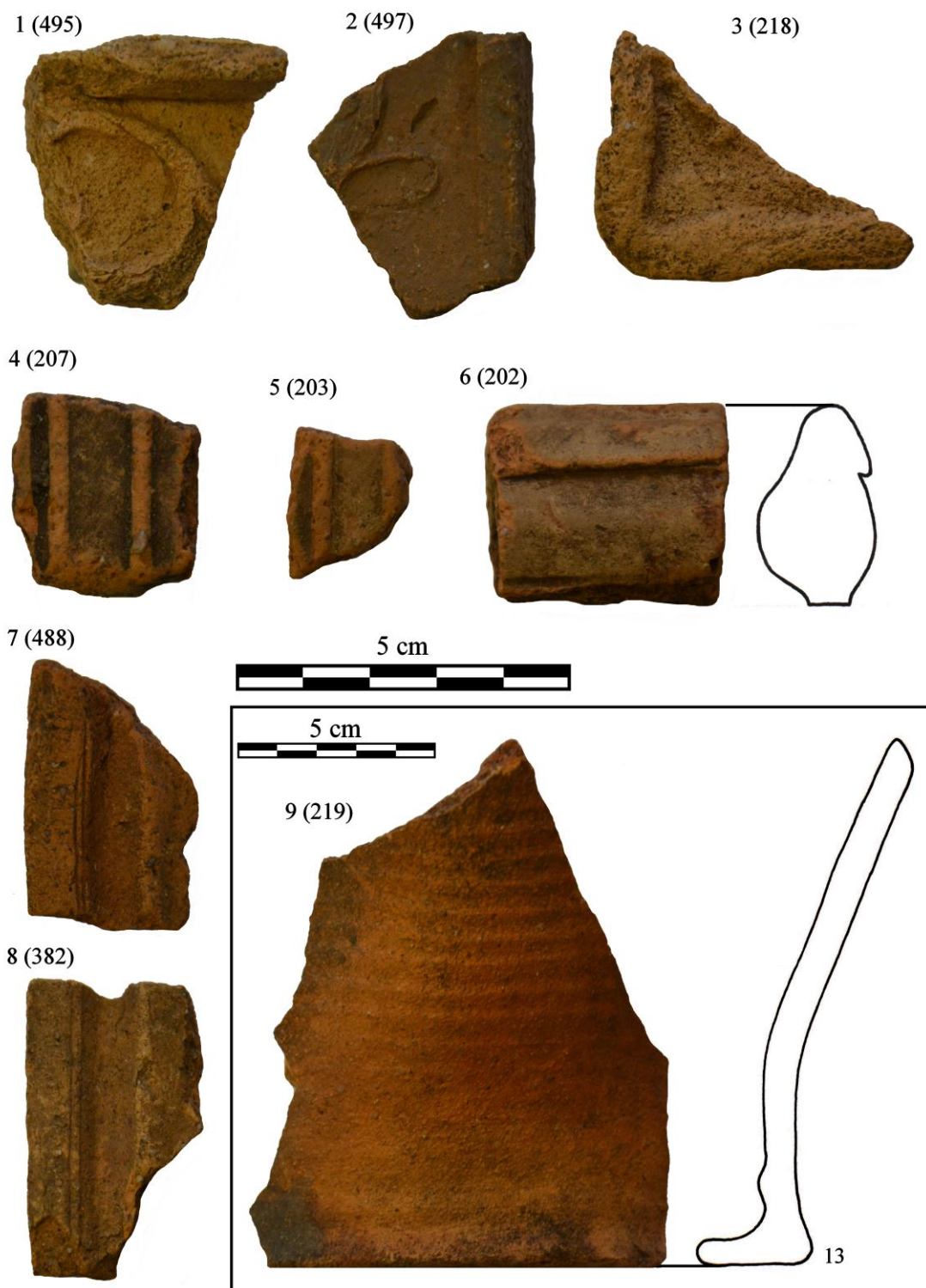
Obr. 31: Další nálezy. 1) Nákončí opasku (*Drnovský 2017*, 403, obr. 229: 20);
2) Radelková výzdoba; 3) Dno s nožkou. Foto: Tereza Janáková.

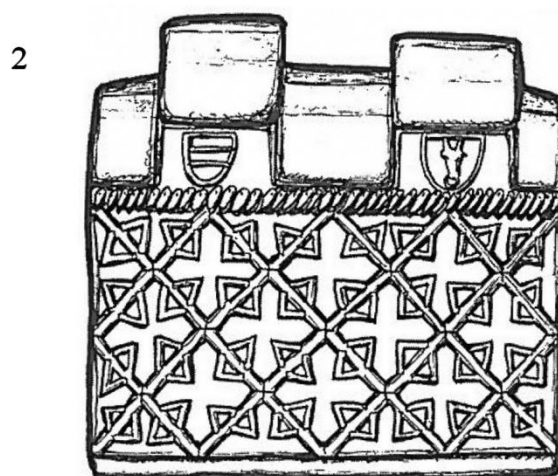
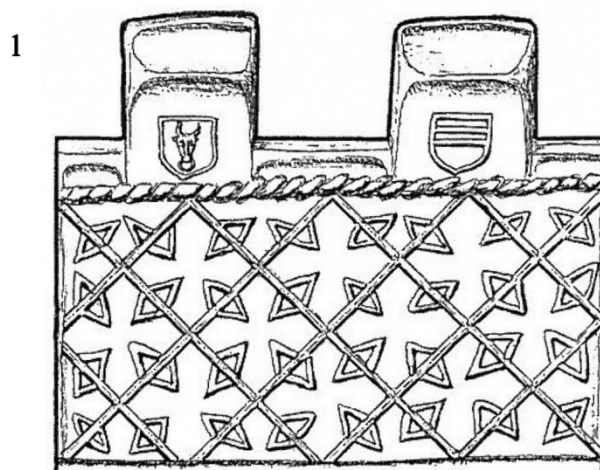
Obr. 32: Kachle. 1–4) Okraje vyhřívacího otvoru komory; 2–14) Okraje nádobkových kachlů; 15–16) Záchytná šroubovice; 17) Část dna nádobkového kachle; 18–21) Plastické lišty na vnitřní straně nádobkových kachlů.

Obr. 33: Kachle. 1–9) Zlomky ČVS. Foto: Tereza Janáková.

Obr. 34: Kachle. 1–5, 7–8) Zlomky ČVS; 6) Zlomek cimbuří římsového komorového kachle; 9) Dno nádobkového kachle. Foto: Tereza Janáková.

Obr. 35: Analogické kachle. 1) Kachle s erby Pernštejnů, Rýzmburk (Pavlík 2017, 364, obr. 1557); **2)** Kachle s erby Pernštejnů, Hradec Králové - město? (Pavlík 2017, 364, obr. 1558); **3)** Sv. Jiří na koni, Vízmburk (Pavlík 2017, 155, obr. 363).